

Pr. lect. dr. Leontin Popescu

**FAMILIA CREȘTINĂ
ȘI PROVOCĂRILE LUMII MODERNE
ÎN LUMINA SCRIERILOR
SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR
ȘI A SFINȚILOR PĂRINȚI**

Introducere

Problema mântuirii a fost, este și a rămas pentru totdeauna una de actualitate, pentru că este în strânsă legătura cu viața omului de aici și cu cea de dincolo de mormânt. Putem spune că este cununa științei teologice cum și a vieții în genere, pentru că toată știința și toată străduința oamenilor trebuie să aibă în vedere perfecțiunea. O problemă de istorie profană se poate cerceta azi, iar mâine se poate lăsa, fără ca viața omului să sufere ceva; dar gândul la perfecțiune nu poate și nici nu trebuie să înceteze o clipă, după cum viața nu se poate întrerupe și relua de unde a rămas. Oricare ar fi slujba și misiunea omului în viața pământească, în urma căreia își agonisește pâinea de toate zilele, grija pentru mântuire trebuie să fie cea mai mare; Hristos trebuie să domnească în om și între oameni.

Dacă privim societatea noastră de azi prin prisma învățaturii Bisericii, vom constata nu numai că ea se găsește într-o stare decăzută în raport cu virtuțile creștine, dar nici măcar nu dă semne lămuritoare că tinde să se îndrepte către asemenea virtuți. Asistăm cu toții la o criză morală, ce se manifestă, mai ales, printr-o indiferență vădit afirmată față de tot ce se petrece, provenită dintr-o dezinteresare dusă până la apatie față de viitorul celor ce ne vor urma și care își are sorgintea în felul de viață nu tocmai creștinesc pe care am dus-o până acum - lipsa credinței, lipsa de dragoste, lipsa de tărie creștină.

Omul de azi, care trece indiferent pe lângă Biserică și viața ei, își are în schimb idoli modernizați: egoismul, învrăjbirea, iubirea de plăceri, goana după avere, setea de putere și de stăpânire. Duminicile și sărbătorile noastre creștine au devenit zile de agitație și de afaceri negustorești, de întruniri și adunări de tot felul, de petreceri destinate trupului, de tot ce este vremelnic și trecător. Omul de azi vrea să trăiască numai pentru el, în desfătări egoiste, fără obligații față de alții, cu atât mai mult fără obligații de natură superioară. Goana după plăcerile vieții, după petreceri și distracții moderne, împinge pe mulți la acte fără niciun suport moral având repercusiuni atât asupra lor, cât mai ales asupra celor din jur. Peste tot, azi se poate vedea o profundă insatisfacție față de raționalism și o tendință de a elibera iraționalul în viață. Pentru epoca noastră este esențial un imperios sentiment al centralității problemei sexului și o profundă nevoie de înțelegere a stihiei sexuale. Astăzi nu mai este posibilă izolarea vieții sexuale de globalitatea vieții, nu se mai poate acorda sexului doar semnificația unei funcții speciale a organismului. El este incomensurabil mai larg și mai profund decât ceea ce numim în sens specific funcție sexuală. Și acest rol pe care sexul îl joacă în civilizația actuală e cunoscut de toată lumea astfel, încât astăzi s-ar putea vorbi foarte bine de un soi de obsesivitate a sexului. În nicio altă epocă, femeia și sexul n-au stat ca acum în prim-plan. Sub mii de forme, femeia, sexul și violența domină literatura, teatrul, cinematograful, publicitatea, întreaga viață practică contemporană. Striptease-ul, obiceiul american ca o tânără să se urce pe scenă și să se dezbrace încetul cu încetul, scoțându-și unul după altul articolele vestimentare tot mai intime, până la minimul necesar pentru a menține în rândul spectatorilor tensiunea proprie „complexului poftei“, starea de așteptare și suspans, pe care nuditatea imediată, completă și impudică o amplifică, are valoarea unui simbol în care se concentrează tot ceea ce s-a dezvoltat în toate domeniile sub semnul sexului. Și ca o culme a aberației în privința aceasta, avem concursurile de frumusețe: a mâinilor, a picioarelor, a nasului etc., lucru care nu constituie nimic mai mult decât o bucată din păgânismul cel mai cras. Este epicureismul reînviat la creștini.

Cei mai mulți dintre oameni și mai ales tinerii au pierdut de mult noțiunea de păcat, nu mai pot face distincție între ceea ce este păcat și virtute și iau deseori păcatul drept virtute.

Și prima dintre organismele sociale care sunt lovite în modul cel mai crud de imoralitate este familia. Concubinajul, poligamia și poliandria, se

practică la toate nivelurile sociale. Problema fidelității conjugale într-o lume cu o gândire socială secularizată, unde asistăm la frecvente „schimbări“ între cuplurile conjugale, a devenit azi una delicată ce-și pune pecetea pe întreaga viață a membrilor cuplului familial. Sentimentul de prietenie care în timp înlocuiește uneori dragostea, devotamentul, toate acestea numai sunt trăite ca atare pentru a menține climatul necesar realizării unor modele de urmat pentru copii. A schimba partenerii din imitație sau pentru a fi în pas cu moda este ca și cum ai purta o haină pentru că este la modă, deși te slujește. Omul tinde în general spre nou, dar a-l căuta numai în schimbare poate duce la mari riscuri sentimentale și biologice.

Înțelegerea corectă și pe toată întinderea căsătoriei, în general și a căsătoriei creștine, în special, ne va da posibilitatea și temeiurile doctrinare pentru a prezenta atitudinea moralei creștine ortodoxe față de problemele și realitățile negative grave care confruntă, astăzi, căsătoria creștină și familia în general și prin aceasta, societatea românească contemporană și Biserica.

Capitolul I. Familia creștină - o biserică în mic

I. 1. Întemeierea familiei în creștinism

Căsătoria și familia constituie obiectul a numeroase și întinse cercetări. Toate sunt folositoare, fiecare contribuind la a lămuri câte un aspect al acestor însemnate și vaste realități sociale. Totuși, cunoașterea lor nu se poate socoti încheiată. Aceasta se datorează mai întâi bogăției și complexității celor două mari realități și, în al doilea rând, faptului că ele cuprind vieți umane în relație, înzestrate cu libertate, care le dă adesea un caracter surprinzător și imprevizibil. Nefiind realități statice, ci dinamice, nu pot fi prinse odată pentru totdeauna în concepte fixe.¹

Mișcarea și activitatea sunt inerente vieții, în general. Viața umană datorită rațiunii și libertății se caracterizează printr-o activitate creatoare de valori. Cu alte cuvinte, omul progresează. Valorile create constituie cadru și condiții noi, la care trebuie să se adapteze și pe care trebuie să le folosească spre cuceriri tot mai înalte.

Din exercițiul libertăților individuale, al activității creatoare la care se adaugă cadre noi, se nasc realități sociale foarte complexe, a căror structură

1. Pr. prof. dr. Constantin Pavel, *Probleme morale cu privire la căsătorie*, în rev. B.O.R., nr. 1-2 (1967), p. 126.

variază de la individ la individ. De aceea, fiecare căsătorie și familie constituie realități deosebite și în continuă evoluție. Iar sub acest aspect, fiecare dintre acestea se prezintă ca o sursă de probleme noi.²

Căsătoria și familia [gr. *gamos, sinapheia*; lat. *matrimonium*]³ sunt două din legile esențiale ale naturii umane, stabilite de Dumnezeu de la începutul existenței omului: „Și a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este bine să fie omul singur: să-i facem ajutor potrivit pentru el» ... «iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam» ... «De acum va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi un trup» (Facere 2, 18-24; Matei 19, 5-6). Sunt două instituții care au apărut încă de la crearea primilor oameni și au dăinuit de-a lungul istoriei neamului omenesc. Orice om face parte dintr-o familie. Chiar dacă nu-și întemeiază el însuși prin căsătorie o familie proprie, aparține negreșit familiei din care se trage. Familia este prima și cea mai mică celulă a organismului social și o biserică în mic în marea comunitate a Bisericii.⁴ De aici, interesul, deopotrivă, pentru familie din partea statului și mai ales din partea Bisericii. Desigur, în măsuri diferite pentru stat, dar totdeauna prezentând același interes major, indiferent de ideologiile timpului privind familia și problema demografică, pentru Biserică și morala creștină ortodoxă. Originea căsătoriei și deci a familiei stă în însăși natura socială a omului și a vieții⁵ lui, precum și în voința lui Dumnezeu exprimată pozitiv la crearea omului: „Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea noastră... și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său... a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: Creșteți și va înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți...“ (Fac. 1, 26-28). În acest scop, Dumnezeu a sădit în firea bărbatului și a femeii tot ceea ce le era și le este necesar ca să poată împlini misiunea pentru care au fost creați. Pentru acest lucru - că bărbatul și femeia au în firea lor simțirile și sentimentele

2. *Ibidem.*

3. Pr. prof. dr. Ioan Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 198, p. 95.

4. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Atitudinea moralei creștine față de avort, divorț, abandonul copiilor, imoralitate*, manuscris, curs de teologie morală ținut la Catedra de teologie morală ortodoxă a Facultății de Teologie Ortodoxă, București, pentru cursurile de aprofundariat în anul universitar 1994-1995, p. 1.

5. *Ibidem.*

care să-i unească și iubindu-se să poată da naștere la copii - căsătoria este socotită și ca instituție de drept natural, iar familia ca celulă indispensabilă și de neînlocuit a societății.⁶ Desigur că, luați în parte, atât bărbatul, cât și femeia reprezintă fiecare o persoană deplină și de sine stătătoare. Se poate vorbi numai de o împlinire a lor prin căsătorie. Doar prin căsătorie, oamenii se pot cunoaște deplin unul pe celălalt; miracolul de a simți, de a atinge, de a vedea personalitatea celuilalt este la fel de minunat și de singular ca și cunoașterea lui Dumnezeu de către mistic.⁷

După unii moraliști, cum ar fi H. Androutsos, care repetă o idee a filozofului Platon, omul nu-și are plinătatea ființei în individ, ci în perechea alcătuită din bărbat și femeie. Cele două sexe se întregesc reciproc trupește și sufletește constituind numai laolaltă o unitate umană plină și posedând, de asemenea, puterea de perpetuare a neamului omenesc.⁸

Această afirmație corespunde adevărului revelat și se bazează pe temeiuri biblice: „Și pentru Adam nu era ajutor asemenea lui“ și de aceea a zis Dumnezeu: „Nu este bine să fie omul singur pe pământ, să-i facem ajutor asemenea lui“ (Facere 2, 18) „și a făcut Dumnezeu pe om după chipul lui Dumnezeu, și l-a făcut pe el bărbat și femeie i-a făcut pe ei, și i-a binecuvântat pe ei zicând: creșteți și va înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți...“ (Facere 1, 27, 28).

Din cuprinsul textelor biblice menționate se desprind și caracterele pe care Dumnezeu le-a stabilit căsătoriei pe care a instituit-o: mai întâi, constatarea că singurătatea nu este bună; în al doilea rând, că bărbatul și femeia sunt făcuți unul pentru altul, ca să se întregească; în al treilea rând, că amândoi au aceeași origine și alcătuiesc una și aceeași ființă; în al patrulea rând, că de la început între cele două jumătăți ale aceluiași întreg este statornică o tainică simpatie, care le atrage și le apropie. Se arată, în sfârșit, că dragostea dintre bărbat și femeie nu-și are izvorul numai în unitatea sufletească, ci și în cea trupească. De aceea, Adam exclamă plin de admirație și mulțumire: „Iată acum os din oasele mele și trup din trupul meu, aceasta se va numi femeie, căci din bărbatul ei s-a luat... De aceea va lăsa omul

6. Prof. Iorgu Ivan, *Taina Căsătoriei*, în D. Radu, *Îndrumări misionare*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1986, p. 583.

7. Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, Ed. Anastasia, București, 1994, p. 98.

8. Hristou Androutsos, *Sistem de morală*, trad. de dr. Ioan Lăncrăjan și Ermis Modopoulos, Sibiu, 1947, p. 300.

pe tatăl său și pe marna sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup“ (Facere 2, 23-24).⁹

Această unire bazată pe afinitatea naturală a persoanelor, pe instinctul sau necesitatea sexuală, pe vocația bărbatului și a femeii de a fi roditori, de a se înmulți și a umple pământul, s-a realizat prin urmare în rai, având ca preot pe Însuși Dumnezeu. Conviețuirea bărbatului cu femeia este deci un așezământ dumnezeiesc, ce-și are începutul odată cu crearea neamului omenesc. Căsătoria nu-i numai o Taină a Noului Testament, ci și o Taină a creației. Căci Dumnezeu a despărțit unitatea din Adam în două persoane de sex deosebit, unindu-le apoi într-o legătură indisolubilă.¹⁰

Rămâne însă o problemă deschisă din punct de vedere teologic, dacă amorul sau dragostea erotică e de origine paradisiacă sau e o urmare a păcatului strămoșesc.¹¹ Părerile Sfinților Părinți în această privință sunt împărțite. Unii interpretează porunca despre înmulțirea neamului omenesc ca o consacrare edenică a „*nașterii seminale*“ și văd în prima pereche de oameni, dinainte de prăbușire, prototipul căsătoriei creștine. Alții socotesc legătura corporală fie ca o pricină a căderii, fie ca urmare a păcatului. Sfântul Ioan Damaschin considera „*nașterea seminală*“ ca o rânduială *divină ulterioară căderii*. „*Dacă starea edenică a primei perechi ar fi rămas nealterată - zice el - Dumnezeu ar fi dat alte mijloace de înmulțire a neamului omenesc*. În concepția sa, omul din paradis avea destinul îngerilor, adică de a contempla și de a lauda pe Dumnezeu în desăvârșita impasibilitate și deci mai presus de legăturile trupești.¹²

Iată și alte păreri ale Sfinților Părinți despre faptul că înainte de căderea primilor oameni în păcat nu era nevoie pentru înmulțirea oamenilor de căsătorie, așa cum cunoaștem realitatea ei astăzi. Iată ce zice Sfântul Ioan Gură de Aur: „*După ce a fost plăsmuit, acela (Adam) a rămas în Paradis și nu era niciun motiv al căsătoriei; a avut nevoie să i se facă și un ajutor și i s-a făcut, dar nici așa căsătoria nu poate fi necesară... pofta împreunării, zămislire, dureri și nașteri și orice fel de stricăciune erau izgonite din*

9. C. Pavel, *Probleme morale*, p. 127-128.

10. *Ibidem*, p. 128.

11. Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Ed. Moldova, Iași, 1994, p. 267.

12. *Ibidem*.

13. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, Migne, PG. 48, col. 533-596, aici col. 543; vezi și Panaiotis Nellas, *Omul animal îndumnezeit*, Ed. Deisis, Sibiu, 1994, p. 46.

sufletele acelora“.¹³

Centrul de greutate în acest text cade în mod real pe împreunare, zămislire, durere, naștere și celelalte feluri de stricăciuni care au fost adăugate ca niște „haine de piele“ omului după cădere. Ce însemna exact înainte de cădere acel „și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup“ (Fac. 2, 24), la ce formă și calitate de unire, adică de căsătorie, conducea, nu o știm, pentru că nu știm cum era exact trupul omenesc înainte de cădere.¹⁴

Trupul exista, existau și bărbatul și femeia, fiecare cu configurația lui psihosomatică specifică. Sigur este însă că oamenii cei-întâi-zidiți nu erau supuși nevoilor trupurilor; deși aveau trup, nu aveau nevoie de nimic din cele trupești, petreceau în rai ca niște îngeri, fără a fi aprinși de poftă și fără a fi asediați de alte patimi.¹⁵ Din același motiv nu cunoaștem nici modul de realizare a poruncii date protopărinților: „Creșteți și vă înmulțiți“ (Facere I, 28).

În această perspectivă considerăm că este necesară redarea în continuare a părerii Sfântului Ioan Gură de Aur: „După ce nu a ascultat de Dumnezeu și s-a făcut pământ și țărână, omul a pierdut împreună cu acea petrecere fericită și frumusețea fecioriei. După ce, ajungând robi, au dezbrăcat această taină împăratească și au părăsit lumea cerească, au primit stricăciunea morții și blestemul, și durerea, și viața chinuită, atunci odată cu aceasta a fost introdusă și căsătoria... Vezi de unde și-a luat obârșia căsătoria, de unde s-a arătat a fi necesară?... Fiindcă acolo unde este moarte, acolo e și căsătoria, iar acolo unde nu este aceea, nu urmează nici aceasta... Căci ce fel de căsătorie, spune-mi, a dat naștere lui Adam, și ce fel de dureri Evei?... Miriade, miriade de îngeri liturghisesc lui Dumnezeu, Cel ce a zis de la început: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul»“.¹⁶ La întrebarea: cum se va înmulți neamul omenesc, oare nu prin acte creaționale ca ale lui Adam și Eva, Sfântul Ioan răspunde: „Nu pot să zic nici așa, nici altfel, pentru că Dumnezeu nu avea nevoie de căsătorie ca să înmulțească pe oameni pe pământ“.¹⁷ Iar interpretând locul din Geneză: „Și Adam a cunoscut-o pe Eva, femeia lui“, scrie: „Ia aminte când a avut loc aceasta:

14. Nellas, *Omul...*, p. 46.

15. *Ibidem*, p. 47.

16. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, P.G. 48, col. 543; vezi Nellas, *Omul...*, p. 48.

17. *Ibidem*.

*după neascultare, după căderea din paradis; atunci au început și celelalte împreunări. Căci înainte de neascultare, ei imitau o viață îngerească și nu era vorba de niciun fel de împreunare*¹⁸.

Pentru că învățătura potrivit căreia căsătoria, așa cum cunoaștem realitatea ei astăzi, e un fenomen posterior căderii, că ea reprezintă un element al realității biforme a „hainelor de piele”¹⁹, nu înseamnă o disprețuire generală și nicio depreciere cât de mică a ei, din moment ce sub un aspect este, într-adevăr, un efect al păcatului, sub altul este schimbat de Dumnezeu într-o binecuvântare, într-o „taină mare” care, după Apostolul Pavel, arată unirea lui Hristos cu Biserica, lucru pe care îl preînchipuie și relația anterioară căderii dintre Adam și Eva.²⁰

Căsătoria e un mod de viață consacrat în cadrul timpului; ea n-are propriu-zis un model supranatural, ci numai unul figurat în unirea lui Hristos cu Biserica. Ascetismul e un mod de viață consacrat pentru veșnicie; modelul lui e îngerul. A realiza modul existenței îngerești în trupul omenesc e idealul monahismului creștin.²¹ De aceea Sfântul Apostol Pavel numește căsătoria „*mysterion mega*” și o aseamănă cu legătura dintre Hristos și Biserică (Efeseni 5, 23; 32), subliniind astfel că în căsătorie legătura sufletească dintre soți este pe primul-plan, determinând comuniunea și prevalând însoțirea conjugală.²²

După căderea în păcat, forma originară a acestei uniri a fost deformată fie prin poligamie, fie prin reducerea căsătoriei la un simplu contract provizoriu, fie prin considerarea trupului ca obiect de prostituție. Poligamia și repudierea soților erau practicate chiar la patriarhii evrei. La păgâni exista poliandrie. La toți, divorțul. Femeia era sclavă și de vânzare; copilul era tratat ca un lucru, care putea fi lăsat în viață, ucis, părăsit.

În Noul Testament, unirea dintre bărbat și femeie în actul căsătoriei capătă altă dimensiune. Într-adevăr, prin Nașterea Sa din Fecioară, Hristos depășește separarea dintre sexe și pentru răscumpărarea „*erosului*”, deschide două căi, unite numai în persoana Mariei, fecioară și mamă în același timp: calea căsătoriei creștine și calea vieții monahale.²³

18. *Ibidem*.

19. P. Nellas, *Omul...*, p. 48.

20. *Ibidem*.

21. N. Crainic, *Nostalgia*, p. 269.

22. D. Radu, *Atitudinea moralei*, p. 2.

23. Vladimir Lossky, *Introducere în teologia ortodoxă*, Ed. Enciclopedică, București, 1993, p. 102.

Instituirea căsătoriei în Rai rămâne însă o tradiție veche și puternică. Vorbind despre căsătorie, Domnul se referă la Vechiul Testament: „*N-ați citit?*“ (Matei 19, 4; Marcu 10, 2-12). Clement al Alexandriei spune dar: „*Fiul n-a făcut decât să confirme ceea ce Tatăl a instituit*“.²⁴ În facerea omului, Clement vede Taina Botezului, iar în comuniunea și iubirea primului cuplu, instituirea divină a Tainei Căsătoriei. El vorbește chiar de harul paradisiac al căsătoriei, prin care căsătoria creștină primește ceva din starea conjugală cea dinainte de cădere.²⁵ Iubirea lui Hristos și a Bisericii în Noul Testament se impune ca arhetip al căsătoriei și preexistă astfel în cuplu, căci Adam este creat după chipul lui Hristos și Eva după chipul Bisericii. Se înțelege acum de ce primul cuplu și toate cuplurile se referă la acest Unic chip. Sfântul Pavel a formulat esențial: „*Taina aceasta mare este; iar eu zic despre Hristos și despre Biserică*“ (Efeseni 5, 32). Astfel, căsătoria înălțată deasupra stării de cădere, arhetip al raporturilor nupțiale, ea explică numele lui Israel și apoi al Bisericii ca „*mireasă a lui Dumnezeu*“. Nici căderea și nici timpul n-au atins-o în realitatea ei sfântă.²⁶ Fericitul Augustin spune că la Nunta din Cana Galileii, Mântuitorul confirmă ceea ce a instituit în Paradis, iar Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază că Hristos a adus darul, iar prin dar, El a onorat cauza. Într-adevăr, Mântuitorul n-a instituit nimic la Cana, dar prezența Lui revalorizează și înalță căsătoria până la deplinătatea ei ontologică - Taina mare.²⁷ El întărește din nou legătura căsătoriei dintre bărbat și femeie și o înalță, din ordinea naturii, în ordinea harului. Săvârșind la Nunta din Cana prima Sa minune și dând perechii ce se căsătorea să bea din vinul iubirii entuziaste turnate de El prin harul Său, Mântuitorul vrea să arate că începe înălțarea vieții omenești în ordinea harului de la întărirea și înălțarea căsătoriei.²⁸ El afirmă apoi direct trebuința revenirii căsătoriei la unitatea și indisolubilitatea ei de la început. La întrebarea fariseilor, de ce Moise a permis părăsirea femeii, El răspunde: „*Fiindcă Moise, după învârtosarea inimii voastre, v-a dat vouă voie să vă lăsați femeile voastre, dar la*

24. Clement Alexandrinul apud Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, Ed. Cristiana, București, 1994, p. 165.

25. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 165.

26. *Ibidem*, p. 166.

27. *Ibidem*.

28. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie dogmatică ortodoxă (Teol. dogm. ort.)*, vol. III, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1978, p. 183.

început n-a fost așa. Ci Eu vă zic vouă: Oricine va lăsa pe femeia sa - nu pentru desfrânare - și se va însura cu alta, preacurvește, și cine s-a însurat cu cea lăsată preacurvește“ (Matei 19, 8-9). Mântuitorul afirmă astfel unitatea căsătoriei, bazat pe faptul că Dumnezeu a făcut pe om ca bărbat și femeie și cel ce se unește cu o femeie se completează în mod atât de total cu ea, încât alcătuiesc o unitate. Iar această unitate pe care și-a găsit-o fiecare nu se poate dezintegra și reface cu alt partener.²⁹

Taina Nunții este una și indisolubilă, ca icoană a unirii dintre Hristos și Biserică. La originea ei, căsătoria a avut aceste două însușiri, dar prin păcat, acestea s-au alterat cu vremea. De aceea, Mântuitorul le-a restabilit și sfințit. El aprobă monogamia și condamnă poliandria (Matei 19, 5), iar Sfântul Apostol Pavel zice că e bine ca fiecare bărbat să-și aibă femeia sa, și fiecare femeie, soțul ei (I Corinteni 7, 2). Instituită de Dumnezeu la creare și restaurată și ridicată de Mântuitorul Hristos la rangul de Taină, *căsătoria creștină*, anume căsătoria civilă împlinită prin Taina Cununiei administrată de episcop sau preot celor doi care au încheiat în fața Oficiului stării civile contractul nupțial - matrimonial - căsătoria civilă - a fost privită întotdeauna ca ceva venerabil și cu demnitate etică³⁰: *„Cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat, iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu“ (Evrei 13, 4)*. Ea este asigurarea menținerii cuplului în perimetrul de acțiune al Bisericii și sfințirea lui prin toată acțiunea sacramentală a Bisericii, asupra partenerilor și a copiilor lor. Cuplul reproduce taina primită de protopărinți, dar în faza ei decăzută, în care e prezentă eroziunea păcatului. Cuplul se poate reproduce, dar nu realizează decât faza decăzută a omenirii. Fără binecuvântarea Bisericii, soții sunt urmașii unei specii adamice, deci proliferatori ai întunericului. Numai sfințirea lor prin harurile Bisericii îi readuce în aria Duhului Sfânt. Prin sfințirea Bisericii, taina este readusă în actualitatea harurilor lăsate de Hristos, pe care Duhul Sfânt le distribuie în variatele Sale forme sacramentale.

În aceasta constă Taina creștină a Cununiei.

I. 2. Iubirea - temelie a căsătoriei

Ca legătură naturală pe viață între un bărbat și o femeie, căsătoria se

29. *Ibidem*, p. 184.

30. D. Radu, *Atitudinea moralei*, p. 3.

întemeiază pe faptul că bărbatul și femeia numai împreună alcătuiesc umanitatea completă. „*Nu este decât o suferință, aceea de a fi singur*“ - zice Paul Evdokimov³¹. Nici Dumnezeu nu este o singură persoană. Căci în acest caz n-ar fi iubire, ba n-ar fi peste tot persoană, deci n-ar fi Dumnezeu. Dumnezeu este Unul și Trei în același timp. De aceea, nici omul n-ar fi chipul lui Dumnezeu dacă ar fi o monadă închisă. În acest caz, existența lui ar fi un chin, o suferință, dacă ar exista totuși.³² Cartea Facerea ne spune că Dumnezeu a făcut pe Eva, pentru că a văzut că „*nu este bine să fie omul singur*“ (Facere 2, 18). Și anume Dumnezeu a creat pe Eva nu numai ca să-l ajute pe Adam, ci și în care să-l ferească de singurătate, căci numai în măsura în care se completează reciproc, ei sunt omul deplin.

Omul este o unitate completă, deci chip al lui Dumnezeu, pentru că unitatea sa de om se realizează în dualitate personală neuniformă, ci complementară, de bărbat și femeie.³³ Deși vorbește de doi atunci când zice că: Dumnezeu a făcut pe ei, bărbat și femeie, Dumnezeu vorbește de fapt de unul singur. Scoaterea Evei din Adam înseamnă că Eva a fost cuprinsă virtual în Adam și înainte de aducerea ei distinctă la existență. Dar ea a fost cuprinsă în Adam nu ca ceva identic cu el și deci ea nu este rezultatul unei simple dezvoltări a omului. Omul este bipolar în sine însuși. Numai așa el este o ființă dialogică. Ca protopărinte al neamului omenesc, Adam implică totdeauna pe Eva, iar modul aducerii la existență a Evei este marea taină a consubstanțialității conjugale a bărbatului și femeii.³⁴ Omul este o ființă conjugală. Perechea umană din Rai era o pereche conjugală. Aceasta este căsătoria paradisiacă, avându-și baza în natura umană duală. Dar ea avea și un har.³⁵

Deosebirea complementară trupească a celor doi, a bărbatului și a femeii, redă și condiționează o diferență complementară sufletească. Aceasta nu face pe fiecare dintre cei doi mai puțin om. Dar umanitatea este trăită de fiecare, în căsătorie, în alt mod și într-o dăruire și într-o completare reciprocă. Fiecare este la fel de om, dar integritatea umană în doi, diferențiată și complementară, este o unitate conjugală. Pentru a fi o unire desăvârșită, într-un

31. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 150.

32. D. Stăniloae, *Teol. dogm. ort.*, III, 1978, p. 179.

33. *Ibidem*, p. 183.

34. D. Radu, *Atitudinea moralei*, p. 6.

35. D. Stăniloae, *Teol. dogm. ort.*, III, 1978, p. 181.

trup și suflet, dar în două persoane, căsătoria implică o iubire desăvârșită care să asigure unimea în doi și doimea în uniune.³⁶ Dumnezeu a creat pe Adam și Eva pentru cea mai mare iubire dintre ei, reflectând taina comuniunii divine la nivel uman. Viețuind împreună, soții se configurează unul după celălalt și se întregesc reciproc prin iubirea care-i unește, pentru că în iubire fiecare primește și dăruiește la nesfârșit. Marea taină a iubirii este unirea pe care o realizează între cei ce se iubesc, fără desființarea lor ca subiecți liberi. Legătura stabilită de iubire care constă numai în faptul că cei ce se iubesc cugetă cu plăcere unul la altul, așadar, în orientarea intenției fiecăruia spre celălalt în sine.³⁷ De aceea raportul conjugal nu se poate exprima ca incorporare a unuia din cei doi soți în celălalt, ci ca întâlnire, ca ieșire a fiecăruia din sinea proprie, stând deschiși unul în fața celuilalt. Iubirea este un schimb de ființă, o întregire reciprocă. Iubirea îmbogățește pe fiecare pentru că primește și dăruiește la nesfârșit.³⁸

Această reciprocă deschidere și îmbogățire prin iubire e și o reciprocă apartenență și libertate în același timp. Propriu-zis, niciunul din soți nu-și aparțin, ci amândoi alcătuiesc un „noi” comun, formând o unitate în care fiecare privește la celălalt. În sacramentul iubirii nu există proprietar și nu există proprietate privată. Iubirea este sacrificiul oricărei proprietăți private, oricărei pretenții de a fi stăpânul celui iubit doar pentru tine însuși.³⁹ Cel ce iubește întrevăde chipul iubitului prin învelișul lumii naturale, prin scoarța care acoperă orice chip. Iubirea este calea către dezvăluirea tainei chipului; cel ce iubește știe despre chipul iubitului ceea ce nimeni în lume nu știe. Numai cel ce iubește percepe în mod autentic personalitatea, îi ghicește genialitatea.⁴⁰

Azi se vorbește mai mult de actul sexual în viața cuplului familial, care este moralmente și socialmente rânduit în familie, subordonându-se procreației și care este total negat în ascetism și domnește în mod dezordonat, neorânduit, depravat în desfrâu. Această conștiință, dominantă în diversele ei forme, vorbește, deși pudic, despre actul sexual, dar nu spune nimic

36. D. Radu, *Atitudinea moralei*, p. 6.

37. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 161.

38. Idem., *Teol. dogm. ort.*, III, 1978, p. 181.

39. Nicolae Berdiaev, *Sensul creației*, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 205.

40. *Ibidem*, p. 202.

41. *Ibidem*, p. 194.

despre iubirea sexuală. Se vorbește despre sexualitate, dar în mod straniu, se uită complet de iubire. Căci în adevăr, iubirea sexuală nu încapă nici în categoria familiei, nici în cea a ascetismului, nici în cea a desfrâului. Iubirea nu înseamnă nici reglementarea actului sexual în vederea procreației și ordonării sociale a speciei, nici negarea ascetică a oricărei carnalități în viața sexuală, nici dezmațul și depravarea actului sexual.⁴¹

Pentru a întrevedea ceva din iubire, trebuie să se ajungă dincolo de ea, până la acel adânc al sufletului unde pasiunea, păstrându-și densitatea conținutului ei, dar liberă acum de orice exaltare carnală, devine axa nemișcată a unei roți care se învârtește. Trecând dincolo de senzual, iubirea dă o profunzime nebănuită trupului. Clarvăzătoare și profetică, ea este mai înainte de toate revelație. Trebuie să vezi sufletul celui iubit ca lumină și să atingi gradul de cunoaștere care nu aparține decât celui care iubește. În ebraică cuvântul „*yada*“ înseamnă deodată a cunoaște și a te căsători, așa cum a iubi înseamnă cunoașterea totală: „*Adam a cunoscut-o pe Eva*“. În spatele tuturor travestiurilor, iubirea contemplă inocența originară. Miracolul ei anulează îndepărtarea, distanța, singurătatea și ne face să presimțim ce poate fi unitatea trainică a îndrăgostiților, o identitate eterogenă a două subiecte.⁴² Această unitate descoperită prin iubire a firii repartizate în subiecți e altfel prețuită și de aceea alimentează o bucurie și o afecțiune neîncetate. Acel „*noi*“ realizat prin dragoste este semn, salut, chemare - îmbrățișare a existenței umane în ea însăși. Natura umană își regăsește prin dragoste unitatea divizată prin păcat. De aci sentimentul celui ce iubește, că în cel iubit își regăsește „*casa*“ după ce a rătăcit pe afară. Întrucât „*casa*“ este interioritatea, sediul ultim, vatra de odihnă, putem spune că omul nu este singur, chiar în stare de „*interioritate*“ omul e cu adevărat „*acasă*“ la sine, adică în „*interioritatea*“ sa adevărată. „*Casa*“ soțului e locul unde se găsește soția, și „*casa*“ soției e locul unde se găsește soțul, sau mai bine zis „*casa*“ este constituită din amândoi, ca expresie a lui „*noi*“.⁴³

Așadar, sensul iubirii nu se află în statica rânduiei vieții, ci în dinamica vieții, în crearea unei alte vieți. După chipul iubirii lui Dumnezeu, iubirea umană se străduiește să „*inventeze*“ un obiect asupra căruia să se reverse -

42. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 137-138.

43. D. Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu...*, p. 177-178.

44. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 158.

copilul ivit din comuniunea conjugală prelungește și reafirmă unitatea deja formată. Iubirea se revarsă peste reflexul ei în lume și zămislește copilul. Și când copilul este născut, femeia nu-și mai amintește suferința prin care a trecut și un nou chip este chemat să devină icoană a lui Dumnezeu.⁴⁴ În felul acesta copilul inaugurează extrapolarea iubirii - care se realizează în mod obligatoriu prin preschimbarea unei părți din energia sexuală în iubire maternă sau paternă. Căci s-a zis: „*Creșteți și vă înmulțiți*“ și acest lucru prefigura atracția bărbatului către femeia sa când, cuprins de dragostea procreației, lasă ca iarăși să se desprindă ceva din oasele și din carnea sa și să fie creat alt om. Pentru aceasta pe bună dreptate s-a spus că bărbatul va lăsa pe mama și pe tatăl său, când plin de iubire se unește cu femeia sa, pentru ca din fiu ce era, să se arate la rândul său tată.⁴⁵ În actul procreației triumfă astfel o nouă iubire creatoare de veșnicie care duce la transfigurarea legăturii trupești prin nașterea de prunci. Copiii născuți și crescuți nu iau loc în afara legăturii dintre *soți*, ci ei sporesc în mod esențial comuniunea dintre soți, prin responsabilitatea comună în care ei se unesc, deci adâncesc esența căsătoriei, care fără copii se sărăcește de substanța spirituală interioară.⁴⁶ Facerea femeii este o replică la cuvântul „*nu este bine ca omul să fie singur*“.

Copilul, cu inocența, cu naivitatea, cu bucuria și cu generozitatea lui, cu sinceritatea, cu încrederea, nevinovăția și intuiția lui, de la capacitatea de a se mira până la frăgezimea cărnii lui încă neumbrite de păcat, este o rază miraculoasă și idealul însuși al sfințeniei.⁴⁷ Prin copii, iubirea triumfă în această lume și descoperă taina conjugală - viața de comuniune care susține viața noastră și prin care ne deosebim de animale.⁴⁸

I. 3. Familia creștină ca biserică familială

În majoritatea studiilor morale, familia este socotită ca prima și cea mai mică celulă a organismului social, bază a societății și a statului. Această definiție este, în realitate, o analogie: familia este asemenea elementului de bază al organismului viu.

45. N. Berdiaev, *Sensul creației*, p. 330.

46. D. Stăniloae, *Teol. dogm. ort.*, III, 1978, p. 193.

47. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 113.

48. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a IV-a la Cartea Facere*, trad. de D. Fecioru, în vol. P.S.B., vol. 21, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 66.

49. D. Radu, *Atitudinea moralei*, p. 2.

Prin aceasta indică în mod firesc importanța familiei, precum și grija care trebuie depusă pentru ea, deoarece în funcție de sănătatea și starea celulelor, după cum se știe, depinde și sănătatea sau boala organismului însuși. Ca, de pildă, dacă celulele sunt sănătoase și funcționează regulat, întreg organismul va fi sănătos și invers, dacă celulele sunt bolnave și supuse distrugerii, întreg organismul este amenințat. Tot așa se întâmplă și în mediul social: dacă familia, drept celulă a societății, își desfășoară viața potrivit normelor morale, atunci și societatea va avea un spor de moralitate și legalitate, contribuind la menținerea fericită a statului. De aceea cea mai mare grijă care trebuie acordată familiei trebuie îndreptată către stabilitatea ei spiritual-morală.

Definiția dată familiei ca fiind prima și cea mai mică celulă a societății este într-adevăr dreaptă, dar nu și suficientă. Și aceasta pentru că nu scoate în evidență adevăratul conținut al noțiunii de „familie“, ci o socotește doar ca o unitate în latura ei natural-socială și nu spune nimic despre ființa și scopul căsătoriei.

Pentru a arăta care este adevăratul conținut al noțiunii de „familie“ trebuie mai întâi să ne întrebăm: ce este căsătoria? Una dintre cele mai cunoscute și acceptate definiții ale căsătoriei a fost formulată de jurisconsultul Modestinus († 228 d.Hr.). Definiția lui spune: „*Nuptial sunt conjunctio maris et femina* (primul moment al căsătoriei fiind astfel: *monogamia*) *et consortium omnis vitae* (momentul al doilea: *indisolubilitatea*) *divini et humani juris comunicatio*“ (momentul al treilea: *comunitatea de viață și de drepturi*, incluzând drepturile vieții sexuale între soți)⁴⁹ („*Căsătoria este unirea bărbatului cu femeia, copărtășie pentru toată viața, conviețuire conformă dreptului divin și uman*“). Dar nici această definiție nu este cu totul deplină și eficientă pentru că ea nu afirmă unul din scopurile căsătoriei - nașterea de prunci, prin urmare, căsătoria trebuie să fie uniunea amiabilă - născută din iubire și susținută de iubire - a bărbatului cu femeia, pentru o comuniune sexuală și spirituală, pentru continuarea neamului, viață comună și întrajutorare reciprocă.⁵⁰ Astfel definită, căsătoria corespunde voinței divine exprimate la creare: „*Și a făcut Dumnezeu pe om, bărbat și femeie*“ (Fac

50. P.S. Episcop Nicolae Macariopolski, *Familia creștină ca Biserică familială*, în rev. M.B., nr. 4-6 (1967), p. 231.

51. *Ibidem*.

1, 27); soții vor fi amândoi un trup (Facere 2, 24; Matei 19, 5), împlinind porunca „*creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul*“ (Facere 1, 28). Astfel așezate, căsătoria și familia dobândesc valori etice și sacramentale. Căsătoria devine o unire tainic-harică între bărbat și femeie, iar familia, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel, „*biserică familială*“, adică o parte din Biserică ca o unire divino-umană, ca un trup tainic al lui Hristos.⁵¹

Familia născută prin Taina Nunții este în mic ceea ce este Biserica în mare, de aceea același duh trebuie să domnească în familie ca și în Biserică, duh care se caracterizează mai întâi prin dragoste reciprocă între soț și soție. Nu întâmplător, Sfântul Apostol Pavel își plasează învățătura despre căsătorie în contextul epistolei despre Biserică: Epistola către efeseni.⁵² El vorbește despre „*Biserică familială*“ ca o parte din întreaga Biserică a lui Hristos, comparând raporturile dintre bărbat-soț și femeie-soție cu raporturile dintre Hristos și Biserică, care în chip tainic este Trupul lui Hristos. Ca trup, Biserica este una, dar este alcătuită din mai multe membre și din acest punct de vedere, ea poate fi comparată cu un arbore. Ramurile acestui arbore sunt bisericile locale naționale, ramificațiile ramurilor sunt bisericile eparhiale și enoriale, crengile sunt familiile creștine, iar frunzele sunt creștinii. Prin Sfintele Taine, Biserica împărtășește credincioșilor puterea de viață și sfințitoare a Sfântului Duh, conducându-i către desăvârșirea spirituală și către mântuire. Acest scop al Bisericii este și scopul familiei creștine ca „*biserică familială*“.⁵³ Unirea liber consimțită dintre bărbat și femeie, prin căsătorie, este icoană a unirii tainice dintre Hristos și Biserică, de aceea ea stă sub acțiunea sfințitoare a harului divin. Soții primesc harul divin în momentul când se angajează în demnitatea lor sacerdotală să se prezinte înaintea Tatălui ceresc și să se ofere în Hristos ca jertfă, ofrandă întregii lor vieți conjugale. Harul paternității soțului și harul maternității soției formează și modelează ființa conjugală după chipul Bisericii.⁵⁴ Astfel, căsătoria într-o formă naturală și sancționată de legile umane ale unei vieți conjugale reciproce devine în Biserică o unire sfântă, întărită și pecetluită cu binecuvântare. Sfântul Clement al Alexandriei numește căsătoria „*casa lui Dumnezeu*“ și îi aplică cuvântul despre prezența Mântuitorului: „*Iată, Eu voi fi cu voi până*

52. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 158.

53. P.S. Macariopolski, *Familia creștină*, p. 232.

54. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 161.

55. *Ibidem*.

56. Sf. Ioan Gură de Aur, apud P.S. Macariopolski, *Familia creștină*, p. 233.

la sfârșitul veacurilor“ (Matei 18, 20), iar după Sfântul Ignatie „unde este Hristos este și Biserica Lui“, ceea ce face să se vadă limpede natura eclezială a comunității conjugale.⁵⁵ Și așa după cum în Biserică, Hristos este capul Bisericii iar ea, Mireasa Lui, tot așa în familie bărbatul este prototipul lui Hristos, iar femeia simbolizează Biserica, Mireasa lui Hristos. Supunerea Bisericii față de Hristos este o supunere din iubire și același lucru se întâmplă și în familie ca Biserică familială, soția în mod liber și conștient se supune bărbatului care poartă grija a toată familia, după cum Hristos Bisericii. Iată ce scrie Sfântul Ioan Gură de Aur cu privire la *Epistola către efeseni* a Sfântului Apostol Pavel unde se vorbește despre bărbat ca fiind cap femeii și despre supunerea pe care o datorează femeia bărbatului său: „Tu (bărbatule) ai auzit despre marea ascultare, tu ești mulțumit de Pavel pentru aceea că el, ca un dumnezeiesc învățător spiritual, ne învață la rânduială în viață. Bine. Ascultă însă ceea ce pretinde el de la tine: vrei oare ca femeia să ți se supună precum Biserica se supune lui Hristos, atunci, îngrijește-te tu însuși de ea, precum Hristos de Biserică. Ba mai mult, dacă este nevoie, să-ți jertfești și viața pentru ea sau să suferi, să nu refuzi. Îndrăznește s-o determini să ți se supună prin marea ta grijă pentru ea, prin iubirea și prietenia ta. Nu există legături mai puternice decât acestea, mai ales pentru bărbat și femeie“.⁵⁶ Definiția familiei creștine ca „biserică familială“ dă posibilitatea și la alte analogii. Biserica, trup tainic al Domnului Iisus, fiind invizibilă, are totuși chipul său văzut în adunarea credincioșilor și în casa Domnului, în biserică. De aceea și lăcașul în care se adună credincioșii la rugăciune se numește, de asemenea, „biserică“.⁵⁷ Același lucru s-ar putea spune și despre familie ca „biserică familială“. Ca o comuniune spirituală își are și ea, de asemenea, chipul său extern - casa. Cuvântul „casă“ înseamnă nu numai familia, ci și însăși locuința în care familia locuiește. Și după cum lăcașul, ca expresie externă a Bisericii, e organizat ca atare, dotat și aranjat în vederea slujbelor liturgice, tot așa și casa trebuie să fie organizată ca atare. Ce este mai caracteristic în organizarea și orânduirea casei creștine e iconostasul. Icoanele Mântuitorului și ale Maicii Domnului, candela, sfinții ocrotitori ai casei, lumânările, mățăniile - toate acestea transformă casa creștină într-o

57. P.S. Macariopolski, *Familia creștină*, p. 235.

58. *Ibidem*.

59. *Ibidem*.

60. Sf. Ioan Gură de Aur, apud Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 161.

mică biserică în care se simte prezența harică a lui Dumnezeu.⁵⁸

Și încă o analogie: Biserica este școala spirituală a credinței și a evlaviei. Același lucru se poate spune și pentru casa creștină, care este o școală a virtuților creștine, bisericești și creștinești. Aici se seamănă, se crește și se cultivă semințele credinței, dragostei, cinstirea față de părinți și stima față de om, ascultarea, dragostea de muncă, dragostea de neam și de pace, compasiunea și ajutorul reciproc.⁵⁹ Iubindu-se unul pe celălalt, în familie, soții îl iubesc pe Dumnezeu. Fiecare moment al vieții lor irumpe într-o doxologie împăratească, slujirea lor este neîntreruptă cântare liturgică. Sfântul Ioan Gură de Aur vine cu această concluzie magnifică: „Căsătoria este tainica icoană a Bisericii”⁶⁰

Astfel, pe temelia naturală de la început a căsătoriei și familiei stabilită de Dumnezeu, creștinismul stabilește „*biserica familială*” ca o unire sfințită prin harul lui Dumnezeu între bărbat și femeie, precum și familia ca o casă în care, în chip nevăzut și haric, locuiește Dumnezeu Care păzește și sfințește pe cei ce trăiesc în ea.

I. 4. Familia creștină și raportul dintre membrii ei

Odată întemeiată, familia creștină are funcțiuni specifice, ce izvorăsc din conceptul creștin de „*familie sfințită*” și poruncile Sfintei Scripturi adresate cuplului familial, despre cum să se poarte soții unul cu altul și cum să-și crească copiii. Așa după cum s-a văzut în capitolul anterior „familia, în accepția creștină este o Biserică în mic - spațiul de trăire a lucrării lui Dumnezeu spre unirea celor doi și sfințirea rodului lor în Iisus Hristos pentru împărtășirea luminii Sale celor din jur.

Din păcate, presiunile vieții epocii noastre, fie asupra unui bărbat extenuat, fie asupra unei soții care lucrează sau asupra copiilor care au conflicte și grijile lor în ceea ce privește viitorul cer cu insistență ca familia să evite disputele și să statornicească un spirit de înțelegere mutuală. Este un rău calificat împotriva unității familiei și chiar împotriva sieși, când o persoană își impune arbitrar părerea și manifestă un spirit de individualism și

61. P.S. Episcop Mousa, *Tineretul și viața de familie*, trad. de Crina și Dan Sandu, în rev. „*Teologie și viață*”, nr. 5-7 (1994), p. 181.

62. Pr. Vasile Coman, *Casa păcii*, în rev. M.A., nr. 3-4 (1957), p. 199.

63 Pr. asist. Ioan Teșu, *Sensul familiei în concepția Sf. Ioan Gură de Aur*, în rev. T.V.,

încăpățănare autocentristă, fără vreun fel de considerare pentru ceilalți.⁶¹ Și, într-adevăr, nu este ceva mai necesar pentru fericirea vieții familiale, pentru buna ei dezvoltare și pentru împlinirea rostului ei decât pacea, buna înțelegere și armonia dintre cei doi soți. În familie, fiecare membru are rolul lui, munca și responsabilitatea lui, dar numai dacă toate acestea sunt completate de ale celuilalt pot da armonia vieții familiale, împreună - lucrarea lor. În viața familiei, soții au același rol și aceeași importanță. Raportul dintre ei nu înseamnă nici despotism - din partea soțului, nici supunere necondiționată din partea soției, ci dragoste și înțelegere.

În viziunea creștină, familia este o instituție organizată perfect, ca o oaste, în frunte cu soț și soție, care au griji și datorii permanente față de copiii, rude, asemenea unor buni comandanți care poartă grijă de cei dați lor spre conducere. Sfânta Scriptură a asemănat rolul soțului în familie cu rolul pe care l-a avut și îl are Hristos în Biserică.

Hristos este capul Bisericii, întemeietorul și continuatorul ei. El a dat acestei „*mirese*“ toate darurile spre a o face fericită, dar mai presus de orice S-a dat pe Sine, prin Jertfa pe cruce, pentru ca să o arate pe ea fără prihană și nemuritoare. Asemenea rol are și bărbatul în casă. El este „*capul ei*“, cel dintâi și cel mai mult răspunzător de bunul mers și de dragostea și bunul trai al familiei lui. Iubirea lui pentru cămin se cade să meargă - dacă o cer împrejurările - până la jertfa de sine. Ocrotirea lui iubitoare să o simtă toți și prezența lui să nu fie o groază, ci o bucurie pentru toți ai casei. În vorba și în fapta lui să se simtă autoritatea care apără și ocrotește.⁶²

Pentru soție, Hristos a indicat prin cuvântul Sfântului Apostol Pavel rolul Bisericii. Precum Biserica se simte strâns legată de Hristos, pe Care Îl ascultă fără să i se pară poruncile Lui o povară, tot astfel cuvântul soțului se cade a fi primit cu bunăvoință și înțelegere. De la femeie se cere supunere, iar de la bărbat - dragoste. Însă, în această împreună-lucrare, soțul nu trebuie să se considere superior și să se poarte cu răceală și severitate, nici soția nu trebuie să se simtă umilită din cauza datoriei de a-și asculta soțul. Cea care aruncă punte de legătură între autoritate și libertate este dragostea, iubirea creștină, care face conducerea netiranică și ascultarea plăcută.⁶³ „*A iubi*

nr. 5-7 (1994), p. 47.

64. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a X-a la coloseni*, în Migne, P.G., 62, col. 312-388, aici col. 366.

65 Petre Țuțea, *Lumea ca teatru. Teatru seminar*, Ed. Vestala, București, 1993, p. 284.

*este propriu bărbatului - spune Sfântul Ioan Gură de Aur - iar a ceda este propriu femeii. Dacă fiecare își împlinește acest dat, totul va fi în ordine. Fiindcă dacă femeia este iubită, devine și ea iubitoare*⁶⁴.

În familie trebuie să stăpânească iubirea, voința zămislirii, ordinea, conștiința datoriei. Hotărârile bărbatului trebuie să fie fructul consultărilor cu femeia lui.⁶⁵ Forța lui rațională trebuie să se împletească cu forța ei rațională, sufletele lor trebuie să se contopească în vederea desăvârșirii lor și a progeniturii. Nu voluptatea, ci datoria. Voluptatea este poarta prin care intră desfrâul. Familia nu este sediul acesteia. Atât bărbatul, cât și femeia au datoria să cunoască aspectele legale ale virginității, castității, ale monogamiei, sfințeniei, răbdării. Ce folos dacă toate acestea sunt cunoscute numai de bărbatul care dă porunci, fără participarea conștientă a femeii la ele.⁶⁶ Femeia nu are nimic inferior bărbatului și ea este capabilă să atingă cele mai înalte trepte de eroism și de sfințenie. Să-l ascultăm pe Sfântul Vasile cel Mare care zice: „*Virtutea bărbatului este deopotrivă cu cea a femeii, căci venirea lor în lume este deopotrivă de demnă, așa încât răsplata este aceeași pentru amândoi. Ascultați ce spune Geneza: «Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul lui Dumnezeu, l-a făcut pe el bărbat și femeie» (Geneza 1, 27). Pentru că au aceeași fire, ei au aceleași puteri, iar cei ce fac aceeași faptă primesc aceeași răsplată*”.⁶⁷

Chiar și în activitățile lor specifice, cei doi soți se completează unul pe altul, aducându-și fiecare contribuție la desăvârșirea reciprocă, în cadrul și atmosfera spirituală a familiei, la educarea copiilor. Îndatoririle lor diversificate nu trebuie să fie un motiv pentru revendicarea întâietății, ci model al slujirii desăvârșite, al purtării sarcinilor celuilalt, al dragostei și înțelegerii dintre soți.⁶⁸

Pacea vieții familiale se întemeiază pe principiul egalității dintre cei doi soți. Egali i-a voit Dumnezeu de la început și este arătat acest lucru în chip categoric la crearea celor dintâi oameni. Eva a fost făcută nu din picioare,

66. *Ibidem*.

67. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la Psalmul 1, 3*, în Migne, P.G. 29, col. 216-217.

68. I. Teșu, *Sensul familiei*, p. 48.

69. V. Coman, *Casa păcii*, p. 200.

70. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a XVII-a la Cartea Facerea*, trad. de D. Fecioru, în col. P.S.B., vol. 21, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 202.

71. Fer. Augustin, *Vortrage Uber das Johannes - Evangelium, 51, 13*, în „Texte

nici din capul lui Adam, ci din coasta lui, vrând prin aceasta să arate că ea nu este aici poruncitoare, dar nici sclava bărbatului, ci colaboratoare, egală cu soțul ei, la bucuriile și durerile familiei.⁶⁹ „*Eu dintru început te-am creat de aceeași cinste cu bărbatul - parafrazează Sfântul Ioan Gură de Aur - și am vrut să iei parte cu el în toate la aceeași vrednicie; ți-am încredințat și ție, cât și bărbatului tău, stăpânirea peste toate din lume*“⁷⁰

În această perspectivă, bărbatul nu poate pretinde calitatea sa de conducător ca pe un privilegiu, ca în religiile necreștine din Antichitate. Această calitate, el trebuie să și-o câștige printr-o reprezentare demnă de încredere a ordinii spirituale și morale. Fericitul Augustin sublinia într-un mod anticipat faptul că bărbatul trebuie să aibă din acest punct de vedere în sânul familiei un fel de „*funcție bisericească*“, aproape „*episcopală*“: „... Pentru Hristos și viața veșnică (părintele familiei) să atragă atenția, să învețe, să sfătuiască, să mustre pe toți ai săi, să dovedească bunăvoință, să educe. În acest fel, el va împlini în casa sa o funcție bisericească și, într-o anumită măsură, una episcopală, prin aceea că slujește lui Hristos pentru a fi cu El în veșnicie“⁷¹. De la capacitatea de a iubi a bărbatului nu trebuie așteptat ca el să-i determine pe membrii familiei sale să se simtă într-o stare de dependență de el însuși, ci dimpotrivă, să simtă că ei contribuie chiar la împlinirea ființei lui însuși, că-l completează. Contribuția soției în cadrul familiei, de pildă, este de aceeași valoare, însă de altă natură, mai interioară și mai continuă.⁷² De aceea Sfântul Ioan Gură de Aur arată că „*nici bărbatului, Dumnezeu nu i-a încredințat totul, nici femeii, ci le-a împărțit îndatoririle*“.⁷³

Orice căsnicie - reușită sau nereușită - este în dependență de fiecare dintre soți în aceeași măsură și că, în toate cazurile, nici greșeala individuală a unuia dintre soți, după cum nici virtutea altuia, nu reprezintă pentru

der Kirchenvater“ p. 641-642 apud pr. prof. Nicolae Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate. Considerații teologico-sociologice*, în rev. T.V., Ed. M.M.B., nr. 5-7 (1994), p. 115.

72. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 115.

73. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXXV-a la I Corinteni 4*, în Migne, P.G. 61, col. 291.

74. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 116.

75. *Ibidem*.

76. P. S. Moussa, *Tineretul și viața*, p. 194.

77. *Ibidem*, p. 194.

78. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropolia

copii acțiunea pe plan educațional doar a unuia dintre părinți, ci a ambilor.⁷⁴ Tot ceea ce este bine și tot ceea ce e rău într-o familie îi implică pe ambii părinți în fața copiilor pe plan educațional. Iubirea părintească, de pildă, se corelează și este determinată de iubirea conjugală, dispariția sau denaturarea ei se repercusionează automat și asupra celeilalte. Nu este nici un câștig, ci dimpotrivă, o pierdere pentru copii, atunci când aceștia se bucură fie de iubirea paternă, fie de cea maternă în mod separat, când el își caută consolația doar la unul dintre părinți ce au eșuat în căsnicia lor.

Autoritatea primordială conferită de Dumnezeu părinților, ca și menirea lor pe plan educațional ce decurg din aceasta, întâmpină mari dificultăți în societatea noastră modernă, mai ales că tinerii și copiii intră foarte de timpuriu în sfera de influență a unor factori extrafamiliali. Și ceea ce complică și mai mult această situație este faptul că mediul extrafamilial pe care îl oferă societatea actuală - cu referire specială la mediul profesional de petrecere a timpului liber, dar și cel oferit de școală - este din punct de vedere al concepției despre lume foarte variat și incompact, așa încât educația pe care o primesc în afara familiei nu este totdeauna cea mai potrivită.⁷⁵ Astăzi se vorbește foarte mult despre o breșă între generații și o incapacitate a generației părinților de a înțelege psihologia și contextul generației copiilor lor. Pe de altă parte, tinerii întâmpină dificultăți în comunicarea cu părinții și își închipuie că o înțelegere între generația lor și cea a părinților ar fi imposibilă. Acest lucru este „firesc între oamenii din lume“ și nu între „copiii lui Dumnezeu“ care și-au educat încăpățânarea și egoismul personal și depășesc propriul materialism.⁷⁶

Echilibrul în exprimarea sentimentelor și sfatul bun sunt lucruri esențiale nu numai pentru unitatea și pacea legăturilor în sânul familiei, dar și pentru întreaga viață spirituală, psihologică și practică a membrilor ei. Multe familii tinere s-au dezmembrat datorită legăturilor emoționale puternice dintre părinți și copii. Datorită imposibilității unui tânăr de a ieși de sub efectul alimentării emoționale a părinților, el sau ea nu se poate lega de celălalt. O astfel de emoție ce stăruie între părinți și tânărul cuplu nu este iubire, ci o imagine contrafăcută a iubirii. Ea izvorăște din egoismul și egocentrismul cuiva și creează probleme de ordin psihologic, atât pentru tânărul soț, cât și pentru soție și duce la boală în familie pentru mult timp. Alimentarea Olteniei, Craiova, 1987, p. 96-97.

79. P. S. Moussa, *Tineretul și viața*, p. 194.

80. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 118.

emoțională este necesară, dar o educație echilibrată este esențială. Suferim de o neconcordanță între tata și mama în ceea ce privește modul cum își cresc copiii. Unul folosește severitatea, iar celălalt strică copilul astfel, încât acesta crește cu un psihic vătămat care se dezvoltă ușor într-un spirit și un mod denaturat de a fi.⁷⁷ Tocmai de aceea se cuvine a acorda o importanță deosebită acestui lucru, pentru a avea certitudinea că educația începută în familie va fi continuată în același duh creștin.

Atunci când vorbim de părinți ca educatori, nu trebuie neglijat faptul că acțiunile lor educaționale se pot repercuta și de la copii asupra lor. Ba, mai mult decât atât, uneori copiii chiar trebuie să contribuie la educația, la îndreptarea propriilor părinți. Copiii sunt ai părinților, dar le sunt dați și de Dumnezeu, ca o legătură între ei, prin care să se înalțe ca ființe singulare, pentru a se crea în ei o unitate de simțiri și de cerere comună către Dumnezeu. O schimbare deasă a bărbatului sau a femeii nu realizează depășirea de sine a niciunuia dintre ei, pentru că nu actualizează răspunderea lor comună față de un al treilea.⁷⁸ Cea mai bună educație o reprezintă însă o viață fericită și plină de armonie în familie: considerarea reciprocă a necazurilor și bucuriilor, credință și evlavie vie. Iubirea în familie, iubirea soților între ei cu apariția și deschiderea spre un al treilea, spre tridimensionalitatea relației, una integrală, perfectă ce păstrează justul echilibru între autodăruirea și identitatea de sine - este calea adevăratelor raporturi dintre membrii familiei și adevăratul drum spre acea „*ecclesia domestica*“.

I. 5. Familia creștină ca verigă importantă a societății

Prin esența ei, familia a fost, este și va fi întotdeauna o instituție pozitivă lumească a bunei rânduiei, o reglementare biologică și sociologică a vieții speciei. Formele familiei, atât de fluide în decursul istoriei umanității, au fost întotdeauna forme ale adaptării sociale la condițiile existenței, la condițiile gospodăririi în lume. Familia este prima alcătuire de viață obștească și sâmburele din care cresc toate celelalte forme de viață socială. Ea aparține atât Bisericii ca trup tainic al lui Hristos, cât și societății sau statului. Fiecare dintre ele are propriile drepturi și îndatoriri. Familia este celula de bază, din

81. *Teologie morală ortodoxă* (TMO), manual pentru institutele teologice, vol. II, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1980, p. 291.

82. C. Pavel, *Probleme morale*, p. 138.

83. Idem, *Familia preotului*, în rev. G.B., nr. 1-2 (1960), p. 81.

care se constituie atât societatea, cât și Biserica. Nu există nicio contradicție în a aparține acestor două medii.⁷⁹

Conform învățaturii creștine, familia reprezintă „celula“ societății mai mult sub aspect biologic și moral, deși trebuie adăugat că și în acest caz expresia de „celulă“ utilizată în chip analogic de componentă organică este, de fapt, simbolică. Din punct de vedere biologic, familia este „prima celulă“ sau „celula-mamă“ a societății.⁸⁰ Scopul și funcția ei principală sunt de a asigura înmulțirea, îngrijirea, creșterea și educarea copilului. *Ea procură membri pentru societățile superioare, pregătindu-i cea dintâi pentru viața socială.* Familia este o adevărată cheie de boltă pentru siguranța și echilibrul vieții sociale, prin faptul că asigură în chip firesc nașterea, creșterea și pregătirea membrilor societății.⁸¹ De asemenea și sub aspect moral - educațional, familia e considerată în mod justificat o „celulă a societății“ întrucât în propria sa organizare oferă garanții de moralitate. În familie se pun bazele educației, în cadrul ei se începe „dăltuirea“ sufletului de creștin și ea este cea mai abilitată componentă a unei societăți pentru a practica această „artă“ supremă, care este educația. Familia este o școală care pregătește pe copil pentru împlinirea datoriei, îl deprinde să-și disciplineze voința, îi dă simțul ierarhiei și ordinii. Și prin aceasta, ea este prima instituție de educație morală; pentru prima copilărie este mediul educativ prin excelență. Este o pepinieră de virtuți și o sursă nesecată de întărire morală. E un paznic ce veghează neîncetat și un zăgaz care ocrotește moralitatea părinților prin bucuriile curate și sentimentele de răspundere pe care le prilejuiește.⁸² Copiii sunt pentru părinții lor un imbold puternic spre muncă și economie, spre cât mai multe virtuți, precum și o puternică pavăză a ispitelor din afară. Prezența copiilor exercită o cenzură morală dintre cele mai eficiente asupra conduitei părinților. Din dorința și grija de a-i face cât mai buni și mai fericiți, părinții își dau toată silința să le ofere pilde personale cât mai bune și să propășească mereu în toate domeniile.⁸³

Copiii exercită asupra părinților lor o puternică influență binefăcătoare,

84. Idem, *Probleme morale*, p. 139.

85. TMO, p. 293.

86. *Ibidem*, p. 294.

87. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 118.

88. TMO, p. 295.

89. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 119.

fiind și ei, la rândul lor, educatori ai părinților lor. Astfel, chiar înainte de a se naște, în vederea primirii lor în condiții optime, mintea și inima părinților se pregătesc, verificându-se și transformându-se. Între părinți și copii are loc astfel un permanent schimb de valori, o dăruire reciprocă. Dacă părinții învață pe copii alfabetul, ei îi învață la rândul lor „un alfabet mult mai scump și mai nobil al emoțiilor, al primelor sentimente, al uriașei fantezii, al purității și al candorii”.⁸⁴ Prin copii, părinții se leagă de lume în modul cel mai indisolubil și generos și primesc o sensibilitate comună față de problemele societății. Participarea efectivă a părinților la toate necazurile și bucuriile, la toate biruințele și înfrângerile copiilor lor le umple viața și le îmbogățește ființa, dându-le prilejul de a gusta farmecul prieteniei și sincerității adevărate. Fiecare copil este un ram de paradis, dar orice copil aduce cu sine și o enormă răspundere pentru cei doi părinți. Aducând un copil pe lume, părinții zidesc o nouă biserică lui Dumnezeu. Lucrarea aceasta îi împovărează cu o mare răspundere, dar în același timp îi înalță la acea vrednicie prin care sunt chemați prin Taina Căsătoriei.

Familia este, prin urmare, „cea mai necesară școală de omenie”⁸⁵. Statisticile judiciare arată că majoritatea delincvenților juvenili a fost lipsită de o reală asistență din partea familiei. Mediul familial construit pe respectul reciproc, demnitate, libertate interioară, oferă siguranță, afecțiune, seninătate, care constituie o atmosferă prielnică pentru o dezvoltare normală și echilibrată. În general, familia contribuie foarte mult la educarea omului pentru viața socială din afara ei. Adâncimea și sinceritatea sentimentelor ce leagă pe membrii familiei influențează pozitiv relațiile cu ceilalți semeni, care nu sunt în fond decât alți părinți, alți frați, alte surori și alți unchi.⁸⁶ Și din acest punct de vedere, familia este o primă și temeinică școală a altruismului. Toate acele virtuți sociale, fără de care nicio societate nu poate supraviețui, omul și le însușește din familie: iubirea de semeni, considerația față de aceștia, caracterul sociabil, dreptatea, solidaritatea, capacitatea de a fi ascultător, dar și de a dispune etc.⁸⁷

Importanța familiei ca un cadru firesc de viață socială reiese și din atenția deosebită pe care i-a acordat-o Mântuitorul Hristos. Astfel, deși S-a născut

90. *Ibidem*.

91. Pr. lector Gheorghe Petraru, *Familia creștină - perspective misionare și ecumeniste*, în rev. T.V., nr. 5-7 (1994), p. 83.

92. *Catehismul Bisericii Catolice (CBC)*, București, 1993, p. 463.

din Sfânta Fecioară Maria pe cale supranaturală de la Duhul Sfânt și fiind și Dumnezeu, S-ar fi putut dispensa de asistența familiei; totuși, ca Om și spre a ne da pilda unei vieți depline, S-a născut și a trăit viața până la 30 de ani în sânul familiei părinților Săi, în supunere și ascultare față de Iosif și Maria. De asemenea, cei mai mari oameni ai Bisericii își datorează ascensiunea lor pe culmile desăvârșirii în mare parte bune creșteri primite în familie.⁸⁸

Ca „celulă“ a societății umane, familia e supusă, sub aspectul fizic al problemei, „desfacerii“ sau „dezintegrării“ ei. De pildă, odată cu bucuria legată de faptul că fiii unei familii cresc, se maturizează, apare și amărăciunea legată de apropiata despărțire de ei, care ține de însăși ființa familiei. Indisolubilitatea este valabilă doar pentru căsătorie, nu și pentru familie. În special, familiile urbane moderne au în ele ceva efemer. Dacă familiile țărănești rămân și locuiesc uneori secole de-a rândul în aceeași curte, în același loc, așa încât proprietatea, gospodăria familiei supraviețuiește fără întrerupere, de la o generație la alta, familia modernă urbană, în schimb, este întemeiată pentru ca, de multe ori, după câteva decenii să dispară.⁸⁹ Maturizarea treptată a copiilor însă nu trebuie să degenereze într-o înstrăinare sufletească. De asemenea, aceasta nu trebuie să însemne o ruptură aducătoare de supărări, conflicte, ci dimpotrivă, o creștere a individualității plină de altruism, generoasă în iubire și înțelegere. Pentru aceasta familia a fost numită o pepinieră a societății.

Dumnezeu n-a dăruit familiei posibilitatea de a se înmulți doar pentru ca cei răposați să aibă urmași, ci și pentru ca cei vii să aibă tovarăși de viață. Se întâmplă, firește, nu arareori ca tatăl, cât și mama să se opună independenței copiilor lor față de ei. Legăturile sentimentale prea puternice, dar mai ales prost cultivate se repercusionează, nu de puține ori, în mod negativ în căsnicia de mai târziu a acestor copii, întrucât atașamentul lor sufletească față de soț, respectiv, soție, întâmpină o serie întreagă de obstacole la nivelul inconștientului. În alte situații, părinții încearcă să-i rețină acasă pe copiii lor deja maturizați, mai ales la țară, din motive economice, întrucât ei reprezintă o bună forță de muncă pe lângă părinte.⁹⁰

Desigur, din punct de vedere creștin, legătura de comuniune, apropierea sufletească dintre copii și părinți trebuie continuată și după separarea lor, dar, în același timp, trebuie să se țină seama și de faptul că fiecare om reprezintă

93. Gh. Petraru, *Familia creștină*, p. 84.

94. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 121.

95. Gh. Petraru, *Familia creștină*, p. 84.

o creatură a lui Dumnezeu cu un caracter și personalitate proprie, distinctă și trebuie să se dezvolte ca atare. Atunci când în familie nu există un just echilibru al sentimentelor și intereselor și atunci când ea nu mai reprezintă temelia societății, consecințele vor fi depersonalizarea și pierderea oricărei individualități. În general, părinții, în educarea copiilor lor și în relațiile lor cu ei, trebuie să țină cont și de individualitatea copilului lor.

Din cele arătate rezultă că familia întrunește condiții din cele mai prielnice pentru educarea morală a tuturor membrilor săi care duc în sânul familiei o viață firească, deplină și într-o continuă dăruire și perfecționare reciprocă. Și dacă, așa după cum am văzut, familia este o Biserică în mic făcând pregătirea spirituală a omului, tot așa putem spune foarte bine că familia este o societate în mic, care face pregătirea omului pentru viața socială.

I. 6. Familia creștină în perspectiva ecumenică actuală

Dacă pentru Biserica Ortodoxă și pentru Biserica Romano-Catolică, familia se întemeiază pe Taina Nunții la care s-a ajuns prin consimțământul soților, pentru creștinii aparținând comunităților protestante, neoprotestante sau altor denominațiuni creștine, familia este un așezământ natural, un contract între bărbat și femeie.⁹¹ Dacă și pentru Biserica Romano-Catolică, familia reprezintă „o revelare și o realizare specifică a comuniunii ecleziiale“, motiv pentru care poate fi numită „Biserica familială“⁹², pentru cercurile protestante pentru Nuntă și deci pentru familie cuvântul „taină“ este unul prea puternic, prea plin de semnificații teologice pe care nunta nu le implică. Astfel, taina se referă la Cruce și la Învierea lui Hristos, și taine sunt doar în acest sens Botezul și Euharistia.⁹³

Rolul și semnificația profund religioasă și morală a familiei s-au diminuat mult în ultimul timp în multe țări apusene; în anumite părți ale continentului european, chiar a dispărut funcția morală și religioasă a familiei creștine. Există aproape un consens general în lumea creștină apuseană constând în faptul că subaprecierea problemelor intime conjugale în istoria creștinismului, reducerea lor la un platonism uneori prea idealist, care a pătruns în

96. *Ibidem.*

97. Pr. conf. dr. Ilie Moldovan, *Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia iubirii II*, Alba Iulia, 1996, p. 511.

98. Gh. Petraru, *Familia creștină*, p. 85.

Biserică în primul rând de la Fericitul Augustin, ne împing înapoi spre o antropologie dualistă care separă într-o manieră nebiblică trupul de suflet.⁹⁴

Viziunea ortodoxă impresionează însă prin realismul ei, fundamentat biblic și patristic, dând familiei și căsătoriei o expresie liturgică în consonanță cu revelația, de o suplețe remarcabilă și pătrunzătoare. „*Buna înțelegere trupească și sufletească*“, „*nunta cinstită și patul neîntinat*“ (Evrei 13, 4), „*darul copiilor*“ se constituie într-o realitate convergentă spre plinătatea ființării umane care în tensiunea dintre real și ideal conturează un profil al familiei ce nu poate fi despărțit de Dumnezeu - originea absolută și finalitatea absolută în concepția și mărturia creștină.⁹⁵ Spiritualizarea relației bărbat-femeie prin asumarea responsabilității conjugale, prin jertfa auto-dăruirii, prin depășirea egoismului, a satisfacției limitate sunt un tezaur sacru pentru deplina umanizare, pentru o viață normală a familiei. Perspectiva eclezială este o notă distinctă a familiei creștine și creștinătatea, în căutarea unității sale în Hristos, desigur una a diversității în același timp, datorată modului diferit de receptare a Evangheliei nu poate să nu ia în considerare familia tradițională întemeiată pe „*mulțumire și binecuvântare*“ ce dă transparență spirituală, consistență ontologică și semnificație teologică relației bărbat-femeie.⁹⁶ De aceea pentru creștini, sentimentul prezenței divine care a devenit forma interioară în viața conjugală este esențial față de misterul familiei ca viață de dăinuire, de iubire între soț și soție. Mai mult, unicitatea relației bărbat-femeie, caracterul absolut unic al căsătoriei, este o normă a sfințeniei creștine.⁹⁷

Creștinătatea astăzi divizată spre a fi identică sieși și fidelă Mântuitorului Hristos nu poate să nu ia în considerație accepția teologică tradițională a familiei creștine, Taina Nunții, prin care aparenta naturalețe a relației bărbat-femeie este în esența sa și una sacră, teandrică prin aceea că Însuși Dumnezeu conferă unitatea, apropierea și iubirea în calitate de sursă originară și mereu prezentă în relația ce se întemeiază de fiecare dată într-o nouitate absolută, dintre bărbat și femeie.⁹⁸

Pretenția unor creștini potrivit cărora nunta în care se binecuvântează

99. Diac. prof. dr. Petre David, *Călăuză creștină*, Arad, 1987, p. 295.

100. Gh. Petraru, *Familia creștină*, p. 86.

101. *Ibidem*.

102. *Ibidem*.

103. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 36.

conviețuirea bărbatului cu femeia este o lege a firii care nu are nimic în comun cu credința, pe motiv că Sfânta Scriptură nu vorbește de cununie, că „taina aceasta mare“ (Efeseni 5,32) se referă doar la unirea nevăzută între Hristos și Biserică sunt inconsistente biblic și teologic.⁹⁹ Iubirea în familie își are sursa în iubirea divină. „*Precum Hristos a iubit Biserica, așa sunt datori bărbații să-și iubească soțiile*“ (Efeseni 5, 24), iar mărturiile patristice și teologia ortodoxă sunt solidare cu textul scripturistic, cu Revelația. Preocuparea ecumenică actuală asupra familiei constă în primul rând în redescoperirea demnității familiei ca instituție umană. În lumea dezvoltată, familiile au potențialul necesar spre a deveni emoțional mai apropiate în relațiile personale. Egalitatea între sexe poate oferi un temelie solid pentru familii în a da un sens mai bun identității familiei.¹⁰⁰ De asemenea, marea familie creștină este preocupată de situația economico-socială din lumea a treia, situație marcată de sărăcie precum și de unele tendințe, desigur limitate, de a înlocui familia ca „*nucleu de afecțiune*“ socializare și cultură prin noi modele de organizare socială - familii de grup, homosexualitate etc. - care sunt incompatibile teologic, ecleziologic și spiritual cu mărturia creștină.¹⁰¹

Contribuția ortodoxă la dezbateră ecumenică actuală în privința familiei nu poate fi alta decât fundamentată biblic și pe Tradiția Bisericii care a integrat dimensiunea umană Împărăției lui Dumnezeu prin propovăduirea Evangheliei, prin tainele Bisericii, prin sfințirea vieții oamenilor.

Nunta, taină a Bisericii, temelie existenței familiei creștine, este mărturia și viața creștină în relația dintre bărbat-femeie sfințită prin harul divin, prin care viața oamenilor sporește în comuniunea cu Dumnezeu și între ei înșiși spre revelația plină a lui Dumnezeu în lume, singura cale de conviețuire bărbat-femeie și de perpetuare umană prin naștere de fii. Spre această realitate tainică și profundă a vieții umane, viața nedespărțită de Dumnezeu, trebuie să conveargă orice dezbateră familială din problematica ecumenică actuală în virtutea identității creștine, a unității lui Hristos.¹⁰²

Capitolul II. Femeia în societatea actuală

104. *Ibidem.*

105. Pr. magis. Dumitru Soare, *Situația femeii în islamism și în creștinism*, în rev. ST., nr. 3-4 (1957), p. 254.

106. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 156-157.

II. 1. Femeia în creștinism

Cu puține excepții, în toate țările se fac astăzi eforturi remarcabile pentru a se acorda femeii considerația și drepturile ce i se cuvin. Pretutindeni, femeia se impune din ce în ce mai mult în viața socială, reușind să-și cucerească unul câte unul drepturile de care a fost lipsită până acum și în acest perimetru se înscrie cu deplin temei și mult-discutata problemă a promovării femeilor. Dar ce fel de promovare? Forțată cu tot dinadinsul, în care valori și nonvalori feminine sunt rânduie în vârfuri ierarhice ca să iasă... cifra, cum era până acum, sau așa cum trebuie să se întâmple într-o societate autentică?

Iată câteva întrebări care ne cer a lămuri statura femeii în istorie și în viață pornind de la adevărul creștin că femeia ca și bărbatul au fost creați după același chip al lui Dumnezeu. „*Să facem om după chipul și asemănarea noastră ... și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său... a făcut bărbat și femeie*“ (Facerea 1, 26-27).

Dacă în Antichitatea precreeștină, femeia era coborâtă la calitatea unui obiect, fără independență sau inițiativă, iar din punct de vedere matrimonial, obiectul unei tranzacții, femeia în creștinism este chemată să aibă un rol principal atât în istoria mântuirii, cât și în viața Bisericii. În legile lui Manu, ale lui Solon, în *Levitic* și în Codul roman sau în Coran, pretutindeni, femeia era considerată o ființă inferioară și fără suflet. Sentința pitagoreică enunță: „*Principiul bun creează ordinea, lumina, bărbatul, principiul rău creează haosul, tenebrele și femeia*“. Pentru Aristotel, materia este femeia și mișcarea masculul, ceea ce vrea să spună că femeia aparține unei alte dimensiuni, ea nu este ca parte întreagă în comunitatea umană.¹⁰³ Ea este altceva, iar după Platon, alteritatea este negația, răul și pentru aceasta el mulțumește zeilor că este bărbat. Pandora este cea care a dezlănțuit toate relele și de atunci, femeia, pasivitatea, dezordinea s-au instalat în viață. La greci, femeia era închisă în gineceu și idealul ei era Penelopa - „*Tăcerea femeii este slava ei*“ - iar la romani, femeia era dată ca un lucru pentru nevoia bărbatului. Antifeminismul iudaic pleacă de la ideea ca femeia este făcută din coasta bărbatului și că pe această coastă, bărbații naufragiază adeseori. Ritualul cerea o curățire a mamei de două ori mai mare în cazul nașterii unei fete.¹⁰⁴

107. Gheorghe Lițiu, *Cartea vieții*, Ed. Mitropolia Banatului, Timișoara, 1991, p. 82.

108. *Ibidem*.

În creștinism, dreptatea divină a orânduit ca femeia să fie ridicată la o cinste deosebită prin învrednicirea Sfintei Fecioare Maria de a fi Maica Dumnezeului-Om, Iisus Hristos. Acesta, primind a fi născut și crescut ca Om de către o femeie, a șters pentru totdeauna stigmatul disprețului și al infamiei cu care lumea veche înfierase femeia și a ridicat-o la cea mai înaltă treaptă a demnității morale.¹⁰⁵

Temeiul acestei delimitări stă în uimitorul fapt că Fiul lui Dumnezeu binevoiește a se face Fiul femeii. Prin faptul că El vine pe lume ca bărbat, femeia nu rămâne pe al doilea plan, ci ei i se dă marele rol de Maică. Singura și cea mai înaltă autoritate omenească față de care se comportă cu gingașă reverență în veci Dumnezeu-Cuvântul este autoritatea de Maică a unei femei. Echilibrul între bărbat și femeie este atât de perfect restabilit, încât nimeni n-ar putea răspunde la întrebarea: cine e mai de preț în ochii lui Dumnezeu, bărbatul sau femeia?¹⁰⁶ În fața lui Dumnezeu nu mai există la creștini diferențe cu privire la neam, starea socială, sex etc. Sfântul Apostol Pavel spune în acest sens: „*Nu mai este iudeu, nici elin, nu mai este nici rob, nici slobod, nu mai este parte bărbătească, nici femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos*“ (Galateni 3, 28). Supunerea femeii față de bărbat este însă în creștinism o supunere din dragoste, o supunere care nu umilește, ci îi cinstește pe ambii soți.

O anumită mentalitate legată de orânduirile sociale apuse, care sub lozincă emancipării femeii a făcut din ea o roabă pentru toate muncile, a așezat femeia pe o treaptă inferioară față de bărbat. Unora li s-a părut că însăși învățătura creștină ar așeza femeia mai prejos de bărbat. Se spune astfel că Sfântul Apostol Pavel dă drepturile bărbatului, iar femeii îi poruncește „*să se teamă de bărbat*“ (Efeseni 5, 32). La această învinuire, creștinismul are un răspuns răspicat: între Sfinții Bisericii se află un număr însemnat de femei pe care le cinștim în chip deosebit de la începuturile epocii creștine. Aceasta dovedește că religia creștină nu a făcut deosebire între bărbat și femeie, ci a socotit femeia egală cu bărbatul. Deosebirea rămâne numai în rolul pe care este chemat să-l joace fiecare. Unitatea lor nu desființează

109. I. Bria, *Dicționar*, p. 175.

110. D. Soare, *Situația femeii*, p. 257.

111. *Ibidem*, p. 258.

112. Vladimir Soloviov, *Fundamentele spirituale ale vieții*, Ed. Deisis, Alba Iulia, 1994, p. 218.

specificul fiecăruia. Bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este capul Bisericii și această întâietate el este chemat să o justifice prin iubirea soției „ca pe sine însuși“ și să se jertfească pentru ea așa cum Hristos S-a jertfit pentru Biserică.¹⁰⁷ Și cea mai bună dovadă despre poziția femeii în creștinism o oferă cinstirea deosebită pe care creștinii o aduc Sfintei Fecioare Maria, Maica Domnului. Ea este în Biserică cinstită mai mult decât toți sfinții și decât îngerii. Prin această cinstire, Biserica a umanizat învățătura și viața creștină, ceea ce înseamnă că femeia în creștinism *are* putința de a se ridica în cinstire chiar mai mult decât bărbatul, prin devotamentul de soție, prin iubirea jertfelnică și creșterea copiilor ca mamă.¹⁰⁸

Căsătorită, văduvă sau fecioară, femeia creștină s-a bucurat de la început din partea Bisericii de un vast câmp de activitate, potrivit cu aptitudinile sale specifice. Cu toate că nu se știe pe larg ce rol precis au avut femeile în Biserică primară, se cunoaște totuși că prezența și activitatea lor erau foarte importante: „*Femeile și Maria*“ se aflau totdeauna în compania Apostolilor (Fapte 1, 14) și ele aveau diverse slujiri, harisme și roluri în Biserică de la început. De pildă: harisma profeției (I Corinteni 11, 5), responsabilitatea rugăciunii, misiunea carității, îngrijirea bolnavilor și instrucția religioasă a femeilor catehumene.¹⁰⁹ Numai în domeniul vieții ecleziastice, femeia nu a putut avea acces, deși în evlavia și în dragostea pentru Hristos, ea a întrecut adeseori pe bărbat. Motivul acestei situații este confirmat de Sfânta Evanghelie care confirmă că Mântuitorul Și-a ales ca Apostoli numai bărbați. Nici între cei 12 Apostoli și nici între cei 70 de ucenici nu a existat vreo femeie. Prezbiterile și diaconițele care sunt amintite de Tradiția Bisericii nu au avut niciodată funcții sacerdotale, ci au fost numai auxiliare ierarhiei, fiind instituite nu prin hirotonie, ci prin binecuvântare.¹¹⁰ Ele aveau misiunea de a ajuta la învățământul catehetic al femeilor și la botezul lor, păzeau ușa de la intrare a femeilor în Biserică, purtau grijă de văduve și orfani. Dispărând aceste condiții specifice creștinismului primar, în mod firesc au dispărut și funcțiile corespunzătoare femeiești. Niciodată însă prezbiterile și diaconițele nu au avut dreptul de a săvârși cele sfinte. Nici Sfânta Fecioară Maria nu a primit această funcție de la Mântuitorul sau de la Sfinții Apostoli. Și totuși,

113. *Ibidem*.

114. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 35.

115. *Ibidem*, p. 37.

116. *Ibidem*, p. 40.

117. V. Soloviov, *Fundamentele spirituale*, p. 220.

acest lucru nu i-a scăzut cu nimic prestigiul pe care i-l acordă creștinii. Rezervând sacerdoțiul bărbaților, Mântuitorul nu a pus femeia în stare de inferioritate față de bărbat, ci numai a ținut seama de aptitudini specifice ale celor două sexe.¹¹¹

Rolul și demnitatea femeii în creștinism rămân deci de egală importanță cu ale bărbatului, deși nu identice. Nimeni nu poate aduce mai mult folos Bisericii și societății - în ceea ce privește devotamentul, entuziasmul, eroismul și operele de caritate - decât femeia, prin însușirile sale firești, specifice ei.

II. 2. Femeia în societatea contemporană

Problema feminină nu deține chiar ultimul loc în mulțimea de probleme cu care am intrat în secolul XXI. Facem sau nu facem diferențierea între sexe? Și din această perspectivă, problema feminină trebuie declarată drept una serioasă, fiindcă în spatele ei se ascunde o serie întreagă de dorințe și năzuințe, idealuri de viață și atât de insistentă întrebare: promovarea femeii pro sau contra?

Rolul femeilor în societatea de azi e total modificat de cel al femeii de acum câteva sute de ani. Femeile sunt educate, au carieră profesională, participă la viața civilă și politică și din această cauză ele sunt obligate să aleagă tot timpul: sau gospodină, sau bună profesionistă, sau bună mamă. În ce anume poate consta țelul de azi al femeilor este cu desăvârșire neclar și pentru ele. Dar e numai faptul că nu mai vor ce a fost înainte și că și-au luat pentru totdeauna rămas-bun de la așa ceva.¹¹² Rolul istoric atribuit femeii corespunde pe deplin rolului ei fiziologic. Deși împlinirea profesională este la mare preț pentru dobândirea unui statut al demnității sociale și umane, ar trebui să nu se pună în umbră latura afectivă a femeii. Indiferent de atașamentul lor față de profesie, rămân totuși soții și mame și echilibrul familial le susține în toate momentele grele ale vieții. Nu poate sădi ea însăși sămânța unei vieți noi, dar pe cea primită de la unul sau altul o duce și o poartă prin lume și fără practicarea ei, n-ar merge nimic în lume.¹¹³ Dacă vorbim de poziția femeii față de lume în sens creator, trebuie să vedem că

118. I. Bria, *Dicționar*, p. 176.

119. *Ibidem*.

120. *Ibidem*.

există totuși o anumită stratificare. Sunt femeii care iau în sufletul lor lumea, fără a avea nimic de spus de la ele asupra ei, sunt apoi acelea care ar avea ceva de spus, dar nu pot și caută pe altele, pe alții să le exprime gândurile și în sfârșit, cele care au ceva de spus și pot spune prin diferite forme: artă, știință, filozofie. Aceste suflete alese dau omenirii educația. Se constată însă o eclipsare a femeii în societatea noastră postrevoluționară în ceea ce privește posibilitatea ei de participare la activitatea generală a societății aflate în plină tranziție. „Promovate“ primele la șomaj, femeile zilelor noastre lipsite de orice perspectivă a statutului lor de „tapi ispășitori“ ai unei societăți într-o continuă criză, urcă zilnic Golgota postrevoluționară însoțite de întreaga lor familie. „Salariul egal“ cu al bărbatului - drept înscris în Constituție - a devenit doar o glumă, iar aspirația femeii de a accede pe treptele ierarhiei sociale, potrivit capacității profesionale, se dovedește în actuala structură doar un vis. Se vorbește și se scrie azi pe un ton din ce în ce mai îndârjit pentru a flagela discriminarea sexelor, tendința pe toate treptele ierarhiei sociale, de marginalizare a femeii ca partener egal de dialog, într-un mediu profesional aproape masculinizat. Eliminând tot raționalul care nu-i este pe plac, alunecând spre abstracțiuni, bărbatul vede închizându-se înaintea lui dimensiunea adâncului. El trasează marile căi ale civilizației, clare, spațioase și calculate în care locul femeii, dinainte pregătit, este acela al unei ființe minore. Din instinct de autoapărare, bărbatul înlănțuie femeia, ca pe o amenințare continuă pentru libertatea sa.¹¹⁴ Nenorocirea femeii este de a reprezenta totul la un moment dat și de a nu reprezenta nimic în momentul următor, fără a ști bine vreodată ce înseamnă ea de fapt ca femeie.¹¹⁵

Femeia are felul ei de a fi, modul ei propriu de existență, darul de a-și auzi întreaga ființă din legătura ei aparte cu Dumnezeu, cu alții și cu ea însăși. De-a lungul istoriei, mediul social formează sau deformează tipurile feminismului și conflictul dintre sexe este ireductibil. Masculinul și femininul formează monada arhetipică: Adam - Eva. Căderea în păcat a împărțit-o în masculinități și feminități rele: cupluri făcute din două individualități polenizate, obiectivate, separate, situate exterior una față de cealaltă, puse totuși una lângă cealaltă. De atunci este toată distanța dintre cei doi poli ai existenței umane: fie că sunt contrarii care se încordează într-o disonanță

121. *Ibidem*.

122. *Ibidem*, p. 177.

123. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 39.

și o luptă fără ieșire, fie că sunt diferiți care se acceptă sau complementari care se iubesc, coincidență a opușilor.¹¹⁶

Fară îndoială că egalitatea femeii cu a bărbatului cerută astăzi de femei nu înseamnă aspirația de a deveni beneficiarele locurilor ocupate de bărbați sau prerogativelor acestora, ci doar năzuința ca prin recunoașterea și respectul față de capacitatea, inteligența, cultura și receptivitatea lor să se ajungă la relații sociale echilibrate și armonioase. Iar atributele complementare, prin naștere, ale celor două sexe să fie un argument în acest sens și aceasta cu atât mai mult, cu cât istoria pe care o trăim se scrie fără niciun dubiu și pentru femei. Și din acest motiv, soluția problemei feminine stă într-un creștinism integral trăit, simțit și înțeles, redeschis vieții, sensibilității și rațiunii.¹¹⁷

Mișcarea de emancipare politică și socială din vremea noastră luptă împotriva discriminării femeii în societate și familie; discuțiile, declarațiile și acțiunile cu privire la hirotonirea femeilor au determinat Biserica să reflecteze asupra locului și eficienței prezenței femeilor în viața bisericească.

Pentru a avea o înțelegere mai amplă asupra femeii, teologia ortodoxă are mai multe puncte de vedere: antropologic, ecleziologic și mariologic.¹¹⁸ Din punct de vedere al antropologiei, Biserica a recunoscut specificitatea sexului feminin, sub aspect fiziologic, anatomic, hormonal și psihologic. Ea a combătut inferioritatea și inegalitatea femeii față de bărbat, fiind împotriva actelor de discriminare feministă. Aportul femeii în actul de procreare este cel puțin egal cu cel al bărbatului. Bărbatul și femeia au o interdependență și complementaritate naturală, ei formează o unitate față de care nu se poate înțelege umanul în totalitatea și integritatea acestuia.¹¹⁹

Din punct de vedere ecleziologic, Biserica a recunoscut și natura slujirii femeii, potrivit cu specificitatea ei naturală, dar n-a făcut din femei o categorie specială în trupul bisericesc. Însuși sensul de integritate organică al noțiunii de „laos“ (popor) nu a permis discriminări de sex sau vârstă. În acest ansamblu, toți membrii - femei și bărbați - au o preoție generală (I Petru 2, 4 - 5) prin Taina Botezului, fiecare având harisma sa particulară, proprie, prin Taina Mirungerii.¹²⁰ Însă, Tradiția Bisericii interzice accesul

124. *Ibidem*, p. 41.

125. Irina Leonte, *Familia creștină: părinți și copii*, în rev. T.V., nr. 5-7 (1994), p.158.

126. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 42.

127. I. Leonte, *Familia creștină*, p. 158.

femeilor la hirotonie, invocându-se mai multe argumente. Unul din aceste argumente se fundamentează pe tipologia sau simbolismul ecleziologic al femeii, deoarece bărbatul reprezintă pe Hristos, capul Bisericii, iar femeia este „chipul“ Bisericii, mireasa lui Hristos.

Episcopul (sau preotul) reprezintă totdeauna „chipul“ lui Hristos și numai așa el are o slujire care structurează Biserica. Acest echilibru, bărbat - Hristos - capul Bisericii, femeie - Biserica - trupul lui Hristos, s-ar strica în cazul în care femeia, care este imaginea Bisericii, ar lua locul episcopului, „icoană“ a lui Hristos.¹²¹ Alții spun că preoția nu este o problemă de „reprezentare“ sau de „tipologie“, deci de sex, ci de formă de slujire în Biserica. Adică, Biserica n-ar trebui să țină seama de principiul „reprezentării“, ci de obiectul preoției. Din această perspectivă, nu există roluri și slujiri care să fie prin natura lor masculine sau feminine. La întrebarea dacă femeia poate fi „delegată“ de episcop pentru a prezida Sfânta Euharistie, canoniștii răspund că nu, deoarece episcopul, ca „icoană“ a lui Hristos, nu poate fi reprezentat de o femeie.¹²² Unii recunosc că tradiția ortodoxă amintește de femei - diaconițe, care au fost binecuvântate liturgic pentru diaconat, ca parte din slujitorii bisericesti.

Din al treilea punct de vedere - mariologic - femeia în creștinism este comparată cu Fecioara Maria, Maica Domnului, și nu cu Eva, femeia lui Adam. Maria este chipul femeii nu numai ca model de virtute și de iubire maternă, ci și ca „Născătoare de Dumnezeu“. În acest sens, femeii îi revine rolul spiritual și mântuitor de „a naște“ în Dumnezeu pe bărbat și pe copiii săi, ceea ce arată rangul și dreptul ei propriu în viața Bisericii.

Promovarea femeii pro sau contra? Greu de spus. Când e vorba de promovare, ceea ce interesează ar trebui să fie calitățile și specificitățile proprii omului - bărbat sau femeie.

II. 3. Mama în familia de azi

„Și a pus bărbatul femeii numele de Eva, adică «Viață», pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii“ (Facerea 3, 20).

Soția, prin naștere, devine mamă. Această primă și nobilă misiune pe care o are femeia se impune prin calitățile naturale sădite de Dumnezeu în

128. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 44.

129. I. Leonte, *Familia creștină*, p. 159.

130. N. Berdiaev, *Sensul creației*, p. 176.

ființa sa. Fiziologic și psihologic, femeia este menită pentru maternitate. Aceasta este taina care trebuie „dezvăluită“, descifrată pentru a înțelege destinul conjugal al femeii, în strânsă legătură cu cel al bărbatului.¹²³ Cuvântul Sfântului Apostol Petru (I Petru 3, 4) se adresează oricărei femei și conține o întreagă *evanghelie* a femininului, el definește foarte precis harisma fundamentală a femeii, aceea de a purta în sânul ei „*omul cel tainic al inimii...*“ - homo cordis absconditus.¹²⁴ Bărbatul este mai înclinat spre a nu se interesa decât de propria lui cauză; dimpotrivă, instinctul matern al femeii descoperă setea duhovnicească a oamenilor. Legătura atât de tainică între mamă și prunc face ca femeia, Eva - izvor de viață - să vegheze asupra oricărei făpturi, să apere viața și lumea.

„*Nu este om cine nu este tată*“ - zice un filosof - și aceasta pentru că nu este icoană deplină a Tatălui ceresc.¹²⁵ Înmiit trebuie să spunem despre femeie că deplină femeie nu-i decât aceea care este mamă. Așa cum iubirea este ultimul cuvânt al Legii lui Hristos, tot la fel maternitatea este plinirea și desăvârșirea femeii. Harisma „maternității“ ei interiorizate precizează admirabil esența feminină: fecioară sau soție, orice femeie este mamă în aeternum.¹²⁶

Femeia nu va înțelege pe Dumnezeu, nici inima, nici viața decât prin maternitate. A fi mamă este un comentariu la toate cuvintele noastre despre Dumnezeu și oameni, despre iubire și despre viață.¹²⁷ Bărbatul, cuceritor, aventurier, constructor nu este patern în esența lui. Acest fapt are o explicație imensă : el explică de ce principiul religios al dependenței, comuniunii își găsește expresie mai curând prin femeie; sufletul feminin este cel mai aproape de obârșie, de geneză. În fapt, promisiunea de mântuire a fost făcută femeii, ea a primit Vestirea cea bună, Hristos cel Înviat i S-a înfățișat mai întâi ei.¹²⁸

Mama creștină știe că se mântuiește prin nașterea de prunci, crescându-i după voia lui Dumnezeu, pregătindu-i pentru a deveni cetățeni ai cerului. „Vrem mame creștine și vom schimba fața lumii“, spunea un gânditor. Ni se pare îndreptățită această afirmație pentru că privind în istorie, constatăm

131. *Ibidem*.

132. Sf. Vasile cel Mare, *Tratat despre adev. curăție*, 62-63, în PG. 30, col. 670-810.

133. P. S. Episcop Ioan Suciu, *Cartea nunții*, Ed. Elipsis, București, 1993, p. 59.

134. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 46.

135. P. S. Suciu, *Cartea nunții*, p. 59.

136. N. Berdiaev, *Sensul creației*, p. 207.

că în familiile în care au crescut fii ce au schimbat cursul istoriei a existat o mamă creștină. Cei mai mari oameni ai Bisericii își datorează ascensiunea lor spre desăvârșire în mare parte bunei supravegheri a educației de către mamă în familie, ei sunt adevărate opere ale mamei creștine: Monica, mama Fericitului Augustin, Elena - mama Sfântului Constantin cel Mare, Antuza - mama Sfântului Ioan Gură de Aur etc. De aceea, menirea esențială a femeii creștine este aceea de a fi mamă și educatoare a copiilor. Copiii trăiesc din viața mamei, vorbesc limba mamei, simt cu inima mamei. Mama este jumătatea copiilor.¹²⁹ E marcantă chemarea mamei în familiile de azi. Ea este muncitoare și o bună parte din timpul său și-l petrece la locul de muncă. Dar aceasta n-o dispensează de primordiala ei chemare de a naște copii și de a-i crește. Mama este prin excelență educatoarea copilului și apostolul familiei. Ea este prima ființă pe care o cunoaște copilul; acesta așteaptă de la ea nu numai hrană, ci și povață. Mama creștină are menirea de a păstra pe copil în starea de curăție și de a-l face să sporească în harul sfințeniei creștine, mai ales astăzi când secularizarea vieții spirituale și modernismul european caută să pătrundă și la noi. Copilul trebuie crescut în Dumnezeu și pentru Dumnezeu, căci, deși în ordinea naturală aparține părinților, totuși în ordinea supranaturală aparține lui Dumnezeu și acest lucru nu-l poate face mai bine, decât mama.

Este adevărat că astăzi lipsurile materiale lovesc cel mai adesea în mamă, care poartă pe umerii ei tot rostul casei. Însă, lipsurile materiale nu sunt acum cu nimic mai mici decât cele suportate de bunicii noștri care aveau casa plină de copii, cea mai mare bogăție a unui neam. Și în virtutea acestor lipsuri materiale se întâlnesc azi mame care au abdicat de la harisma maternității lor fie prin vânzarea propriilor lor copii la străini pentru foloase materiale, fie prin abandonarea lor în marele anonim al „copiilor străzii“. La drama acestor copii lipsiți în primul rând de afecțiunea maternă ar trebui să se gândească fiecare om. Cum mai poți fi fericit, cum te mai poți numi creștin adevărat știind că există astfel de copii, în care suferă Hristos, prezent tainic?

Mama cu mulți copii e o ființă pătrunsă de o adâncă viață și conștiință creștină. Dragostea nețărnută față de copiii noștri ne arată ceea ce ar trebui să fie dragostea pe care o merită orice semen al nostru. Prin copii ne

137. P. S. Suci, *Cartea nunții*, p. 60.

legăm de lume și de viață în chipul cel mai generos, căpătăm o sensibilitate comună față de problemele semenilor. Atâta timp cât femeia își îndeplinește rolul ei de mamă și soție este evident că ea îndeplinește o funcție socială. Ea îndeplinește prima și cea mai importantă dintre funcțiile sociale - procreația și educația copiilor în care se arată valoarea și prosperitatea societății.

II. 4 Femeia dincolo de sexualitate

Niciodată ca astăzi, femeia și sexul n-au avut o atât de mare centralitate în viața de zi cu zi. În ziare, postere, la cinematograful, televiziune și chiar pe stradă întâlnim *femeia* care-și pune în evidență funcția sexuală; nuduri, moda care scoate la vedere formele naturii, coapse dezvelite, sex-cluburi - toate vor să arate sexul femeii și tendința ei de a seduce prin această funcție. Niciodată ca până acum n-au fost atât de răspândite tot felul de abateri de la sexualitatea firească, născătoare; niciodată, bisexualitatea omului nu a fost atât de resimțită și de conștientizată. De aceea am considerat că este necesar să abordăm în această parte a lucrării funcția sexuală a femeii.

Viața sexuală în această lume este la rădăcina ei defectuoasă și coruptă. Atracția sexuală chinuie omul cu setea de nepotolit a unificării. Există în paralel cu instinctul vieții un alt instinct, total deosebit, care ține de natură și se mișcă cumva fără voie - necesitatea sexuală. Nimeni nu poate tăgădui că nu resimte această atracție ce se împărtășește în firea bărbătească și în firea femeiască. Din faptul că omul se definește ca bărbat sau femeie este clar că sexul este o stihie revărsată în întreaga ființă a omului, și nu o funcție a sa diferențiată.¹³⁰ Există însă o profundă neconcordanță între iubirea masculină și cea feminină. Femeia este o ființă de un cu totul alt ordin decât bărbatul. Ea este în mult mai mică măsură om, în mult mai mare măsură natură. Ea este prin excelență purtătoarea stihiei sexuale.¹³¹ Neasemuit decât bărbatul, femeia este impregnată de propriul sex. În vreme ce la bărbat *pare* mai de-a doua mână, mai superficial și accesoriu, sexul la femeie pare adâncit în ființa ei, dându-i o nuanță hotărâtă de originalitate și amploare. La femeie nu există nimic nesexual, ea este sexuală în forța și în slăbiciunea ei, sexuală chiar și în lipsa de intensitate a dorinței sexuale.

Există o enormă dependență sexuală a bărbatului față de femeie, o

138. Berdiaev, *Sensul creației*, p. 207.

139. P. S. Suci, *Cartea nunții*, p. 60.

slăbiciune față de sexul feminin, dar ca atare, bărbatul este mai puțin sexual decât femeia. „*Femeia* - spune Sfântul Vasile - *este pentru bărbat un balsam de voluptate astfel făcută, încât să-i atragă acestuia interesul prin privirea ei languroasă, prin vocea ei suavă care să-i farmece auzul; și nu doar prin moliciunea brațelor ei, ci și prin toate formele și mișcările trupului este făcută să îndemne la plăcere; și nu doar când vorbește sau privește... dar, într-un anume fel și când stă sau se mișcă, din cauza unei dominații naturale asupra bărbatului, care a fost sădită în ea și cu care îl atrage precum magnetul atrage de departe fierul*“.¹³² Cu toate acestea, femeia este mai capabilă decât bărbatul să se elibereze de impulsurile sexuale, să se înalțe în castitate și virginitate, să-și desprindă destinul de pofta fizică și de economia organică a propriului ei trup.¹³³

Există femeia nu doar anatomic și fiziologic, dar și psihologic, acest din urmă aspect nu este produsul sistemului de educație sau al miturilor, ci este permanent consolidat de-a lungul secolelor în aceeași măsură în care femeia este din punct de vedere anatomic și fiziologic femeie. O femeie nu are de ce să regrete că este femeie, după cum niciun bărbat că este bărbat.¹³⁴ Este o gravă eroare să se polarizeze întreaga femeie în jurul funcției sexuale. Femeia nu este absorbită de destinul ei fiziologic, deși este clar că în rostul de persoană sexuală funcția maternă este polul în jurul căruia gravitează viața organismului feminin.¹³⁵ Iubirea sexuală este legată de însăși esența personalității, de pierderea de către om a chipului și asemănării Domnului, de căderea în păcat, în care femininul nu era o stihie străină omului paradisiac trăgându-l din afară, ci un principiu interior lui, fecioara sălășluind în el.

Iar sensul religios al iubirii sexuale, al erotismului constă în faptul că el reprezintă izvorul unei mișcări ascendente a personalității.¹³⁶

Femeia depășește sexul prin persoană. Sexul nu acaparează persoana întreagă, nu o copleșește și nu o epuizează. Multe facultăți, multe virtualități rămân în femeie, în afară și peste sex. Dincolo de maternitatea fizică, dincolo de alcătuirea sexuală, femeia este o persoană cu toate facultățile unei ființe raționale. Este adevărat, viața sexuală îndrumă femeia, dar sexul se integrează în persoana femeii și a bărbatului. Mai cu seamă la femeie, sexul

140. N. Berdiaev, *Sensul creației*, p. 182.

141. P. S. Suci, *Cartea nunții*, p. 61.

142. Origen, *Omilia II la Cântarea Cântărilor*, în vol. P.S.B., nr. 6, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1981, p. 323.

143. Eugen Relgis, *Istoria sexuală*, Ed. Universitaria, București, 1991, p. 60.

și maternitatea indică o dispoziție naturală la o profesiune în jurul căreia se poate cristaliza viața personală care având un destin independent de sex este mai mult decât invitată să se desăvârșească prin sex.¹³⁷ În acest sens, maternitatea îmbracă un nivel conștient la nivelul personalității femeii. În naștere, în zămislirea de noi vieți, energia sexuală se descarcă prin procreație.

Procreația este pedeapsa actului sexual și în același timp ispășirea păcatului lui.¹³⁸ Maternitatea devine astfel o profesiune a persoanei femeii, care o situează cu precizie într-o menire caracteristică în fața omenirii și a lui Dumnezeu. Aici vezi persoana femeii care valorizează sexul, care transformă maternitatea într-o carieră sublimă la care nu-i îngăduie accesul niciunui bărbat și care dă naturii omeniești valoare, definind-o ca o candidată la desăvârșirea și fericirea veșnică.¹³⁹

Maternitatea aceasta este dincolo de sex, este aptitudinea de a deveni mamă, calea ce duce persoana femeii prin notele particulare, fie sufletești, fie trupești ale sexului ei, spre Dumnezeu. În această maternitate ridicată la rangul unei vocații, sexul este acaparat de persoană, este spiritualizat și ridicat la gradul de valoare sufletească. Prin femeie - Eva - a început dominația păcătoasă a naturii feminine asupra omului căzut. Prin Fecioara Maria a început eliberarea omului de această dominație naturală. Și dacă prăbușirea și înrobirea vechiului Adam, a omului vechi, a întărit în lume dominația nașterii genetice prin actul sexual, noul Adam, Omul nou, Se putea naște doar dintr-o Fecioară care a conceput de la Duhul Sfânt. Eterna feminitate poartă cu sine izbăvirea de necesitatea naturală care domină omul numai prin punctul sexual al celui ce dă naștere.¹⁴⁰ Prezența unei femei în slujba acestui fel de maternitate, în loc de a fi o tulburare a bărbatului este mărturia împlinirii unor simțiri dumnezeiești. Astfel, femeia se desăvârșește în mamă, iar plinirea mamei este copilul, lucru care este adevărat și pentru femeia dincolo de sex, dincolo de fiziologie.¹⁴¹

II. 5. Prostituție și libertinaj

Urzitorul tuturor acțiunilor sufletești, Dumnezeu a adus la existență toate lucrurile spre binele comun. Însă, în viață se întâmplă adesea să nu alegem

144. *Ibidem*, p. 12.

145. *Ibidem*.

146. P. Țuțea, *Lumea ca teatru*, p. 285.

147. *Ibidem*, p. 285.

148. *Ibidem*, p. 287.

ceea ce este mai bun sau, dacă alegem binele, îi dăm o întrebuințare greșită. Or, una din manifestările sufletului este dragostea, pe care noi o folosim mult pentru a iubi, atunci când iubim, înțelepciunea și virtutea; însă când lumina noastră cade în fapte mai puțin bune, atunci carnea și sângele sunt cele pe care le iubim.¹⁴²

A confunda dreptul la dragoste cu simplul contact sexual reprezintă o renunțare și o poluare regretabilă a tot ceea ce noțiunea de dragoste are mai sublim. Dacă dragostea transformă partenerii cuplului într-o monadă, erotismul îi transformă în obiecte separați unul de altul, fără legătură și coeziune. Pentru bărbați, elementele de valoare rămân banii, poziția socială, puterea; pentru femei, depersonalizarea și aservirea fiind depășite adeseori de sex. Sexualizarea - sângele și carnea - pune stăpânire pe întreg comportamentul individual, acționând exclusiv numai pentru satisfacerea plăcerii nestăpânite. Senzualizarea aceasta aberantă este elementul de declanșare însă și a unor practici ce slujesc direct plăcerea: desfrânarea și prostituția, alcoolul, drogurile, perversiunile sexuale.

Mai înfiorător ca oricând „cea mai veche meserie din lume“ cum o cunosco unii, prostituția, își infiltrează tentaculele otrăvite în trunchiul vulnerabil al actualei tranziții. Scăpată de sub rigorile și exigențele moralei, legalizării, această formă de liberalizare a amorului plătit este de o mare nocivitate, ea semănând diverse maladii venerice, deseori temuta SIDA, în rândul celor fără morală, lege și normalitate.

În marile orașe civilizate, dacă „bordelul“ tinde să dispară, prostituția clandestină se afirmă tot mai mult făcând numeroase victime, mai ales în rândul tinerelor fete.

Elasticitatea moravurilor după cele două războaie mondiale a făcut ca numeroase fete și femei din diferite categorii sociale, chiar din cele mai înalte clase sociale, să se dedea prostituției nu numai în „casele de întâlnire“, nu numai în hoteluri sau în „garsoniere“, ci mai ales „prostituției, acostării“. Reglementarea prostituției e un privilegiu de stat în multe state europene. „Traficul de carne vie“ este organizat temeinic, ca orice comerț pe baze internaționale.¹⁴³ Există un trafic ordinar pentru casele de prostituție, dar și „asociații“ care-și rezervă „marfa“ pentru clienții de prim rang. Prostituatele sunt „în afară de dreptul comun“, obligate să fie înscrise la poliție,

149. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 59.

150. Pr. asist. Ioan Teșu, *Din iadul patimilor spre raiul virtuților*, Ed. Christiana,

examine de medic - ceea ce face din prostituție nici mai mult, nici mai puțin decât o meserie instituționalizată.

Nu există granițe fixe între prostituție și libertinaj. De cele mai multe ori, ele se confundă sau devin complici. Prostituția este trupul, natura care se vinde, libertinajul este un fel de hipertrofie a plăcerilor trupesti, dorința nesătulă a simțurilor pervertite. Bărbatul și femeia se prostituează atunci când își dau trupul din interese josnice pentru a-și crea sau spori averea, pentru o «situație socială».¹⁴⁴ Cine se dă pentru un salariu sau pentru un cadou, intră în categoria prostituțiilor. Femeile, în general, sunt cuprinse în această categorie, dar uneori și bărbații, - așa-zisii „gigolo”. Pe de altă parte, în tagma libertinilor nu intră numai bărbații, ci și femeile care suferă de tulburări datorate exagerării apetitului genezic. Această denaturare duce la exagerări și la orori sexuale, care fac libertinajul mai odios decât prostituția.¹⁴⁵ Astfel, Mesalina era libertină pentru că frecventa o casă de prostituție era însă și prostituată, pentru că primea să fie și plătită.

Prostituarea ca și virginitatea și castitatea se petrec în natură. Ea împletește viața cu moartea, creația cu nimicirea, frumusețea cu urâtenia, împlinirea cu neîmplinirea. În natură se realizează sfinții, eroii și tâlharii.

Creștinismul își întemeiază responsabilitatea pe liberul-arbitru. Este just acest punct de vedere, fiindcă nu poate fi răspunzător de faptele lui decât un om liber.¹⁴⁶ Măreția omului liber de toate influențele naturii constă în conștiința lui teoretică, tehnică și practică să pună ordine în natură. Numai așa poate pune capăt neputinței și suferinței. Bineînțeles, rezultatele cercetărilor sexologice nu trebuie puse la dispoziția oricui. Este o falsă părere că relațiile sexuale reprezintă un aspect al libertății, care oferă șansa unei neîncetate căutări a partenerilor pe o piață liberă. Libertatea sexuală totală se numește promiscuitate.¹⁴⁷ Sindromul Mesalinei - pentru femei și al Don Juan-ului - pentru bărbați - cunoscut în istorie, morală și psihologie - reprezintă în realitate un ideal al necuviințioșilor și constituie o deficiență a calității de persoană a omului. Sexul, ca problemă, există și nu există; există doar pentru medicină și pentru cei nemulțumiți de el. Dar, pentru omul civilizat,

București, 2000, p. 160.

151. *Ibidem*.

152. D. Stăniloae, *Teol. dogm. ort.*, III, 1996, p. 122.

153. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 42.

154. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la I corinteni*, în Migne, P.G. vol. 51, col. 189-232,

educat, moral, primordial este sufletul. Nu se poate vorbi de desfrâu sexual la animale, natura realizându-se în ele simplu și direct. Și aceasta pentru că le lipsește conștiința, organul Legii morale în om. Animalul nu cunoaște diversitatea, acumularea de aptitudini, omul singur este desfrânat.¹⁴⁸ Sexul devine prima problemă a omului doar în momente de criză - la pubertate și în adolescență. În condițiile libertății, s-a ajuns însă la o exagerare, oamenii devenind sclavii acestei false probleme, fiind integrați doar anatomic, nu și spiritual. Atâta timp cât femeia va fi privită ca un obiect de satisfacere a poftelor sexuale și atâta timp cât femeia va privi actul sexual prin prisma economică fără să-i dea responsabilitate, omul este zăpăcit de voluptate și, în consecință, niciodată adevărat liber. Adevărata libertate sexuală nu se confundă cu promiscuitatea, cu libertinajul, ci este o îmbinare a celor două aspecte care caracterizează omul: natura și sufletul. Atunci când natura va fi penetrată de energia sufletească, problema sexului va fi ca și inexistentă, în locul ei ivindu-se problema omului care trebuie să-și apere integritatea spirituală, morală și trupească. Când atracția sexuală este impersonală, ea este sursa celor mai odioase profanări și a celei mai umilitoare sclavii a spiritului uman. Nu unicul este căutat, ci anatomia și momentul „micii eternități a juisării“ sunt căutate și dorite. Eliberate de tabuurile sexuale, tehnicile perfecționate ascut simțurile pervertite ale erotismului, coborând sub natura animală și omul se adapă cu propria-i rușine și boală.¹⁴⁹

Capitolul III. Iubire și responsabilitate în viața de familie

III.1. Iubirea conjugală și cauzele slăbirii ei

„Dumnezeu l-a făcut pe om, iar «ca omul să nu fie singur» i-a făcut femeie din coasta sa“. Înțelepciunea nemărginită a lui Dumnezeu n-a înzestrat femeia cu însușirile bărbatului, nici pe bărbat cu cele ale femeii. Fiecare dintre cei doi are însușirile lor particulare și numai bărbatul cu femeia pot forma un tot unitar. Femeia este egală cu bărbatul numai după fire, nu după dregătorie, căci este făcută din trupul bărbatului. Ea este supusă bărbatului, mai ales după căderea din Rai, căci șarpele a ispitit pe om prin femeie. De aceea Dumnezeu îi dă canon: „*Să fie întoarcerea ta către bărbatul tău și el te va stăpâni*“ (Facerea 3, 16).

col. 219.

155. Pr. dr. Gheorghe Paschia, *Buna-cuviință creștină*, ed. îngrijită și prefațată de pr.

Asemenea referatului biblic cu privire la crearea omului de Dumnezeu, spiritualitatea ortodoxă a arătat mereu vocația comunitară a ființei umane și deschiderea ei spre dialog și comuniune. Într-adevăr, a fi singur reprezintă o mare suferință. De aceea, Dumnezeu întreit în persoane a creat primii oameni ca pereche: bărbat și femeie¹⁵⁰. „Nu este bine să fie omul singur, să-i facem ajutor asemenea lui“ (Facerea 2, 28). *Și a făcut pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie*“ (Facerea 1, 27).

De la crearea omului și până la sfârșitul acestuia, complementaritatea dintre cele două sexe este înscrisă în legea firii. Eva a fost luată din coasta lui Adam (Facerea 2, 21-24) și de atunci acesta își va căuta mereu coasta. De asemenea, Eva se va simți completă doar în locul din care a fost luată. Astfel cei doi se vor căuta reciproc¹⁵¹.

În cei doi sunt cuprinse și se completează armonios calitățile unuia cu ale celuilalt. Legătura iubirii ne face să ne împărtășim din darurile celuilalt și să oferim la rândul nostru ce avem mai bun și mai nobil în suflet. Astfel, prin intermediul iubirii nu sărăcim ci, dimpotrivă, ne îmbogățim și din această bogăție facem fericiți și pe alții.

Legătura dintre doi tineri se întemeiază și se bazează pe nevoia de dialog și de comuniune spirituală. Diferențele dintre bărbat și femeie dezvoltă legătura și iubirea dintre ei¹⁵².

Bărbatul, prin fire este un extatic, exteriorizându-și ideile și trăirile și îmbogățind prin ele lumea exterioară. Femeia, în schimb, este enstatică, trăind mai mult în interior. Ea are puterea de a interioriza lucrurile exterioare și de a se îmbogăți cu acestea.

„Dacă specificul bărbatului este de «a acționa», al femeii este de «a fi», și aceasta este starea religioasă prin excelență. Bărbatul creează știința, filosofia, arta, dar deviază printr-o înspăimântătoare obiectivare a adevărului organizat. Femeia se opune oricărei obiectivări, căci ea nu se află în perspectiva creației, ci a nașterii; ea însăși prin ființa ei este criteriul care corectează orice abstracțiune pentru a re-centra valorile, pentru a manifesta corect verbul masculin. Instinctiv, femeia va apăra întotdeauna întâietatea

Alex. Stănciulescu-Bârda, Ed. Parohiei Molovăț, Molovăț, 1996, p. 37.

156. Arhim. Ioanichie Bălan, *Ne vorbește pr. Cleopa*, VII, Ed. Episcopiei Romanului, Roman, 1997, p. 53.

157. *Ibidem*, p. 65.

ființei asupra teoriei, a operatorului asupra speculativului, a intuitivului asupra discursivului. Ea are darul pătrunderii directe în existența altcuiva, facultatea înăscută de a sesiza imponderabilul, de a descifra destinul¹⁵³.

În concepția creștină, la baza familiei stă Sfânta Taină a Cununii. Prin căsătoria canonică ori religioasă, înțelegem unirea creștină legitimă între un bărbat și o femeie la vârsta rânduită de Biserică, atunci când în fața Sfântului Altar cei doi miri făgăduiesc înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor că vor trăi împreună până la sfârșitul vieții.

Între ei trebuie să existe raporturi de dragoste și de bună-cuviință. Sfântul Ioan Gură de Aur exclamă: „*Dragostea este rădăcina, izvorul și mama tuturor bunătăților*“¹⁵⁴. Dragostea, cu toate numirile și calitățile ei, este baza familiei, după cum familia este baza societății.

Raporturile dintre soți se îndeplinesc și se execută mai ușor când sunt pornite din dragoste, ea fiind singurul motor care mișcă totul; de aceea găsim mereu în Sfânta Scriptură și la Sfinții Părinți ai Bisericii îndemnuri la dragoste.

Dar dragostea dintre soți se schimbă, nu rămâne pentru toată viața, căci una este dragostea de la căsătorie cu „luna de miere“ și alta, mai târziu, după trecerea anilor. Pentru ca acest sentiment să nu se schimbe, părintele Gheorghe Paschia recomandă tinerilor soți să respecte și să urmeze sfaturile bunei-credințe creștine, care constau în sfaturile Sfinților Părinți, ale înțelepților lumii care au alcătuit proverbe și maxime nu numai din cugetări, ci și din experiența personală. Aceste sfaturi completează poruncile Sfintei Scripturi, explicându-le și dând modele de urmat, de trăire cinstită și virtuoasă¹⁵⁵.

Într-una din convorbirile duhovnicești cu părintele Cleopa ni se vorbește despre cele unsprezece îndatoriri (reguli canonice)¹⁵⁶ pe care trebuie să le respecte femeile și bărbații care vor să se căsătorească. Una dintre aceste îndatoriri este aceea că nu trebuie să se ia neamuri în căsătorie. Astfel, se interzice căsătoria între rude de sânge în linie dreaptă, adică nepoți, fii, părinți, bunici și rudeniile în linie colaterală: frați, veri primari sau veri de

158. Arhid. prof. dr. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Polsib, Sibiu, 1992, p. 20: „*Dacă cineva a devenit eunuc din sila oamenilor, sau dacă în persecuție a fost lipsit de cele ale bărbaților, sau dacă așa s-a născut, și este vrednic, acela să se facă episcop*“.

159. Arhim. Ioanichie Bălan, *Călăuză ortodoxă în familie și societate*, vol. II, Ed. M.M.B., Chișinău, 1993, p. 49; 52.

160. *Ibidem*.

161. Miguel Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, vol. I-II, trad. de Ion Frunzetti și

gradul doi. Membrii familiilor încuscate nu se pot căsători decât de la gradul șase în sus, iar cei înrudiți spiritual (nași, fini, fiii nașilor cu fiii finilor de botez sau de cununie) nu se pot căsători între ei, până la gradul patru.

O a doua condiție o constituie acordul tinerilor care urmează să se căsătorească. Părinții nu trebuie să greșească forțându-și fata sau băiatul să se căsătorească cu cineva doar pentru că are avere multă, pentru aspectul fizic sau pentru alte scopuri egoiste.

Analog, a treia condiție prevede că este necesar, pe lângă acordul tinerilor, și acordul părinților, tinerii având nevoie și de binecuvântarea acestora după binecuvântarea lui Dumnezeu.

A patra condiție este cea care prevede vârsta la care trebuie să se căsătorească tinerii. Citându-l pe Sfântul Ioan Gură de Aur, tinerii trebuie să se căsătorească foarte devreme, bărbatul la 15 ani, iar fata la împlinirea a 13 ani, pentru a nu cădea în păcatul desfrâului înainte de căsătorie. În prezent, legile statului impun pentru tinere vârsta căsătoriei de la minim 16 ani, iar pentru bărbați vârsta minimă de căsătorie este de 18 ani.

O îndatorire de suflet o reprezintă datoria părinților și a viitorilor miri de a se spovedi la duhovnic, cu cel puțin o săptămână înainte de nuntă.

Se recomandă ca, în ziua nunții, mirii și socrii să meargă la biserică să asculte Sfânta Liturghie și predica. În ziua cununiei, cei doi tineri primesc Sfânta Împărtășanie, aceasta fiind a șaptea rânduială.

O altă rânduială, a opta, interzice preotului duhovnic să pună mirilor cununiile pe cap, dacă are știință că aceștia au căzut în păcat înainte de săvârșirea cununiei.

Altă îndatorire este aceea ca nunta să nu se facă cu lăutari.

A zecea rânduială spune că tinerii căsătoriți nu au voie să se împreuneze trei zile și trei nopți după nuntă, dacă au primit în ziua nunții și Sfânta Taină a Împărtășaniei.

Ultima îndatorire a tinerilor căsătoriți este de a nu se împreuna toată viața decât numai în zilele de marți și joi, dacă nu-i post și sărbătoare¹⁵⁷.

Pe lângă aceste datorii, potrivit Canonului 21 apostolic¹⁵⁸, nu se pot căsători cei care au deficiențe trupești (fameni, castrați, infirmi din naștere), bolnavii psihici, deficienții mintali din naștere, cei îndrăciți, epilepticii în stare gravă, dacă unul din miri este deja căsătorit, dacă mireasa este însărcinată în urma unei alte relații, dacă logodnicul este călugărit, hirotonit

Edgar Papu, Ed. Hyperion, Chișinău, 1993, vol. I, cap. XIV, p. 116.

preot sau condamnat la închisoare pe o perioadă mai mare.

Pentru a duce împreună o viață creștinească și pentru a dobândi mântuirea sufletului, tinerii căsătoriți trebuie să respecte sfaturile duhovnicești. Conform acestora, soții trebuie să aibă amândoi același duhovnic; să postească și să se spovedească regulat amândoi cel puțin de patru ori pe an în cele patru posturi sau ori de câte ori este nevoie; să se împărtășească numai când preotul le dă dezlegare; să se roage seara și dimineața împreună, în genunchi, cu candela aprinsă și să facă metanii; să citească zilnic și mai ales în sărbători un acatist, Paraclisul Maicii Domnului, psalmii și capitole din Sfânta Scriptură; să poarte de grijă de comemorarea celor răposați, prin săvârșirea tuturor îndatoririlor ce le revin urmașilor; să facă agheasmă și Sfântul Maslu în casă de două ori pe an; să nu amâne apariția unui copil în familie din diferite motive. Ei trebuie să trăiască conjugal, cu înfrânare creștinească în anumite zile ale săptămânii; să nu aibă raporturi sexuale în timpul necurăției lunare a femeii, în timpul slujbelor religioase din biserică și în timpul sarcinii femeilor; să păstreze curățenia trupească cu două zile înainte de a merge la biserică și o zi după acest eveniment.

Soțul nu trebuie să-și păzească soția pentru a nu rămâne însărcinată. La rândul ei, soția nu trebuie să folosească medicamente contraceptive pentru a evita zămisirea unui copil. De asemenea, este considerat un păcat de moarte dacă femeia încearcă să-și provoace un avort și nici soțul nu ar trebui s-o oblige să procedeze astfel, în afară de cazul în care, prin naștere, viața femeii este pusă în pericol sau aceasta suferă de o boală congenitală care s-ar putea transmite fătului, rezultând din aceasta copii malformați, cu diferite deficiențe psihice sau fizice. Soții nu au voie să practice acte sexuale interzise de Dumnezeu, de Biserică și de Sfânta Scriptură, ele constituind păcate trupești împotriva firii, păcate trupești strigătoare la cer (perversiuni sexuale), isterie sexuală, abuz de viața conjugală, păcate trupești cu animalele etc. Soții ar trebui să evite abuzul de alcool; să nu lucreze duminică și în zilele de sărbătoare; să nu accepte sub niciun motiv vizionarea de filme pornografice sau citirea de reviste de același fel, distracțiile păcătoase de orice fel, să nu practice furtul, să nu se împrietenească cu oameni răi, alco-

162. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a X-a la Coloseni*, în Migne, P.G. 62, col. 352.

163. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la I Corinteni*, în Migne, P.G. vol. 51, col. 219.

164. Gh. Paschia, *Buna-cuviință*, p. 46.

olici și pătimași, să nu adune averi, să nu primească cărți sectare, să facă milostenie materială și spirituală la cei nevoiași, după posibilitățile lor¹⁵⁹.

În familie, datoriile soților unul față de altul sunt multiple și pline de responsabilitate. Astfel, *soțul* să trăiască în primul rând în iubire creștină și intimă cu soția, să nu o oblige niciodată la avort sau folosirea metodelor contraceptive, să nu practice acte conjugale interzise de Biserică, să nu folosească niciodată violența fizică sau verbală față de soție, mai ales în public, să nu-și oblige soția la comiterea actelor intime în sărbători, posturi sau în zilele oprite, să respecte zilele oprite de curățenie firească, să nu oprească niciodată soția de la rugăciune, post, mersul la biserică, citirea cărților sfinte și de la milostenie sau orice fel de faptă bună. El trebuie să-și ajute soția, prin aducerea venitului personal, în procurarea celor necesare familiei cum ar fi: hrană, îmbrăcăminte, menaj. Între cei doi soți trebuie să primeze buna înțelegere și armonia creștinească. Pentru realizarea acestei armonii este necesară încrederea totală în cinstea și corectitudinea soției. Pentru a se bucura de respect și dragoste, și soțul, la rândul său, trebuie să-și respecte și să-și iubească soția, să nu arunce acuzații sau vorbe grele asupra părinților și rudelor acesteia. Soțul nu ar trebui să-i permită soției să se îmbrace necuviincios, să fumeze, să consume băuturi alcoolice, dar pentru atingerea acestor scopuri și el ar trebui să aibă un comportament adecvat. Prin exemplul personal, prin discuții deschise, soțul trebuie să-i explice soției de ce nu este indicat ca aceasta să se fardeze, să-și tundă părul. La fel, prin puterea convingerii cuvântului, soțul ar trebui s-o convingă să nu se ducă la filme neadecvate concepției creștine, să nu citească reviste sau cărți care ar induce-o în păcat, fie și cu gândul, cu atât mai mult să nu aducă în căminul conjugal cărți și reviste sectare. Ca soț și cap de familie, bărbatul trebuie să-și reprezinte cu cinste familia în societate.

Soția are îndatorirea creștinească și firească să-și iubească soțul, deoarece vor fi judecați de Hristos; să se roage permanent lui Dumnezeu pentru înțelepciune, ajutor și întărirea credinței, liniștea și sănătatea soțului ei. Să dea regulat slujbe la biserică pentru soț, copii, rude, prieteni și pentru liniștirea celor ce-i urăsc. Să asculte de soțul ei în cele creștinești, care nu sunt împotriva poruncilor lui Dumnezeu. Să nu-și refuze soțul în relațiile

165. N. Achimescu, *Familia creștină între tradiție și modernitate*, p. 121.

166. *Ibidem*, p. 123.

intime conjugale în zilele rânduite și să nu-l oblige să uzeze de metode care ar putea duce la zămislirea copiilor. Să nu accepte conviețuirea conjugală imorală și necuviincioasă a soțului și care este interzisă unui bun creștin. La fel, ar trebui evitată participarea la petreceri însoțite de jocuri sau beții prelungite în zilele premergătoare zilelor de duminică sau sărbători, să respecte posturile, dacă vor ca Dumnezeu să-i ajute în viață. În cazul în care soțul neglijează rânduielile creștinești, ea ar trebui să-l îndemne la rugăciune, post, milostenie, înfrânare trupească, să participe la sfintele slujbe, mai ales în sărbători și duminici. Soția trebuie să-i arate soțului necesitatea spovedaniei în decursul celor patru posturi din an și respectarea canoanelor date de duhovnic. Soția să nu-i permită soțului să înjure de cele sfinte, să meargă la cârciumi și în locuri rău famate, să nu se întâlnească cu oameni răi și să nu frecventeze anturajele dubioase. De asemenea, să nu admită ca soțul să privească imagini indecente, să citească reviste sau cărți sectare și nici să accepte aducerea acestor tipărituri în casă. Toate aceste interdicții soția trebuie să le înfăptuiască fără a-și certa soțul, fără să-i arunce în față acuza săvârșirii unor păcate trupești sau sufletești, chiar dacă la urechile ei ajung vorbe rele despre acesta. Mai indicat ar fi să se roage lui Dumnezeu pentru el, pentru liniștirea și luminarea lui, urmând sfatul duhovnicului, căci rugăciunea și răbdarea salvează pacea familiei. Soția ar trebui să fie aceea care să mențină evlavia creștină în casă, prin rugăciuni adresate lui Dumnezeu. În respectarea îndatoririlor soției intră și gătitul mesei după rânduiala creștină, să mențină casa în curățenie, să evite orice motiv de ceartă, să-și respecte și să-și viziteze rudele atât ale ei, cât și ale soțului¹⁶⁰.

O altă cauză a slăbirii dragostei dintre soți este *gelozia* care, prin depășirea măsurii, poate merge până la epuizare psihică a partenerului, până la uciderea totală a dragostei, a atașamentului unuia față de celălalt și care, în final, duce la destrămarea căsătoriei, la divorț. Acest sentiment survine dintr-o iubire bolnăvicioasă, posesivă, care ajunge la extreme nebănuite. Un proverb francez spune: „*Gelozia se naște din iubire, precum cenușa din foc, spre a-l înăbuși*“.

Sentimentul de gelozie al soțului survine în momentul când acesta devine nesigur pe sine însuși. În acest moment, el se teme de pierderea atenției și dragostei soției, dar nu face nimic pentru a-i câștiga și menține

167. *Ibidem.*

aceste sentimente. Din contră, își imaginează că ar putea să-și țină soția aproape, pune stăpânire pe ea prin violență, învinuind-o de infidelitate și maltratând-o fizic sau verbal. Pentru soție, viața de familie devine de nesuportat, stresantă până la extreme și, în majoritatea cazurilor, inevitabil, se ajunge la divorț. Cervantes scria în opera sa „Don Quijote”: „*Gelozia este tiranul regatului iubirii*”¹⁶¹.

Uneori și soția poate contribui la deteriorarea dragostei și buneii înțelegeri în familie prin felul său de a fi. *Cicăleala* sau „*pisălogeala*” sunt urmări ale stresului psihic, care nu duc în toate cazurile la divorț, dar care afectează, slăbesc grav dragostea între cei doi soți. Unele femei, din dorința nechibzuită de a fi „superioare” bărbatului lor, își ceartă soțul din orice lucru nesemnificativ. Printre proverbele lui Solomon, găsim unul care caracterizează excepțional această situație: „*Mai bine să locuiești în pustiu, decât cu o soție certăreață și care îți face necaz*” (Proverbe 21, 19). Iar la Sfântul Ioan Gură de Aur găsim sfaturi demne de urmat: „*Nu vă certați între voi, căci nimic nu poate fi mai supărător ca zăzania între bărbat și femeie, căci certurile și luptele pe tăcute contra persoanelor iubite sunt pline de amărăciune*”¹⁶².

Consecința imediată a certei este *mânia*. Sfântul Apostol Pavel ne spune: „*Femeia cu vorbe dulci și pe cel mai rău și mai cumplit bărbat la blândețe îl aduce*”. „*Să nu apună soarele peste mânia voastră*” (Efeseni 4, 26).

Deseori, de la ceartă se ajunge la bătaie. Tot la Sfântul Ioan Gură de Aur întâlnim cugetarea: „*Nu spun că bărbatul să-și bată femeia, să nu fie una ca asta!, căci este cea mai de pe urmă batjocură, nu pentru cea bătută, ci pentru cel ce a bătut-o!*”¹⁶³

Viciul și patima sunt încă un motiv care distruge dragostea, armonia și căsnicia. *Alcoolismul* este viciul pe care îl practică în special bărbații. Mai rar femeile. Dar căsnicia are de suferit în ambele cazuri. Pe lângă distrugerea vieții liniștite în familie, au de suferit copiii și însăși sănătatea celui stăpânit de această patimă. Un proverb rusesc nuanțează exemplar această situație: „*Dacă bea bărbatul, jumătate de casă arde, dacă bea femeia, arde*”

168. D. Radu, *Atitudinea moralei creștine*, p. 17.

169. D. Stăniloae, *Teol. dogm. ort.*, III, 1978, p. 185; 186.

170. D. Radu, *Atitudinea moralei creștine*, p. 17.

171. Pr. Mihai Vizitiu, *Familia în învățătura Mântuitorului și a Sfinților Apostoli*, în rev. TV., nr. 5-7 (1994), p. 25-39, aici p. 27.

întreaga casă“.

La fel ca și patima beției, un alt obicei nesănătos este *fumatul*. În zilele noastre, din păcate, această patimă a pus stăpânire atât pe femei, cât și pe bărbați, dar cel mai grav este faptul că și copiii, urmând exemplul părinților sau al așa-zișilor „prieteni“, din teribilism, ajung stăpâniți de această patimă. La fel ca și alcoolismul, *fumatul* distruge grav sănătatea atât a celui care practică acest obicei, cât și a celor din jurul său, așa-numiții fumători pasivi. Aceste două patimi duc și la pierderi materiale, prin cheltuirea fără sens a unor sume de bani, care ar fi mai de folos să fie cheltuiți pentru binele familiei, pentru asigurarea unui trai mai bun. Cu toate acestea, un bun creștin dând dovadă de o voință de fier s-ar putea elibera de aceste vicii¹⁶⁴.

Un grav păcat săvârșesc și cei care după cununia civilă trăiesc conjugal, ba chiar și nasc copii. Aceștia se află în *concupinaj* și *desfrânare* și nu pot să se împărtășească timp de 7 ani.

În zilele noastre, Cununia este una din cele mai profanate Taine ale Bisericii Ortodoxe și deci se fac multe păcate cu prilejul săvârșirii cununii religioase. Astfel, majoritatea tinerilor trăiesc de mici în grele păcate trupești, se cunună nespovediți din copilărie la duhovnici sau se spovedesc formal și nu se căiesc de păcatele săvârșite, mulți dintre miri greșesc trupește cu miresele lor chiar cu puțin timp înainte de cununie, unii chiar și cu mai multe femei, puțini se căsătoresc între ei după ce au făcut avorturi, nespovedite la duhovnic înainte. Chiar și cununia religioasă în ziua de astăzi se face cu multă mândrie, cu fast lumesc și cu scopul de a plăcea mai mult oamenilor, decât lui Dumnezeu.

În ziua de astăzi, după moda veacului, o parte a tineretului practică *sexualitatea premaritală* ca să capete experiență. Mai mult, fac chiar *căsătorii de probă*, trăind împreună, fără a fi logodiți sau cununați, chipurile, spun ei, pentru a-și putea cunoaște calitățile și defectele și apoi, după acomodare, să se decidă dacă vor mai fi împreună sau nu, dacă se vor mai căsători sau nu. Această practică este condamnată de Biserică. Tinerii își pierd fecioria trupească și chiar ajung la fapte imorale, desconsiderând Taina Căsătoriei, care pentru ei nu mai este un mister, ci doar o simplă conviețuire, o simplă distracție și comoditate, ajungând mai târziu să refuze cununia religioasă pe motive că le este rușine să se cunune, deoarece sunt

172. D. Radu, *Atitudinea moralei creștine*, p. 17.

173. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 134.

prea bătrâni. În ființa ei, căsătoria este indisolubilă, căci zice Hristos: „*Ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă*“ (Matei 19, 6).

„*Divorțul* înseamnă desfacerea căsătoriei între cei doi soți, pentru care Biserica nu poate da nicio binecuvântare sau hotărâre juridică oficială. De aceea, nici nu este prevăzută vreo slujbă bisericească pentru binecuvântarea divorțului.“

În general, divorțul este condamnat de Biserica Ortodoxă, dar în anumite cazuri, bine motivate, divorțul este aprobat; dacă soțul a dat dovadă de desfrânare, a trecut la o confesiune sectantă sau neagă orice credință devenind ateu, practică perversiunile sexuale sau este homosexual, își maltratează soția și copiii, dacă își obligă soția să recurgă la întreruperea sarcinilor, dacă unul din soți suferă de sterilitate și se află în imposibilitatea de a procrea. De asemenea, Biserica aprobă divorțul în cazul în care soțul își abandonează familia.

Un caz special în care Biserica aprobă divorțul este situația în care unul sau ambii soți optează pentru viața monahală (Sinodul IV Ecumenic, Canonul 12).

Divorțul canonic se desface prin decesul unuia dintre soți și se consideră promulgat când are ca urmare unul din motivele mai sus-menționate. Cu toate acestea, trebuie menționat că pe lângă motivele canonice de divorț mai sunt și motive de divorț statornicite de legislația civilă.

Dacă Biserica Ortodoxă admite divorțul atunci când se aduc motive bine întemeiate, când se încalcă regulile de conduită creștinească, nu același lucru îl face Biserica Romano-Catolică. Aceasta repudiază divorțul, invocând textele biblice: „*Oricine își lasă femeia și ia alta, preacurvește...*“ (Levitic 16, 18). „*Femeia este legată de bărbatul ei prin lege atâta vreme cât trăiește acesta, iar dacă va muri bărbatul ei, slobodă este să se mărite numai întru Domnul*“ (Romani, 7, 2-3).

III. 2. Iubirea conjugală și divorțul

E îndeobște cunoscut faptul că, în legătură cu denaturarea și criza spirituală și morală prin care trece familia ca instituție în societatea actuală, se aduc tot felul de acuzații: numărul tot mai mare al divorțurilor, creșterea masivă a numărului avorturilor, răcirea relațiilor dintre soț, soție și copii etc. Odată cu sporirea independenței și libertății familiale pe plan intim, așa cum

se manifestă acestea în multe familii astăzi, familia în sine devine extraordinar de vulnerabilă. Propriu-zis, orice ins periclitează familia atunci când subordonează relația intimă propriului său arbitru și atunci când refuză să-și asume realizarea sensului familiei. Consecința cea mai negativă o reprezintă în această situație degenerarea relațiilor conjugale, divorțul, abuzul sexual.¹⁶⁵

Viața conjugală s-a schimbat totalmente în prezent, comparativ cu societatea preindustrială de la începutul secolului al XX-lea. Sfârșitul mileniului, precum și transformările internaționale contemporane nouă au adus o nouă percepție și înțelegere a tuturor instituțiilor umane, plecând de la cele mai elementare și până la cele mai complexe lucruri. Într-o societate deschisă precum cea de astăzi, sexualitatea nu mai ține cont decât cu greu de legile moralei creștine, iar în anumite medii nu mai cunoaște niciun fel de bariere. Pe de o parte, viața conjugală s-a umanizat și personalizat, iar pe de altă parte, se conturează tendințe inumane și apersonale.

Plecând de la aceste considerente, astăzi, căsătoria este pusă tot mai mult sub semnul întrebării în multe țări europene apusene, ca și în SUA unde este socotită o „monogamie constrângătoare“, „o ordine caracteristică Evului Mediu“ și „o structură feudală“ predemocratică.¹⁶⁶ Mai ales în Occident, dar și la noi prin Legea concubinajului, tinde să ia amploare o formă de „conviețuire“ așa-zisă „liberă“, care nu-și propune ca finalitate căsătoria în sine, ci se dorește o alternativă la aceasta. De regulă, această formă de conviețuire e înțeleasă ca o legătură între bărbat și femeie pe o perioadă limitată de timp, excluzând orice Taină a Cununii. Motivarea adusă în acest sens este variată: evitarea consecințelor juridice și costurile de divorț, dezamăgirile ce decurg dintr-o căsătorie eşuată, antipatia față de orice obligații, individualismul¹⁶⁷ etc.

Nu mai puțin negativă pentru instituția căsătoriei este astăzi așa-zisa „filosofie a fericirii“, care este orientată strict spre realizarea de sine, cu caracter individualist și una din cauzele crizei spirituale a căsniciilor zilelor noastre. În S.U.A., de pildă, eșuează fiecare a doua căsătorie și se ajunge chiar până acolo, încât orice căsătorie înseamnă mai devreme sau mai târziu divorț. Rata crescândă a divorțurilor nu este evaluată ca o decădere morală,

174. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântarea a 37-a, 8, la Matei 19, 1-12*, în Migne, P.G. vol. 36, col. 292.

175. Fer. Augustin, *Despre căsătoriile adultere*, II, 6, Migne, P.L. vol. 40, col. 474.

ci ca o receptivitate pentru deviza: „Trebuie să fii fericit, altfel ai pierdut ocazia de a trăi“.

E un fapt de constatare curentă că și în România sunt multe căsătorii nefericite și, prin urmare, familii neîmplinite. Acestea au drept cauză principală absența unuia sau altuia dintre soți, dacă nu a amândurora, de la obligațiile lor, lipsă ce se traduce prin nesocotința fidelității, bunăvoinței, înțelegerii și respectului dintre ei. Absența iubirii adevărate dintre soți are efecte lamentabile în viața conjugală, care poate duce până la disoluția căsătoriei însăși.

Căsătoria începe cu o iubire în care se instalează atracția trupească și cea spirituală, cu o iubire în care fiecare prețuiește taina celuilalt și afirmă în iubirea spre celălalt disponibilități nelimitate de a-l respecta ca persoană, de a accepta toate jertfele, toate dăruirile și oboselile pentru el. Sinteza aceste iubiri inițiale, totale, este o legătură care se cere actualizată și concretizată în fapte, aspectul spiritual căpătând un loc tot mai important în această legătură de viață a celor doi. Fiecare dintre cei doi soți înscrie în ființa sa tot mai multe semne de atenție, de înțelegere, de dăruire și jertfire, iar acestea îi leagă tot mai mult pe cei doi soți în actul iubirii, încât ajung la o „memorie“ spirituală care-i înalță pe fiecare la statutul de persoană¹⁶⁸. Trupul fiecăruia devine pentru celălalt soț un transparent al zestrei spirituale, capătă o adâncime spirituală tot mai mare, fiecare devine pentru celălalt o taină tot mai necunoscută, dar și tot mai indefinită în același timp. În această taină a fiecăruia se descoperă numai celuilalt, se realizează numai prin el și pentru el. Taina ființei și vieții fiecăruia dintre cei doi se îmbină cu a celuilalt într-o taină unică, fiecare purtând tot mai mult din celălalt în persoana sa. Astfel, căsătoria și îndeosebi căsătoria creștină este o adevărată taină vie a dualității sau a unității duale care începe să se simtă și să se realizeze din momentul unirii celor doi în căsătorie sau și de mai înainte, dar ei, cei doi, își actualizează și dezvoltă virtualitățile în tot cursul vieții lor, fără să se plictisească unul de celălalt¹⁶⁹.

Căsătoria înseamnă pentru cei doi o cruce și o împreună-cruce, căci cei doi trebuie să-și răstignească statornic lăcomia și atotsuficiența proprie, fiecare trebuie să-și învingă autoidealizarea și idolatrizarea familiei din care provine, fiecare trebuie să rămână mereu proaspăt pentru celălalt. Apărând

176. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la I Corinteni 7, 39-40*, Migne, P.G. vol. 51, col. 219.

rutina și oboseala unuia față de altul, apare și divorțul¹⁷⁰.

Divorțul, inamicul specific al iubirii conjugale, este ruperea unității celor doi din cauza slăbiciunii omului. Din cauza slăbiciunii și a necredinței omului, Moise în Vechiul Testament a introdus cartea de despărțire care viza numai cazurile de adulter, acesta fiind asimilat ca moarte sufletească cu moartea trupească.

În vremea Mântuitorului, una dintre cele mai controversate probleme era și aceea referitoare la desfacerea căsătoriei. De fapt, era o adevărată luptă ce se dădea între adepții celor două școli rabinice; a lui Hilel care era un exeget cât se poate de liberal, el relevând de altfel concepția antică despre căsătorie comună tuturor popoarelor: „Bărbatul poate să-și lase femeia pentru orice pricină”; și cea a lui Șamai, un interpret rigid, habotnic și formalist. Fariseii Îl întreabă, așadar, pe Mântuitorul dacă „*se cuvine omului să-și lase femeia sa pentru orice pricină?*” (Matei 19, 3). La o astfel de întrebare, Mântuitorul avea două alternative: fie că bărbatul își poate lăsa „pentru orice pricină” soția și atunci ar fi fost acuzat că disprețuiește căsătoria; fie că bărbatul nu-și poate lăsa soția, după bunul său plac, dar atunci s-ar fi simțit lezat Irod Antipa, care deja fusese acuzat de Sfântul Ioan Botezătorul că a necinstit familia să, săvârșind păcatul adulterului cu soția fratelui său. Fără a se teme de supărarea lui Irod, Mântuitorul alege cel de-al doilea răspuns și le spune fariseilor: „N-ați citit că Cel ce i-a făcut de la început i-a făcut bărbat și femeie?”; „de aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup”; „și ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă” (Matei 19, 6).

Prin aceasta, Mântuitorul afirmă categoric unitatea și indisolubilitatea căsătoriei ca pe un dar al creației, bărbatul și femeia uniți prin căsătorie formând un singur trup, o singură entitate care nu poate fi ruptă pentru orice motiv¹⁷¹. Deci, destrămarea familiei prin desfacerea căsătoriei este incompatibilă cu voința lui Dumnezeu și ordinii inițiale prin creație. De aceea Mântuitorul accentuează că „la început n-a fost așa” pentru că Dumnezeu nu a creat prima pereche de oameni ca să trăiască despărțiți unul de altul, ci să trăiască toată viața lor uniți în căsătorie. În concepția Mântuitorului despre familie, desfacerea căsătoriei „pentru orice pricină” și recăsătorirea soților echivalează cu adulterul. „*Eu vă zic vouă că oricine va lăsa pe feme-*

177. Fer. Augustin, *Despre căsătoriile adultere*, II, 10, Migne, P.L. vol. 40, col. 476-477.

ia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta săvârșește adulter ; și cine s-a însurat cu cea lăsată săvârșește adulter“ (Matei 19, 9) Adulterul și desfrâul rup legătura sufletească dintre bărbat și soție, iar divorțul nu poate face decât să oficializeze o situație deja creată. Adulterul distruge realitatea însăși, esența mistică a căsătoriei, care este iubirea duală. Biserica recunoaște că există cazuri în care viața conjugală este golită de substanța sa ornamentală, nemaifiind decât o profanare perpetuă mergând până la pierderea sufletului¹⁷².

Desfacerea căsătoriei pentru motiv de adulter nu numai că nu permite recăsătorirea, ci presupune abținerea și pocăință. Iată ce spune din acest punct de vedere Păstorul lui Herma și care este și punctul tradițional recunoscut de toți Sfinții Părinți: „Doamne, întreb eu, dacă cineva având o soție credincioasă, o surprinde în adulter, soțul ar păcătui să trăiască în continuare cu ea? Atâta vreme cât nu știe, răspunde El, nu păcătuiește; dar dacă soțul știe și femeia nu se căiește, ci, dimpotrivă, continuă să păcătuiească și bărbatul trăiește cu ea în continuare, și el se face vinovat de păcatul ei și participă la adulterul ei. Doamne, zic eu, ce trebuie să facă bărbatul dacă soția lui își urmează patima? S-o lase, răspunde El, și să rămână liber; căci, dacă lăsându-și soția se căsătorește cu alta, și el comite adulter“¹⁷³. Simpla despărțire fără să fie vorba de adulter, așadar, nu este permisă. Iată ce spune Sfântul Grigorie de Nazianz: „Legea consfințește repudierea pentru orice situație, dar Hristos nu; El permite numai despărțirea de adulteră și poruncește ca restul să fie suportat cu înțelepciune: de adulteră, căci îi afectează pe urmași; încolo, trebuie suportat cu răbdare și cu înțelepciune sau, mai exact, suportați cu răbdare și fiți înțelepți voi, cei care ați acceptat jocul căsătoriei. Dacă o vezi că se cănește sau că-și vopsește ochii, fă-o să-și arunce vopselurile; dacă are limba prea ascuțită, scurtează-i-o; dacă are un râs de târfă, fă-o serioasă; dacă e cheluitoare sau lacomă, strunește-o; dacă iese pe neașteptate, oprește-o; dacă are ochii prea îndrăzneți, stăpânește-o! Însă, n-o rupe în grabă și nu te despărți de ea. Nu se știe cine se va afla în mai mare pericol, cel care o rupe sau cea care este abandonată“¹⁷⁴.

178. D. Radu, *Atitudinea moralei creștine*, p. 18.

179. *Ibidem*.

180. *Ibidem*, p. 19.

181. *Ibidem*, p. 8-9.

182. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 106.

Despărțirea în caz de adulter nu este doar permisă, ci chiar este cerută. Dar trebuie să ne aducem aminte totuși că Mântuitorul ne-a cerut să ne împăcăm cu soțul adulter, îndată ce se căiește și să ne reluăm viața împreună: „*Ceea ce îți pare inaccesibil - scrie Fericitul Augustin - este că un soț se poate împăca cu celălalt după adulter. Dacă este credință, acest lucru nu va mai părea atât de brutal. Căci de ce am considera în continuare drept adulterini pe cei care, curățându-se prin Botez, s-au vindecat prin penitență? Aceste crime, în Vechea Lege a lui Dumnezeu, nu puteau fi șterse prin niciun sacrificiu, dar acum ele sunt cu siguranță șterse prin sângele prin care a fost pecetluită Noua Alianță; pe vremea aceea era total interzis să-ți iei înapoi femeia de care s-a atins un alt bărbat... dar astăzi, după ce Hristos i-a spus femeii adultere: «Nici Eu nu te condamn; du-te și să nu mai păcătuiești!» (Ioan 8, 11), cine nu înțelege că soțul trebuie să ierte pe cea pe care Dumnezeu a iertat-o și că nu trebuie s-o mai numească adulteră pe cea pocăită a cărei crimă a fost ștearsă prin mila dumnezeiască*”¹⁷⁵. Iar Sfântul Apostol Pavel adaugă: „*Iar celor căsătoriți le poruncesc nu eu, ci Domnul; femeia să nu se despartă de bărbat! iar dacă s-a despărțit, să rămână nemăritată sau să se împăce cu bărbatul său; tot așa, bărbatul să nu-și lase femeia*” (I Corinteni 7, 10-11). Oare nu știți, fraților - căci celor ce cunosc legea vorbesc - că legea are putere asupra omului atâta timp cât el trăiește? Căci femeia măritată e legată, prin lege, de bărbatul său atâta timp cât el trăiește; iar dacă i-a murit bărbatul, este dezlegată de legea bărbatului. Deci, trăindu-i bărbatul, se va numi adulteră dacă va fi cu alt bărbat; iar dacă i-a murit bărbatul, este liberă față de lege, ca să nu fie adulteră luând alt bărbat” (Romani 7, 1-3). Comentând cuvintele Sfântului Apostol Pavel, Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „*Care este deci «legea» stabilită de Apostolul Pavel? «Femeia, spune el, este legată prin lege». Deci, nu trebuie să se despartă de soțul ei câtă vreme acesta trăiește, nici să-și caute alt soț; „nici să contracteze altă căsătorie. Ia aminte cu câtă precizie folosește el sensul firesc al expresiilor! Apostolul nu spune: să trăiască cu soțul ei atâta vreme cât soțul ei este în viață, «femeia este legată prin lege atâta timp cât soțul ei trăiește» - astfel încât, chiar dacă*

183. D. Radu, *Atitudinea moralei creștine*, p. 9.

184. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 228.

185. *Ibidem*, p. 232.

ar scoate act de divorț, chiar dacă și-ar părăsi casa, chiar dacă s-ar duce la un altul, rămâne legată prin lege și este adulteră. Nu-mi vorbi despre legile păgânilor care stabileau să se elibereze acte de divorț și să se permită părăsirea soțului. Căci Dumnezeu, în ziua Judecării, nu va judeca după aceste legi, ci după cele făcute de El Însuși ¹⁷⁶.

Fericitul Augustin, de asemenea, ne atrage atenția la înțelesul cuvintelor Mântuitorului, precum și asupra faptului că nu trebuie să denaturăm sau să falsificăm Evanghelia lui Hristos pentru admiterea adulterului și a divorțului, lucru destul de actual în vremea noastră. „*Dar tu îmi răspunzi: «A trăi în cumpătare este propriu unui număr foarte mic de oameni; astfel, cei care și-au lăsat femeile adultere se cred, datorită faptului că nu se pot împăca, atât de greu încercați, încât declară legea lui Hristos prea puțin omenească și crudă». O, frate, dacă e vorba să vorbim despre necumpătați, ei găsesc tot timpul motive de nemulțumire, în numele cărora, așa cum spui, să proclame legea lor nu omenească, ci crudă. Cu toate astea nu trebuie, datorită lor, să pervertim Evanghelia lui Hristos sau s-o falsificăm. Bag seama că tu ești impresionat doar de plângerile celor care își lasă soțiile din cauze de adulter, fără să le fie permis să ia altele... Dar ia aminte cât de numeroase sunt cazurile în care, dacă ar fi să admitem plângerile celor necumpătați, ar trebui să admitem comiterea adulterului! De pildă, dacă unul dintre soți are o boală cronică și incurabilă care nu permite împreunarea; sau dacă captivitatea sau o urgență oarecare îi desparte pe soți, în așa fel încât soțul știe că soția sa trăiește, dar îi e inaccesibilă - crezi că atunci ar trebui admise plângerile celor care nu se pot abține, și permit adulterul? Nu cumva legea lui Hristos le displace celor care nu se pot stăpâni și vor să se descotorosească, prin repudiere, de soțiile lor certărețe, disprețuitoare sau dificile pentru a da înapoi de la datoriile conjugale și a-și lua astfel alte soții?*”¹⁷⁷.

Dar, nu numai adulterul este cauza divorțului și deci a dezbinării căminului familial. Sunt și alte cauze, motive sau ocazii ale acestuia. Biserica grupează motivele de divorț în următoarele patru categorii: motive care provoacă moartea religioasă; motive care provoacă moartea morală; motive care provoacă moartea fizică parțială; motive care provoacă moartea civilă¹⁷⁸.

186. *Ibidem*.

187. *Ibidem*, p. 237.

Între motivele care provoacă moartea morală reținute și de legea civilă sunt: alienația incurabilă, crima, avortul, atentatul la viața soțului, osânda gravă din partea duhovnicului dată pentru păcate foarte grele, cum sunt cele strigătoare la cer, adulterul, bolile venerice, silirea la acte imorale, refuzul conviețuirii conjugale și părăsirea domiciliului.

Motive care provoacă moartea fizică parțială sunt: neputința îndeplinirii îndatoririlor conjugale sau impotența, bolile grave și contagioase¹⁷⁹.

Divorțul și dezbinarea familiei au devenit o adevărată plagă în societatea noastră secularizată și secularizantă. Cauzele acestora trebuie căutate în primul rând în ideologiile secularizante, care au sucit mințile oamenilor, care au deraiat de la credința în Dumnezeu, și-și caută fericirea prin propriile puteri. Din această cauză s-a pierdut în mare măsură misterul persoanei și misterul pe care îl implică căsătoria, în general și familia creștină, în special. Omul este privit doar fiziologic și nu în cadrul misterului iubirii. Căsătoriile de interes, precum și cele concepute doar ca mijloace ale satisfacerii poftei trupești nu sunt trainice astăzi dacă cei doi nu fac eforturi să transfigureze și să spiritualizeze unirea lor trupească. Astfel, pofta trupească plictisită repede pribegeste de la unul la altul căutând infinitul în lucruri finite și goale de conținut¹⁸⁰.

III. 3. Problema limitării nașterilor - Birth Control.

Anticoncepție. Avort.

Viața umană și planeta însăși sunt astăzi amenințate cu distrugerea, și nu de către alte forțe, ci de înseși mintea și mâna omului. Toate valorile și mai presus de orice viața umană, cu toate posibilitățile și realizările ei, sunt încredințate omului spre păstrare, fructificare și progres continuu, căci omul este singura făptură a lui Dumnezeu purtătoare și creatoare de valori, capabile de continua depășire de sine.

Omul are o poziție unică și centrală pe pământ și în ansamblul creației și orice atentat la viața omului este sfidare și ofensă la adresa lui Dumnezeu și violare a uneia dintre poruncile fundamentale ale legii divine: „Să

188. *Ibidem*, p. 238.

189. C. Galeriu, *Forme și mijloace pastorale de promovare a credinței în familia de azi*, Manuscriptum, p. 8.

190. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 236.

nu ucizi!“, a legii Aceluia Care a voit ca lumea viață să aibă, jertfindu-Se tocmai pentru realizarea în plenitudine a vieții omului. Viața este darul cel mai prețios al lui Dumnezeu dat omului și nimeni, în afară de Dumnezeu, nu poate dispune de viața omului, nici chiar omul însuși nu are dreptul să-și suprimă viața, și cu atât mai mult nimeni nu-și poate aroga dreptul de a suprima viața altuia. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât fiecare om este o existență unică, nerepetabilă, cu potențe nebănuite.

Practica avortului, anticoncepționalele și controlul nașterilor în cadrul căsătoriei de astăzi, cât și în cazul relațiilor extraconjugale și întâmplătoare sunt o crimă împotriva vieții umane, în general, și a copilului, în special, în ciuda întâlnirii lor pe tot parcursul istoriei omenirii ca o realitate, din nefericire, constantă, apărută și justificată de mulți reprezentanți ai omenirii. Ierburile și practici care provocau avortul erau pretutindeni cunoscute și se foloseau. În vechime însă, oricare metodă folosită pentru întreruperea de sarcină era considerată nepermisă. Fătul a fost socotit întotdeauna și în mod constant om deplin. Întreruperea de sarcină era considerată crimă, omucidere. De aceea și în Jurământul medical impus de Hipocrate și care este acceptat până astăzi, medicul ca slujitor al vieții mărturisește că nu va da femeii substanțe abortive. Poziția aceasta este astăzi pusă sub semnul întrebării¹⁸¹. Astăzi, contracepția și avortul sunt două cuvinte la modă - se practică azi contracepția cum se practică sporturile; fete de 13-14 ani pot să-și cumpere pilule anticoncepționale cum și-ar cumpăra alimente sau un element de vestimentație; și dacă totuși o mică ființă se încapățânează să apară pe lume, atunci intră în scenă masacrul, însă nu oricum, ci legalizat. Femeia se internează într-o clinică pentru o „mică“ operație numită simplist - „întrerupere de sarcină“ sau „chiuretaj“, ca să nu mai vorbim de metoda zisă „prin aspirație“¹⁸².

Proabortiștii, adică adepții întreruperii artificiale de sarcină, sunt astăzi o adevărată mișcare internațională concretizată în asociații, grupuri de inițiativă, conferințe, manifestări de protest cerând ca avorturile să nu mai fie în niciun fel pedepsite de legea civilă, motivându-se că s-a schimbat însăși concepția morală și este anacronic să fie considerat avortul crimă, ucidere¹⁸³. De pildă, în Franța se asistă astăzi la o campanie virulentă pen-

¹⁸¹ Fer. Augustin, *Despre căsătorie și concupiscentă*, I, 15, în Migne, P.L. vol. 44, col. 423-424.

tru a obține schimbarea Legii din 31 iulie 1920. Articolul 3 al acestei legi declară: „*Va fi pedepsit cu una până la 6 luni închisoare și amendă între 100-5.000 de franci oricine în scopul propagandei anticoncepționale se va oferi să dezvăluie procedee de prevenire a sarcinii, sau chiar să faciliteze folosirea lor*”¹⁸⁴. Pe de altă parte, „planificarea familială” se ocupă intens de puterea cuplurilor de a-și dirija fecunditatea în mod rațional: rărirea nașterilor în funcție de starea de sănătate a mamei, de posibilitățile materiale ale familiei și în vederea unei educări echilibrate a copiilor. Este vorba deci de mijloace pedagogice și medicale de a regiza fecunditatea. Această acțiune a depășit cadrul teoretic și a intrat adânc în faza practicii oficiale în multe țări. Astfel, s-au pus în aplicare mai multe metode care au în vedere limitarea nașterilor. Metoda zisă metoda Ogino se bazează, de pildă, pe faptele „sterilității temporare fiziologice” a femeii. Reperarea acestor fapte și restricția practicării raporturilor conjugale doar în aceste perioade ar oferi, se pare, o soluție. Enciclica „*Casti connubi*” a Bisericii Romano-Catolice admite chiar această soluție a vieții conjugale¹⁸⁵. Teologii catolici nu încetează să ceară biologilor să facă uz de această metodă cu atât mai infailibilă, cu cât ea nu este încă până astăzi total sigură. Declarația cardinalilor și a arhiepiscopilor precizează că, dacă se are în vedere o „regizare a nașterilor” prin metode pe care știința le îmbogățește progresiv prin noi precizări, implică supunerea conștiință a soților unei reguli superioare de moralitate în manifestarea iubirii omenești și, într-adevăr, totul depinde de conținutul regulii superioare a iubirii umane¹⁸⁶.

Învățătura curentă pune însă o întrebare inevitabilă: putem cu adevărat și în mod sincer să facem o deosebire între calculul zilelor de fecundație și alte mijloace anticoncepționale, de exemplu, cel ce ar putea asigura un anumit timp de sterilitate absolut sigur? Distincția între actul complet și incomplet este grosier materialistă. Învățătura elaborată închide cuplurile într-o cazuistică a mijloacelor, le obligă să caute „trucuri”, să se eschiveze și să trișeze litera moralei oficiale. În acest caz, acesta îi privește ca pe niște „neterminați” și „iresponsabili”. Dezastrele care urmează sunt zdrobitoare. Trebuie să mărturisim însă deschis: dacă se admite metoda Ogino-Knauss

192. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 24 la I Romani*, 4, Migne, P.G. vol. 60, col. 626-627.

193. Idem, *Omilia 38 la Cartea Facerea II*, în vol. P.S.B., nr. 22, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 52.

194. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 107.

sau Schulder, granița dintre autorizat și neautorizat, dintre firesc și nefiresc devine foarte slab trasată, imprecisă și schimbătoare¹⁸⁷. Actele „prezervate“ prin calcularea zilelor, printr-un mijloc mecanic sau printr-o stăpânire voită, toate, fără excepție, sunt nefirești. Prezervativele mentale sunt rodul cazuisticii mentale care nu mai este o soluție spirituală și adultă. În prezența interdicțiilor, orice soluție este un trucaj sau o trișare. Chiar și abținerea când este impusă și nu liber dorită și acceptată nu are decât o înșelătoare aparență spirituală și amplifică conflicte dezechilibrate¹⁸⁸.

Ce soluții oferă Biserica Ortodoxă privind numărul, controlul și limitarea nașterilor, dacă e cazul să se pună și această problemă?

În spiritul Revelației, răspunsul este tocmai cel duhovnicesc. Spre deosebire de animal, care trăiește doar la nivel biologic, în om funcționează și nivelul spiritual prin care acesta își dezvăluie sensul existenței lui¹⁸⁹. Cuplul trece printr-o maturizare a vârstelor sale spirituale care nu suportă nicio rețetă generală. Asceza conjugală, alimentată de o viață plenară în Biserică, aduce prin ea însăși stăpânirea necesară pentru a alege și a judeca situația în acord cu vârsta spirituală și creșterea armonioasă a darurilor. Biserica nu oferă decât clemente de judecată în plus, ea nu exercită nicio agresivitate; menirea ei este de a elibera omul de orice formă a sclaviei. Părăsind accepția sociologică și finalistă a procreației, soluția vine prin arta inventivă a lui „magnus amor“ și prin harul care o acoperă¹⁹⁰.

Cum astăzi datorită secularizării nu se dă o importanță deosebită vieții spirituale, se ajunge în mod frecvent la anticoncepționale și mai rău, la avort. Aceste plăgi ale familiei au fost totdeauna condamnate de Biserică. Încă din secolul al V-lea, Fericitul Augustin - care nu avea cum să știe de toate aceste născociri ale minții omenești împotriva vieții - vorbind despre soții criminali spune: *„Uneori, această cruzime voluptuoasă sau această voluptate crudă merge până la administrarea de medicamente pentru sterilitate și dacă nu e suficient, până la a nimici într-un fel oarecare și a răpune în pântec fetusul conceput așa, încât să nu se mai nască. Cu certitudine, dacă ambii sunt așa, nu-i putem numi soți; și dacă sunt așa, atunci s-au unit în căsătorie pentru*

195. Alexis Carrel, *Omul, acest necunoscut*, apud Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 108.

196. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 110.

197. D. Radu, *Atitudinea moralei creștine*, p. 10.

198. *Ibidem*.

199. *Ibidem*, p. 11.

dezmăț. Dar, dacă doar unul este așa, îndrăznesc să spun atunci fie că ea este târfa soțului, fie că el este adulterinul soției sale¹⁹¹.

De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur este tot atât de aspru și de vehement: „De ce semeni acolo unde nu poți secera? Acolo unde se folosesc medicamente de sterilizare și unde omorul se petrece înainte de naștere? Așa n-o lași nici pe prostituată să rămână prostituată, ci o faci și ucigașă. Vezi cum din beție izvorăște pofta, cum din poftă iese adulter, iar din adulter omorul? Sau ceva mai rău decât omorul; căci nu am cuvinte să numesc o asemenea faptă, de vreme ce nu omori ceea ce s-a născut, ci îl împiedici chiar să se nască. Deci, de ce batjocorești darul lui Dumnezeu și te războiești cu legile Lui și urmezi blestemul ca pe o binecuvântare? De ce, apoi, transformi cămara nașterii în cămară de omor și pe femeie, lăsată ca să facă copii, o faci instrument al omorului? Ca să fie mereu accesibilă pentru amanți și gata de plăcere, ca să câștige mai mulți bani...”¹⁹². Și tot el spune altă dată: „Unii ca aceștia judecă ușor și fără socoteală..., căci nu-și dau seama că totul se datorează Creatorului firii; că nici unirea dintre bărbat și femeie și nici altceva n-ar putea face ceva pentru nașterea de copii, dacă n-ar fi ajutorul mâinii Celui de Sus, care deșteaptă firea spre nașterea de fi”¹⁹³. Deci, anticoncepția și avortul sunt împotriva ordinii stabilite de Dumnezeu. Căci materializarea contracepției se realizează fie prin mutilarea organelor cărora Dumnezeu le-a atribuit forța procreativă (castrare, extirparea ovarilor) sau mutilarea funcțiilor (sterilizare de toate felurile, pilule etc.), fie prin abaterea artificială de la scopul care i-a fost încredințat actului sexual (sterilet, prezervativ) în timpul lui sau după desfășurarea lui. Prima dintre formele de intervenție în ordinea dumnezeiască este și cea mai gravă, pentru că se procedează la mutilarea unui organ sănătos¹⁹⁴.

Efectul nefast al mutilării se răsfrânge asupra celui care o suportă, căci mutilarea - atât a organului, cât și a funcției - frustrează organismul de hormonii foarte necesari secretați de organele sexuale, care joacă un rol foarte important în împlinirea ființei umane sub toate aspectele. „Dintre toate

200. *Ibidem*, p. 12.

201. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 239.

202. Prof. dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. de P. S. dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 77-78.

203. *Homosexualitatea, propagandă a degenerării umane*, în rev. ASCOR., rev. a

*glandele cu secreție internă - spune A. Carrel - testiculul influențează cel mai mult forța și calitatea inteligenței. În general, marii poeți, artiștii de geniu, sfinții, ca și luptătorii de toate felurile sunt foarte virili. Înlăturarea glandelor sexuale, chiar la individul adult, produce modificări ale stării mentale. După extirparea ovarelor, femeile devin apatice și-și diminuează activitatea intelectuală sau sentimentul moral*¹⁹⁵.

Nici celelalte metode artificiale de contracepție nu sunt cu ceva preferabile. Un bărbat care se apropie de femeia lui cu un prezervativ nu face un singur trup cu ea; el se unește literalmente cu prezervativul. Așa că fiecare formă de contracepție, în felul ei, atentează grav la iubire¹⁹⁶. Împotrivirea omului față de ordinea divină este o negare a iubirii de oameni a lui Dumnezeu Care l-a creat pe om ca să se înmulțească și să devină moștenitor al Împărăției cerurilor. Dar mai rău decât metodele contraceptive este avortul, cel mai vinovat dintre asasinate, pentru că este comis la adresa unei ființe nevinovate, complet lipsite de apărare. Cu toate acestea, proabortiștii susțin că fătul nu este om, deoarece nu are viață proprie, întrucât embrionul, susțin ei, este o bucată de carne a cărei expulzare din corpul mamei este o problemă absolut personală și deci nu constituie o problemă morală, și cu atât mai mult nu poate fi considerată crimă¹⁹⁷.

Medicina de astăzi însă dovedește, prin progresele pe care le-a făcut în cunoașterea misterului uman și prin marile ei personalități, că fătul reprezintă o evoluție somatică și sufletească în corpul matern. Asupra acestui lucru toți medicii sunt de acord, chiar dacă nu toți dau aceleași date privind începutul manifestării vieții fătului. De pildă, cu mai mulți ani în urmă, medicii din S.U.A. susțineau că viața fătului începe după împlinirea a 12 săptămâni de la momentul conceperii, părerea aceasta a avut ca rezultat faptul că în S.U.A. un număr imens de avorturi se făceau înainte de împlinirea a 12 săptămâni de viață¹⁹⁸. Astfel, medicul american obstetrician ginecolog Bernard Nathanson, fost director al unei clinici speciale de avorturi, folosind cele mai moderne mijloace tehnologice (ultrasunete, embrioscopie etc.), a ajuns la concluzia că fătul este o ființă omenească separată și deplină. Pentru fun-

Asociației Studenților Creștini Ortodocși, Filiala Galați, 1995, p.12.

204. *Ibidem*, p. 5.

205. I. Floca, *Canoanele Bisericii*, p. 381; 408. Sf. Vasile cel Mare, Canonul 62: „Celui ce a arătat imoralitate în cele bărbătești, i se va hotărî timpul de penitență ca celui

damentarea concluziilor sale, Nathanson a folosit filmarea cu ultrasunete a avortului de 12 săptămâni. Videocaseta înregistrată dovedește că fătul prezintă amenințarea instrumentului ucigaș al avortului; manifestă perceperea pericolului care reiese din faptul că se mișcă violent, îi cresc bătăile inimii.

Astăzi, concluziile medicului Nathanson au fost depășite de medicina nucleară contemporană care constată următoarele:

- la 18 zile se face simțită bătaia inimii fătului și se pune în funcțiune sistemul circulator;

- la 5 săptămâni se văd deja: nasul, obrații și degetele fătului;

- la 6 săptămâni începe să funcționeze sistemul nervos, se distinge clar scheletul și încep să funcționeze stomacul, rinichii și ficatul fătului;

- la 7 săptămâni se fac simțite undele encefalice; toate organele interne și externe sunt definitiv conturate. Are ochi, nas, buze, limbă;

- la 10 săptămâni, fătul are toate caracteristicile copilului născut la 3 luni, copilul în pântecul mamei are toate organele sale definitiv conturate, chiar și amprentele degetelor, nu-i lipsește decât respirația¹⁹⁹. Deci, fătul are viața lui personală, este ființă omenească și persoană umană deplină, trăind și dezvoltându-se în dependență de mediul matern. Întreruperea sarcinii nu este deci dreptul aceleia care-l poartă. De aceea, fătul trebuie să fie protejat de Dreptul civil fiind ceva deosebit. Protejarea specială a fătului prin lege este astăzi o necesitate imperioasă²⁰⁰.

Repetăm: viața începe chiar din momentul concepției, pentru că atunci încep reproducerea celulelor, specializarea și funcționarea lor. Aceasta este și concluzia științei celei mai avansate, dar și simțul comun cel mai elementar și mai naiv. Sarcina rezultă din succesiunea determinată neurohormonal a unor fenomene complexe: ovulația, fecundația, migrația și nidația. O mucoasă uterină sănătoasă va asigura cuibărirea ovulului fecundat cu toate fazele spre formarea și dezvoltarea fătului. Este lesne de înțeles cum avortul nu numai că este o crimă împotriva iubirii lui Dumnezeu, dar și o crimă împotriva propriului organism. Căci un echilibru care abia se instalase în organismul femeii viitoare criminală, pentru a asigura dezvoltarea unei noi vieți, este prin avort dintr-o dată rupt. În avorturile provocate, întreaga stare de sănătate este total zdruncinată. Astfel, după avort se produc infecții ute-

ce nelegiuiește întru adulter (15 ani)“.

206. J. Breck, *Darul sacru*, p. 144.

207. Breck, *Darul sacru al vieții*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2001, 358 p.

rine, flegmoane genitale, posibile perforații, sinechie uterină și, mai ales, sterilitatea care adesea se instalează definitiv.

Mai mult sau mai puțin evidente, urmările avortului criminal lasă urme mutilante pentru tot restul vieții asupra femeii și a familiei sale.

Biserica, cu întreaga ei învățătură dogmatică, morală și canonică, întemeiată pe Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, a fost în toate timpurile și locurile împotriva avortului ca teorie și practică, calificându-l drept crimă împotriva vieții umane, în rândul păcatelor strigătoare la cer, care distruge comuniunea cu Dumnezeu a celor care-l practică. Avortul este o crimă împotriva vieții și iubirii și nu mai puțin lovește în viața indivizilor, în viața familiei care nu de puține ori se află în pragul destrămării, precum și în viața națiunilor, fiindcă le duc la nimicire.

Este limpede că Biserica nu va recomanda niciodată tehnicile contraceptive și avortul, soluția cea mai demnă fiind stăpânirea spirituală. La aceasta, omul trebuie să se înalțe progresiv și să o facă liber. Soții sunt deja „subiecți“ care se tratează reciproc ca persoane responsabile și libere în destinul și arta lor de a iubi. Iubirea nu cunoaște norme morale, ea cunoaște valorile normative, spirituale, în care libertatea și inspirația domnesc. Și iubirea este cea care le descoperă și trăiește din revelațiile lor. În slujirea conjugală, iubirea cunoaște abisurile, dar și acele înălțimi de pe care viața se avântă în Împărăția lui Dumnezeu²⁰¹.

III. 4. Anomalii și disfuncții în viața de familie

Concepția oamenilor moderni despre scopul și locul sexualității s-a schimbat foarte mult în ultimele decenii. Societățile occidentale moderne au acceptat cu ușurință ideea că experiența sexuală printre adolescenți nu mai reprezintă o noutate, iar numărul tinerilor „activi sexual“ a crescut foarte mult.

Homosexualitatea, care la început era un subiect tabu, a devenit larg mediatizată în publicațiile și revistele expuse și vândute în plină stradă, în emisiunile de televiziune și în programele de învățământ privind educația sexuală a tineretului, la care pot avea cu ușurință acces copii și adolescenți²⁰².

Din această perspectivă, Asociația Studenților Creștini Ortodocși Ro-

208. *Ibidem*, p. 160.

209. *Ibidem*, p. 161.

mâni - Filiala Galați a întreprins în 1995 un studiu privind homosexualitatea, care vizează mai multe segmente ale vieții și anume: teologice, juridice, medicale, sociologice și civice.

Din perspectivă juridică, homosexualitatea este un fenomen nociv, o infracțiune și, ca atare, este pedepsită penal. Cu toate că nu este considerată o boală în sine, ea se prezintă ca un comportament aberant, deviat, deosebit de periculos prin consecințele sale nemijlocite asupra partenerilor, cât și prin consecințele sale imprevizibile, dar multiple asupra societății. Numărul homosexualilor este în creștere, afectând grav familia și societatea civilă. Homosexualii nu mai acceptă doar să fie tolerați, ci pretind să fie recunoscuți cu drepturi depline pe plan legislativ, să fie recunoscuți de ordinea în drept conferindu-li-se statut juridic și protecție legală. Ei sunt conștienți de faptele și consecințele faptelor lor.

Legiferarea homosexualității este susținută de mulți adepți, deși aceste manifestări nu numai că sunt contrare naturii umane, adică structurii bisexuală a speciei, dar atacă însăși existența ei²⁰³

Din punct de vedere medical, homosexualitatea este prezența unor gânduri și sentimente erotice față de o persoană de același sex, precum și orice comportament sexual asociat. Homosexualitatea poate surveni în urma unor boli psihice grave: schizofrenia, epilepsia, alcoolismul, demența, oligofrenia. Cum am mai spus, homosexualitatea nu este o boală, nu are cauze medicale, genetice, endocrine sau psihiatrice. Ea este considerată o patimă și ca oricare altă patimă are o influență cert nefavorabilă asupra individului însuși, asupra familiei sale, cât și asupra întregii societăți.

Pe plan sociologic, problema homosexualității nu trebuie și nu poate fi discutată în afară și independent de problema ontoantropologică a societății omenești. Cel ce o scoate din contextul ei *natural* prelungește criza și contribuie la adâncirea ei.

Din punct de vedere civic, în Statele Unite, spre exemplu, homosexualitatea era considerată un păcat care genera o boală. Acum însă devine un mod de viață alternativ.

210. I. Floca, *Canoanele Bisericii, Canoanele primului Sinod de la Ancira, Can. 20*, p. 192: „*Dacă soția cuiva a comis adulter, sau dacă cineva comite adulter, se cuvine ca acela la șapte ani să primească cele desăvârșite, potrivit treptelor care duc acolo*“.

211. *Ibidem*, p. 378.

*Din perspectivă teologică creștin-ortodoxă*²⁰⁴, homosexualitatea se consideră ca o tulburare, o aberație sexuală, fiind combătută atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. Astfel, în Vechiul Testament, la *Levitic 18, 22*, citim: „*Să nu te culci cu bărbat ca și cu femeie; aceasta este spurcăciune*“; iar în Noul Testament, la *Romani 1, 26-27*, homosexualitatea este un act sancționat: „*Pentru aceea, Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, căci și femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii. Asemenea și bărbații, lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești, s-au aprins în pofta lor unii pentru alții, bărbați cu bărbați, săvârșind rușinea și luând în ei răsplata cuvenită rătăcirii lor*“.

Dacă în Vechiul Testament, homosexualitatea e considerată spurcată, în Noul Testament, ea este un păcat împotriva firii. Cartea vorbește despre homosexualitate doar în Epistola Sfântului Apostol Pavel adresată romanilor.

Biserica Ortodoxă trece homosexualitatea în rândul păcatelor strigătoare la cer, iar canoanele exclud de la împărtășanie homosexualii timp de 15 ani (canoanele 7, 58, 62 și 63 ale Sfântului Vasile cel Mare; 61, 62, Trulan; 16, 17, 20, 21, 22, 24 Ancira) și 18 ani (Canonul 4 al Sfântului Grigorie de Nyssa)²⁰⁵.

Prin poziția sa, Biserica Ortodoxă Română arată că faptele homosexuale sunt inacceptabile din punct de vedere moral; ele denaturează scopul și funcția firească a organelor trupești, nu au nicio valoare procreatoare și reprezintă o parodie a unirii „într-un singur trup“. Caracterul de promiscuitate al comportamentului homosexual constituie un păcat, în timp ce actele specifice (incluzând relațiile anale și stimularea oral-genitală și oral-anală) provoacă repulsie și dezgust²⁰⁶.

Credința creștin-ortodoxă consideră homosexualitatea și lesbianismul păcate strigătoare la cer. Cu toate acestea, legile civile au abrogat art. 200 din Codul penal, legalizând astfel homosexualitatea ca act în sine și pedepsește numai hărțuirea sexuală.

În cartea sa, *Darul sacru al vieții*, John Breck²⁰⁷ consideră că SIDA ar fi pedeapsa lui Dumnezeu pentru un comportament moral deviat, așa cum este cel al homosexualității fie masculine sau feminine, însă adaugă că

212. Can. 19 Ap.; 26, 54 Trulan; 2 Neocez.; 23, 27, 67, 68, 75, 76, 78, 79, 87 Vasile c. ÎN.; 25, 26, 29, 49, 50-65 Ioan Postitorul, vezi I. Floca, *Canoanele Bisericii*, p. 440-450.

213. I. Floca, *Canoanele Bisericii*, p. 152.

214. *Ibidem*, p. 159.

215. N. Crainic, *Nostalgia Paradisului*, p. 152.

pentru el aceasta reprezintă un fals. El este de acord că Dumnezeu îngăduie ca acei oameni să sufere consecințele comportamentului lor păcătos, și nu ca o răzbunare pentru comiterea acestui păcat: „*Ca membri ai Trupului lui Hristos, nu putem condamna persoanele homosexuale împreună cu comportamentul lor sexual. Trebuie să distingem între cele două, respectând pe păcătos și condamnând păcatul. Cei ce sunt HIV pozitivi nu trebuie tratați ca paria, indiferent de originea infecției lor. Fie contractată prin transfuzii de sânge, fie prin contact sexual, victimele SIDA tind să fie izolate azi ca leproșii în timpurile biblice. Responsabilitatea noastră față de ei este de a le oferi aceeași îngrijire blândă și preocupare pe care Iisus a oferit-o tuturor celor pe care societatea acelor timpuri i-a respins și condamnat. Iisus a venit să-i ierte pe păcătoși și să-i vindece pe bolnavi, pe prostituate, pe leproși, pe vameși și pe orbi*”²⁰⁸.

Datorită situației social-economice în care trăiesc astăzi atât tinerii, cât și adulții aceștia renunță la morala biblică și se dedau la păcate mai mult sau mai puțin grave, cum ar fi infidelitatea sau adulterul.

Termenul de *adulter* definește, în general, o relație sexuală între o persoană căsătorită și un partener de sex opus care nu-i este soț sau soție. Ideea trebuie totuși dezvoltată, pentru a include orice tip de sexualitate între două persoane care nu sunt unite prin căsătorie, inclusiv relațiile homosexuale. De pildă, un bărbat căsătorit, dar care practică și homosexualitatea nu e mai puțin vinovat de adulter decât un bărbat care are relații sexuale cu o femeie, alta decât soția sa²⁰⁹.

Creștinii cad foarte ușor în păcatul desfrânării, mai ales din lipsă de educație religioasă. Unii cad din curiozitate trupească întreținută de televizor și de literatura pornografică, dar și din lipsa de credință în Dumnezeu, din lipsă de rugăciune, post și spovedanie. De aceea, Sfântul Apostol Pavel ne învață: „*Fugiți de desfrânare*” (I Cor. 6, 18). În Decalog, porunca a 7-a, scrie: „*Să nu fii desfrânat*” (Ieșire 20,14), iar prorocul David spune: „*Pierdut-ai de la Tine pe tot cel ce desfrânează*” (Psalm 72, 76).

Canoanele Bisericii prescriu adeseori excomunicări pentru cazuri de adulter, atât ca pedeapsă, cât și ca mijloc de conștientizare a penitentului

216. *Ibidem*.

217. P. S. Mousa, *Tineretul și viața*, p. 192.

218. P.S. Casian Crăciun, *Poarta cerului*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați,

asupra gravității faptei sale. Sinodul de la Ancira (314), de pildă, prescrie prin Canonul 20 o pedeapsă de șapte ani de pocăință pentru soțul sau soția care a săvârșit adulter²¹⁰. Sfântul Vasile îi pune pe cei care săvârșesc adulter la un loc cu criminalii și sodomiții (homosexualii), propunând aceeași pedeapsă pentru toți. Canonul său 58 stipulează: „*Cel ce săvârșește adulter «în patru ani va fi tânguindu-se, iar în cinci ascultând, în patru proster-nându-se, în doi împreună stând, înainte de a li se îngădui să primească Sfânta Împărtășanie*”²¹¹.

Consecințele adulterului sunt grave. În familie se petrec certuri, violențe verbale sau fizice, sentimentele se răcesc reciproc, se destramă iubirea, obligațiile conjugale sunt neglijate sau se desființează total, copiii sunt neglijați. Cei doi soți nu mai stau împreună, ajung să locuiască în camere separate, încep să sufere, își manifestă gelozia, ura și mai presus de toate încolțește în ei gândul că ar fi mai bine să divorțeze.

Singura cale de stăvilire a acestui cumplit război este căsătoria creștină cu cununie religioasă și înfrânarea trupească prin post, rugăciune, feciorie, călugărie, văduvie curată, cu ajutorul harului dumnezeiesc.

Un alt păcat grav care afectează tineretul de astăzi este *erotismul* căruia, din păcate, i se face o reclamă destul de mare prin mass-media. Filme, programe și emisiuni erotice cu imagini obscene care incită tineretul la a învăța arta amorului, a erotismului, a senzualității sau a sex-appealului se transmit deseori pe canalele televiziunii naționale și private la ore de mare audiență. Biserica Ortodoxă nu este de acord cu manifestările respective, pentru că acestea nu reprezintă decât un prim pas al desfrâului prin discotecă, cabarete, sex-shopuri unde dansatoarele de striptease sau stripperii execută dansuri obscene pentru a incita la desfrâu.

Nudismul și topless-ul în locuri publice, pe plaje, ispitesc tineretul și-l îndeamnă la erotism, care nu este altceva decât o amăgire a adevăratei iubiri sau mitul modern al sexualității.

Patima desfrâului a cuprins ca o lepră familia, încât unii și-au pierdut complet rațiunea și rușinea și-au trecut la păcate foarte grave, cum ar fi *incestul* sau desfrâul între rudeni de sânge. Acesta este un păcat condamnat

1999, p. 331.

219. Î.P.S. Mitru. Daniel Ciobotea, *Familia creștină - Biserica de azi*, în *Familia creștină azi*, Ed. Trinitas, Iași, 1995, p. 5-6.

220. Pr. dr. Constantin Mihoc, *Taina căsătoriei și familia creștină. Din învățăturile*

de Sfânta Scriptură. Sf. Apostol Pavel a exclus din Biserică pe incestuosul din Corint. Biserica²¹² creștină condamnă această degradare a ființei umane osândind cu asprime acest păcat al promiscuității și degradării morale a familiei prin afurisenie.

Dacă incestuoșii nu se pot abține de la desfrâu, încât trăiesc între rudeni de sânge, au apărut ca un revers și alți extremiști, care se căsătoresc, dar nu consumă actul sexual. *Căsătoria albă* este o simplă formă de conviețuire, de acoperire în societate, de „trăim în Domnul“, cum spun ei ca frați și surori mai mult pentru ajutor în viață.

Acest lucru este practicat și de unele secte cum ar fi Fraternitatea Albă Universală, cu ramificații în Ucraina. Căsătoria albă este lipsită de sens, este împotriva lui Dumnezeu, împotriva creației. Ea nu îndeplinește condiția canonică a căsătoriei de a se înmulți neamul omenesc, ci este o stare comodă, urmărind mai mult un scop material pământesc: locuință, serviciu, trai îmbelșugat.

În antiteză cu cei din căsătoria albă, care nu fac copii, sunt unii care au trecut la o altă extremă și anume la lapinism sau la nașterea irațională de copii, cât de mulți, fără a se gândi dacă îi vor putea crește și educa în viitor. Copiii acestora vor fi mai târziu abandonăți pe străzi sau lăsați în grija creșelor și orfelinatelor pe motiv că nu mai pot, că nu mai au cu ce să-i hrănească. Familiile lapiniste trebuie ajutate de Biserică, dar și sfătuite de duhovnic să treacă la post și înfrânare conjugală.

Criza morală a familiei și sărăcia societății au împins încă din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre femeile la săvârșirea unui păcat grav, la *prostituție*. Prin prostituție se înțelege, de obicei, practicarea actului sexual total, parțial sau rafinat, în funcție de client, cu scopul final de a primi o recompensă materială sau bănească. Acest păcat dezonoarează și degradează femeia, reducând-o la un simplu obiect de plăcere, la o viață de sclavie. Femeile tinere care practică prostituția sunt oprite de la împărtășanie, la fel ca și cei care aduc în casele lor prostituate. Pentru cei care sunt în această situație și pentru cei care provoacă o astfel de situație, Biserica a luat atitudine prin Canonul 86 al Sinodului VI Ecumenic, care hotărăște că: *„Cei ce adună desfrânate și le întrețin spre pierzania sufletelor în case de toleranță, dacă vor fi clerici, să se caterisească și apoi să se afurisească, iar de vor marilor Părinți ai Bisericii din secolul IV, Ed. Teofania, Sibiu, 2002, p. 12.*

221. P.S. Casian, *Poarta cerului*, p. 331.

*fi laici, să se afurisească definitiv*²¹³.

Un impact negativ îl are asupra familiei și *pornografia*. Aceasta se exprimă prin literatură, fotografii, picturi, filme având caracter obscen, indecent, cu intenția clară de a provoca excitația sexuală. Subiectele abordate în materialele pornografice vizează de regulă organele sexuale, actul sexual, perversiunile sexuale. Pornografia este o iconografie demonică. Ea corupe mintea cu imagini care provoacă stricăciune în adâncul sufletului. Pornografia stimulează comportamentele derivate, rănește și degradează pe cei care-i înfățișează, fie ei bărbați, femei sau copii. Și în această privință Biserica a luat atitudine și a condamnat acest păcat prin Canonul 100 al Sinodului Trulan care spune: „*Ochii tăi să privească cele drepte și cu toată paza tinereții inima ta, poruncește înțelepciunea* (Proverbe 4, 23-25), *căci simțurile trupului lesne strecoară în suflet cele ale lor. Poruncim așadar ca de acum înainte, în niciun chip să nu se mai zugrăvească, fie pe tablouri, fie altcumva înfățișate, chipuri care amăgesc vederea și care strică mintea și împing spre ațâțările plăcerilor rușinoase*“²¹⁴.

Tradiția ortodoxă și instituțiile creștinilor condamnă pornografia tocmai pentru că „simțurile trupului lesne strecoară în suflet cele ale lor“. Pornografia îi corupe atât pe cei care o produc, cât și pe cei care o folosesc. De aceea ea este o problemă socială și morală de mari proporții. Și pentru că dezumanizează, deformând chipul lui Dumnezeu din om, ea este și o problemă profund spirituală. Datorită mediului în care au crescut, tinerii sunt pe cale să renunțe la morala biblică, mai ales în ceea ce privește sexualitatea, considerând-o demodată și constrângătoare.

Capitolul IV. Influențele negative din partea societății secularizate asupra familiei

Alături de timp și de locul unde trăiește o familie, ziarele, revistele, radioul, televiziunea, cinematograful, televiziunea prin cablu au și ele o puternică influență asupra omului. Și mai ales când din dorințe exclusiv mercantile toate aceste instanțe enumerate pun în fața omului idei care incită la ură și violență, la sexualitate și pornografie. Este mai presus de orice îndoială că lumea a realizat un progres rapid în domeniul tehnologiei de transmitere a informației, adică în difuzarea mass-mediei. În numai câțiva

222. Pr. lect. Leontin Popescu, *Pastorația în mediul rural*, în rev. „Theosis“, supliment al rev. „Călăuză ortodoxă“, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, nr. 22, Galați, 1998, p. 4.

223. Idem, *La Pratica della confessione dei peccati nella Teologia, nella Spiritualita*,

ani, progresul în domeniul televiziunii a făcut trecerea de la imaginile alb-negru la cele color, apoi cibernetizarea audio-video și transmisiile prin satelit i-au înlesnit omului în mod substanțial posibilitatea transmiterii și primirii informației de orice fel. A avea acces la toată media ca televiziune, radiou, ziare și reviste nu reprezintă un lucru negativ. Negativ este că atât părinții, cât și copiii nu știu să selecteze și să deosebească ceea ce este bun, util de ceea ce nu folosește omului.

Exaltarea amorului liber, perversiunile difuzate astăzi prin toată mass-media, monopolul înspăimântător al adulterului și libertinajului în creațiile literare, violența și teroarea pe toate ecranele, show-urile playboy și filmele porno de la televizor - toate făcute cu cel mai mare interes mercantil, trebuie să ne pună semn de întrebare pentru moralitatea și spiritualitatea noastră. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât toate aceste produse au o răspândire uriașă și nu sunt pe nicio scară a valorilor; singurul criteriu rămâne să fie cât mai pe gustul publicului și să se vândă imediat.

Această invazie de amestecuri hibride asupra întregii societăți, prin mijloace uriașe de reproducere, actualizează problema moralității în societatea actuală. În secolul trecut, când s-a lansat teoria cinică a artei pentru artă, se spunea: „*Noi suntem o elită creatoare, scriem și pictăm pentru spiritele aristocratice care ne înțeleg. Ceilalți n-au decât să ne ignore*”²¹⁵. Astăzi însă publicul mare, chiar dacă ar vrea să ignore pornografia sau trivialitatea debitate în numele unei arte, nu mai poate. Răspândirea lor îl asaltează pe toate căile, ziua și noaptea. Biserica, Școala și toate instituțiile, puse în slujba ridicării sufletului potrivit ierarhiei binelui, adevărului și frumosului, rămân pe planul doi, fără un ecou, când nu sunt de-a dreptul contaminate de forța irezistibilă a vulgarității.²¹⁶ Fără îndoială că toate ziarele și revistele au un concentrat conținut porno și sexi, televiziunea și internetul afectează și influențează familia în cel puțin două direcții: cea dintâi vizează îndepărtarea familiei de preocupările importante legate de mântuirea membrilor ei, afectând în mod hotărâtor viața spirituală; iar cea de-a doua direcție ne arată o parte a mass-mediei care cuprinde subiecte nepotrivite pentru un creștin. Așa-zisele „valori morale” care sunt prezentate sunt opuse preceptelor creștinismului. Astfel, astăzi asistăm la o invazie de reviste și ziare cu subiecte sexuale dintre cele mai pornografice, pe care în special tinerii

nella pastorale della Chiesa Ortodossa Rumena, teză de doctorat, Ed. Belzoni, Padova,

nu le mai percep ca fiind rușinoase și ca făcând parte din fondul intim al fiecărui individ, ci ca stimulente ale poftelor sexuale și ca noi „modele“ pe care unii încearcă a le imita. Din această cauză nu de puține ori, azi auzim de violuri, perversiuni și obscenități care uneori sfârșesc cu crime. De asemenea, astăzi omul internetului își petrece cel mai mult timp în fața televizorului și a computerului. Televiziunea prezintă frământări sociale, oferă păreriile unor scriitori, gânditori celebri, jurnaliști, dar și diferite tipuri de delincvențe, lipsă de loialitate, furt, violență și divorțuri pentru motive de infidelitate conjugală. Toate acestea au efectele lor asupra celui care le vizionează sau le aude. Ne obișnuim cu ele și încet, încet devin valori morale acceptate, cu toate că sunt cât se poate de departe de moralitatea creștină. Poate că adulții pot face față acestor efecte, pentru că și-au format deja un discernământ moral, pe când tinerii și copiii pot să imite tot ceea ce văd și aud și își însușesc cu siguranță aceste lucruri. Tendințele curente în coafură, fumat, modul de a se îmbrăca și chiar frazele tipice dovedesc efectul televiziunii și al internetului asupra omului contemporan.

Tot atât de evident este și faptul că violența care domină ecranele mici și mari se reflectă în comportamentul oamenilor. Șeful poliției din Los Angeles, spre exemplu, a constatat că rata unui anumit tip de crime crește după un film transmis de televiziune.²¹⁷ Cinematograful, acum după ce televiziunea a atras o parte din audiența lui, supraviețuiește datorită a două feluri de filme: violență și sex. Și ne putem întreba de ce lucruri îngrozitoare putem beneficia la cinematograful zilelor noastre? Eventual, putem învăța cum să folosim inventiv un ferăstrău electric în „Masacrul“ cu ferăstrăul electric din Texas; sau cum putem să învățăm să crăpăm capul vecinului doar cu forța gândului, în „Scaners“; sau să luăm câteva lecții de canibalism și mutilare în „Bestia din noaptea galbenă“ și „Tăcerea mieilor“. Ce am mai putea învăța? Un vampir - de preferință Dracula - sau „Un interviu cu un vampir“ - un om muscă etc. Toate acestea făcute pentru a se încasa niște bani, dar care ne pervertesc.

Trebuie spus că toată această alunecare modernă în violență, lubricitate și pornografie nu are altă cauză decât lipsa de orientare spirituală din cultura contemporană. Lipsa unui ideal îl face pe om să cadă în infernul perversității,

2000, p. 79.

224. Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, trad. de

fiindcă nu are o măsură supremă la care să-și raporteze creațiile pentru a-i da sensul nobleței spirituale. Un om cu sufletul creștin nu poate fi trivial sau pornograf. Creațiile lui sunt asemenea nobleței lui sufletești. Golul lăuntric este motivul pentru care violența, pornografia și subiectele sexy atrag omul modern pradă șomajului și sărăciei.

„Deși aparținem propriului nostru univers etnic, cultural, istoric și social, simțim din ce în ce mai mult în timpurile moderne o criză referitoare la definirea noastră în cadrul propriei spiritualități. Omul contemporan se situează mai mult în afara spiritualității decât în cadrul ei. Mai mult, el este departe de preocupările care l-ar putea duce în cadrul ei, din afară, de la lucrurile vremelnice la cele veșnice. Am putea spune chiar că majoritatea timpului nostru este consumat în cadrul profanului, în dauna sacralului”²¹⁸.

În permanență lucrarea lui Dumnezeu, căsătoria și familia creștină sunt supuse la multe atacuri variate și subtile, care implică consecințe grave pentru familie, Biserică și societate. Pericolele care amenință sănătatea familiei în ziua de astăzi sunt foarte bine enunțate de către Prea Fericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române: *„Din punct de vedere teologic-pastoral, observăm cât de expuse, solicitate și adesea amenințate sunt identitatea, coeziunea și armonia familiei creștine azi, în fața crizei economice (sărăcie, șomaj, nesiguranță etc.), a crizei morale (laxism, libertinaj, senzualism pornografic, dezordini erotice ridicate la rang de normalitate, prostituție din rațiuni comerciale, trafic de copii, divorț, droguri etc.), a crizei spiritual - religioase (sectarism fanatic, prozelitim agresiv, sincretism confuz, relativism doctrinar, indiferentism nihilist etc.) Pe de altă parte, credința creștină este întotdeauna izvor de speranță și de putere spirituală care ne ajută să biruim greutățile și încercările vieții. În acest sens, criza, ca stare de judecată pentru un lucru sau o stare incompatibilă cu voia lui Dumnezeu, este în același timp o chemare acută la schimbarea în bine, o șansă pentru un început nou”²¹⁹.*

Cauzele generatoare de criză și ale dramelor contemporane sunt abdicarea de la principiile morale creștine, necredința și nepăsarea față de voia lui Dumnezeu.

Efectele nefaste ale secularizării sunt bine ilustrate de statisticile oficiale. diac. Ioan Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 78; 81.

225. *Drogurile în societate*, în rev. „Arborele lumii“, nr. 41 (2002), p. 225-228.

Conform acestora, la sfârșitul anului 1997, din totalul copiilor între 0 și 18 ani, 1,66% erau instituționalizați. Dintre ei, 56,5% au părinți care preferă să fie scutiți de grija propriilor copii. Numărul copiilor străzii nu este cunoscut precis, dar este estimat la 2.000-5.000. Abuzurile sexuale asupra copiilor au atins cote alarmante, prostituția, mai ales în rândul copiilor, a devenit un fenomen care tinde să ia proporții periculoase, a crescut rata criminalității, violența fizică (în special asupra femeilor), violurile, incesturile și numărul avorturilor. La toate acestea se adaugă și divorțurile, copii abandonati, îmbolnăvirile, familiile care nu pot avea copii și multe altele.

Iată deci o descriere a stării societății, pe cât de reală, pe atât de îngrijorătoare. Cu toate acestea, se pot găsi soluții pentru remedierea ei, pentru ieșirea din acest impas. La toate aceste *boli* ale instituției familiei, Biserica oferă ca antidot leacul dumnezeiesc al pocăinței. Aceasta înseamnă de fapt revenirea la exigențele poruncilor lui Dumnezeu. Astfel, familia nu poate fi salvată decât prin redescoperirea a ceea ce este cu adevărat instituția familiei, întemeiată printr-o taină a harului lui Dumnezeu²²⁰.

Păcatele care au îndepărtat lumea de Dumnezeu și au îmbolnăvit familia și societatea contemporană sunt numeroase. Dintre ele, cele mai importante sunt: necredința și îndoiala în Dumnezeu, lipsa educației religioase, înstrăinarea de Biserică și de Sfintele Taine, sectarismul, ura și răzbunarea între rude, lăcomia și iubirea de averi, desfrânarea sub toate formele ei (concupința, adulterul, sodomia etc.), păzirea pentru a nu avea copii, avortul, vânzarea și abandonarea copiilor, hoția, mass-media (televizorul, radioul, videoul etc.), pornografia, divorțul, vrăjitoria, clevetirea și moartea fără pocăință. Acestea sunt cele mai grele boli sufletești care duc la destrămarea familiei creștine.

Să luăm, de pildă, păcatul ateismului. Foarte puține sunt familiile care nu au crezut deloc în Dumnezeu, din generație în generație; dar mai multe sunt familiile care au crezut, însă s-au lepădat de Dumnezeu din diferite motive: mândrie și neascultare, lipsa educației religioase în familie și școli, din cauza smintelii, a unor boli psihice incurabile sau din interese politice și materiale. În cadrul societății contemporane sunt două feluri de atei: atei

226. *Ibidem*, p. 227.

227. *Consilierea*, în rev. „Arborele lumii“, nr. 105 (2002), p. 385.

228. *Ibidem*, p. 386.

229. P.S. Casian, *Poarta cerului*, p. 331.

activi, fanatici, care vor să convertească și pe alții la necredință și lepădare de Dumnezeu și atei pasivi, indiferenți, care își ascund necredința și nu obligă pe cei din jur să-i urmeze, și care sunt și cei mai numeroși.

În general, *ateismul* lovește familiile de intelectuali, care sunt bolnavi de mândrie și mai puțin oamenii de rând, care sunt mai smeriți și mai credincioși. Ateii nu merg niciodată la biserică sau merg numai în cazuri extreme, la diferite evenimente familiale care pentru ei din punct de vedere spiritual nu înseamnă nimic, nu citesc cărți religioase, nesocotesc cele sfinte, au o frică bolnăvicioasă de moarte, dar sunt deseori împinși la gânduri sinucigașe, nu acceptă sau evită discuțiile religioase, critică Biserica în tot ansamblul ei, consideră că sunt atoaștiutori, nu pot lupta cu greutățile vieții, căzând în stări depresive, lucru care-i împinge la fapte necugetate.

„În cadrul acestui refuz general, în special din partea lumii intelectuale și raționale, de a-L vizita pe Domnul în locul Lui sacru, Cuvântul Domnului Iisus Hristos nu mai este perceput în mod personal și apropiat, ci mai degrabă rațional și distant. Iată deci explicația pentru răceala relațiilor dintre noi și pentru lipsa comuniunii frăției și dragostei adevărate²²¹ .

Problema economică. Trăim într-o lume în continuă schimbare morală, socială, educațională și culturală, în care explozia informațională a împins pe plan secundar valorile spirituale. Cauzele acestui fenomen constituie un sistem ce cuprinde viața de familie, educația, moralitatea, dezinteresul lumii față de problemele spirituale și nu în ultimul rând, lipsa oricărei siguranțe în existența vieții materiale. Astfel, omul zilelor noastre este mai preocupat de ce va mânca mâine, decât de ceea ce se va întâmpla mâine cu sufletul său²²² .

Pentru ca familia să poată contribui la dezvoltarea societății, statul, la rândul său, trebuie să asigure protecție socială, condiții de muncă și trai decent.

Cu toate acestea, în prezent, familia suferă datorită sărăciei și crizei economice din țara noastră. Închiderea și lichidarea unor întreprinderi, nesiguranța pentru păstrarea sau chiar pierderea locurilor de muncă au confruntat familia cu o nouă problemă și anume cea a *șomajului*.

Familia are mult de suferit din punct de vedere economic din cauza prețurilor mari determinate de rata inflației și care nu sunt nici pe departe în

raport echilibrat cu salariile, iar pentru unele familii, asigurarea existenței zilnice devine aproape imposibilă. Pentru a realiza această minimă existență, multe persoane sunt nevoite să muncească *la negru*. Această muncă nu este rentabilă, deoarece omul nu beneficiază de niciun drept de care se bucură un angajat cu forme legale. Munca îi asigură un câștig pe moment și atât. Angajatorul îl poate concedia în orice moment, fără a-i asigura plata lunară a indemnizației de șomaj. Și statul are de pierdut în acest caz, deoarece patronul nu achită niciun fel de contribuții în calitatea sa de angajator.

O altă soluție de ieșire din impasul economic, nefirească însă pentru existența unui popor, este *emigrarea*.

Este o soluție, dar numai în aparență, deoarece nu toți cei care pleacă în străinătate reușesc să se angajeze. Astfel că mulți apucă pe căi greșite, fură, se ocupă cu contrabanda, cu trafic de droguri, arme, carne vie etc. Depărtarea aduce mari suferințe atât tinerilor, cât și părinților.

În ultima perioadă, *sectarismul* și-a intensificat acțiunile prozelitiste, în special în rândul familiilor sărace care nu frecventează Biserica Ortodoxă, prin acordarea de ajutoare materiale și condiționarea în ultimă instanță a aderării la confesiunea acestora. Sectele speculează starea psihică depresivă și situația materială precară a acestor familii debusolate. De aici și până la racolare câteodată este un pas foarte mic.

Cei care renunță la ortodoxie sunt cei care nu o cunosc, care nu frecventează Biserica, care de dragul avantajelor materiale sunt capabili să-și vândă sufletul, care sunt bolnavi de mândrie.

Doar rugăciunea cu lacrimi și post atât în familie, cât și în biserică pentru întoarcerea la dreapta-credință îi poate salva de aceste rătăciri.

În situația în care unul din membrii familiei a trecut la o sectă și toate străduințele de a-l aduce pe calea cea bună au eșuat, ba mai mult, acesta încearcă să îi atragă în sectă și pe ceilalți membri ai familiei, în special copiii, celălalt soț poate cere divorțul. Pentru salvarea celorlalți membri ai familiei de „cancerul“ necredinței atât Biserica, cât și legile penale pot acorda divorțul.

Un alt obstacol în calea fericirii familiei creștine este *alcoolismul*. De aici își au începutul desfrânarea, necredința, certurile, violența fizică și verbală, crimele și divorțurile în familia creștină. Toate acestea luate la un

loc sau fiecare în parte duc la dezmembrarea familiilor creștine, la nașterea copiilor cu grave handicapuri psihice și fizice.

Pe lângă beție, cele mai puternice ispite care duc la desfrânare, mai ales pe tineri, sunt *mijloacele de informare în masă*, dintre care enumerăm: televiziunea care, prin filmele erotice indecente sau casetele video pornografice, întinează casele și mințile, aduc diavolul desfrânării în familie otrăvind mințile și inimile copiilor și ale tinerilor; cinematograful, teatrul și baletul, revistele pornografice care întrețin flacăra desfrânării și duc la decăderea morală a societății. Pe lângă acestea, mai putem adăuga discotecile, sălile de dans, restaurantele de noapte, cabaretele. Și nu în ultimul rând, pe listă mai pot fi trecute căminele de nefamiliști sau cele de studenți unde faptele reprobabile răbufnesc în adevărate bombe ziaristice.

Exaltarea amorului liber, perversiunile difuzate azi prin mass-media, monopolul înspăimântător al adulterului și libertinajului în România, violența și teroarea pe toate ecranele, show-rile playboy și filmele porno de la televizor - toate făcute cu cel mai mare simț mercantil - trebuie să ne pună semne de întrebare pentru evoluția morală și culturală a familiei. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât toate aceste produse au o răspândire uriașă și nu sunt conduse de nicio selecție a valorilor, ci de singurul criteriu de a fi cât mai bine vândute și valorificate²²³.

Fără îndoială că majoritatea ziarelor și revistelor, televiziunea și cinematograful afectează și influențează familia în cel puțin două direcții: cea dintâi vizează îndepărtarea familiei de la preocupările importante legate de evoluția spirituală - mântuirea; iar cea de-a doua prezintă și formează spre acceptare ca un fapt banal o contradicție a valorilor creștine cu modul de viață actual.

Televizorul constituie, în unele cazuri, o adevărată sursă de conflicte în familie, programele abundând de violență, indecență, blasfemii. Aceste emisiuni au un efect dezastruos asupra psihicului încă neformat al copiilor care pot fi ușor manipulați, dar au același efect dăunător și asupra adulților. Datorită faptului că prezintă atutul comodității, oamenii devin dependenți de televizor, se obișnuiesc cu programele prezentate și ajung până acolo că nu se mai pot lipsi de televizor. Li se pare normal să vizioneze un film în care tema violenței, crima, drogurile sunt prezentate din abundență. Televizorul

trebuie să servească vieții de familie, nu să o subjuge. În cazul copiilor mici, este mai facil să le reducem timpul petrecut în fața televizorului, să selectăm noi înșine programele care sunt indicate să le vizioneze. Copiii nu trebuie obișnuiți cu distracția pasivă. Aceasta este de fapt caracteristica dominantă a televiziunii: spectatorii asimilează în mod pasiv sunete, imagini, impresii, idei, opinii, fără a avea posibilitatea de a-și susține propriile păreri. De aceea, copiii trebuie îndemnați să-și petreacă timpul jucându-se cu alți copii, practicând activități care necesită răbdare, îndemnare și efort. Nu trebuie să folosim televiziunea pe post de dădacă, adică să ne deschidem televizorul doar ca să stea copilul liniștit.

Membrii familiei trebuie să discute emisiunile vizionate și să insuflă copiilor un simț critic sănătos. Filmele și scenele violente și de groază pot produce coșmaruri la copiii mici, deoarece imaginile rămân întipărite în memoria acestora mai multă vreme. Asta nu înseamnă că trebuie să condamnăm toate programele difuzate, ci să apreciem emisiunile educative și de bună calitate.

Nu trebuie să interzicem pur și simplu, fără nicio explicație, vizionarea emisiunilor și citirea revistelor și cărților dăunătoare, deoarece această interdicție va stârni și mai mult curiozitatea copiilor față de aceste manifestări perverse. Astfel, efectul va fi exact contrar celui așteptat. Mult mai folositoare este o discuție deschisă față de adolescenți și copii, prin care să le dăm de înțeles că toate acestea le sunt dăunătoare.

O altă problemă serioasă o reprezintă *muzica rock*. Dar, la fel ca și televizorul, ea nu trebuie interzisă, deoarece reacția imediată a copilului va fi de a acționa împotriva interdicției. Ar fi mai bine ca părinții să asculte muzica împreună cu copiii și să le atragă atenția asupra cântăreților sau formațiilor cu nume demonice și asupra titlurilor și textelor neindicate vârstei lor. De asemenea, tinerii trebuie preveniți asupra efectelor nocive pe care muzica le poate avea asupra lor. Unele genuri de muzică pot incita prin mesaje subliminale la violență, sinucideri sau patimi animalice. Din fericire, pasiunea pentru aceste genuri de muzică se stinge de la sine odată cu înaintarea în vârstă²²⁴.

Un mare păcat este comis de creștinii care aduc ofense triviale lucrurilor sfinte, deoarece în acest mod ei Îl hulesc pe Dumnezeu și pe sfinți și fac un mare păcat împotriva Duhului Sfânt. Acest păcat nu poate fi iertat sub nicio

formă, dacă o astfel de persoană moare nepocăindu-se. De aceea, creștinii care săvârșesc aceste păcate trebuie să se spovedească din copilărie, să nu mai înjure niciodată, să îndeplinească canonul dat de preot și să se pocăiască, pentru că numai astfel se poate mântui.

Drogurile. În fiecare zi, pe tot cuprinsul globului, milioane de oameni folosesc *droguri*. În mod surprinzător, în categoria drogurilor se include consumul banalului ceai, cafelei sau vinului. Cafeina din ceai, cafea sau băuturi răcoritoare determină o stare de dependență a organismului, iar prin creșterea în mod ritmic a dozelor consumate se ajunge la modificări grave în funcționarea normală a funcțiilor vitale ale organismului. Folosite în mod cumpătat, aceste produse (droguri) sunt relativ inofensive și legale în majoritatea țărilor. Dar există și alte droguri, care, cu toate că nu sunt legal interzise, sunt periculoase, ele putând chiar ucide²²⁵.

Alcoolul este unul din cele mai des utilizate droguri. El acționează asupra sistemului nervos în două moduri: ca anestezic, inhibând senzațiile și sentimentele, încetinind acțiunile și reacțiile; și ca depresiv, ducând la nebunie sau la sinucideri.

În cazul în care este consumat cu moderație, alcoolul nu produce niciun rău. El poate instala starea de beatitudine, de bună dispoziție. Abuzul duce la efecte total contrare, la escaladarea violenței indiferent sub ce formă, producerea de grave accidente, crime, sinucideri.

Tutunul este un alt drog utilizat pe scară largă. Fumatul frunzelor uscate de tutun este foarte nociv din punct de vedere fizic. Fumatul provoacă unele forme de cancer pulmonar sau laringian, grave afecțiuni ale inimii sau ale vaselor sangvine. Femeile fumătoare pot naște copii cu grave malformații congenitale sau cu deficiențe psihice și fizice.

Fumatul este dăunător până și celor care nu fumează, dacă sunt obligați să stea în aceeași încăpere cu fumătorii, așa-numiții fumători pasivi. Inhalarea aerului contaminat cu monoxid de carbon dă dureri de cap și stări de rău general până la grave îmbolnăviri ale organismului. Se vehiculează părerea greșită că nicotina poate contribui la stimularea stării sufletești a fumătorului, creându-i sentimentul că este plin de viață, că poate rezolva totul.

Fumătorii devin dependenți de acest viciu și le este foarte greu să renunțe la el, chiar dacă sunt conștienți de pericolele la care se expun, continuând acest obicei.

Tot ceea ce intră în categoria numită generic *droguri* (*marijuana*, denumită și *canabis* sau *hașiș*; *barbituricele*; *amfetaminele*; *halucinogenele*; *opiaceele* din care fac parte opiul, morfina și heroina; *cocaina*; *crack* - versiune modificată chimic a cocainei) afectează grav sistemul nervos. Ele alterează funcțiile mentale ale acestuia. Cu toate acestea, drogurile au intrat ferm în viața statelor puternic dezvoltate din lume. S-au creat adevărate rețele de transport și distribuție a acestora, care caută noi piețe de desfacere și noi victime.

Producerea și desfacerea alcoolului și a tutunului au devenit afaceri legale. Același lucru se întâmplă și cu drogurile. Sunt regiuni în lume, cum ar fi Africa de Nord, în care consumul marijuanei este permis, în schimb este strict interzis consumul băuturilor alcoolice. Acest lucru se întâmplă în țările unde credința majorității locuitorilor este islamică.

În unele state ale Americii de Sud, oamenii consumă cocaină cu aceeași nonșalanță cu care englezii își servesc ceaiul de la ora 17.00. În Asia, consumul opiului nu reprezintă o încălcare a legilor.

Motivele invocate pentru a justifica consumul de droguri sunt de ordin social. Drogurile îi ajută pe consumatori să uite de neazuri, de foame, de supărările care le macină viața de zi cu zi. Prin această înșelătoare evadare, oamenii doresc să se detașeze de toate problemele personale și sociale care îi asaltează. Unii duc acest viciu până la extrem, detașându-se de tot de lumea reală, nefiind capabili să se confrunte cu problemele din viața zilnică, optând pentru această lume imaginară.

Un alt motiv, deloc lipsit de importanță, este reprezentat de presiunea exercitată asupra consumatorului în cadrul unui grup. O persoană consumă droguri pentru că și prietenii sau colegii săi fac la fel.

Consumul de droguri duce la o decădere fizică și morală a consumatorului. După perioada de rupere de realitate, consumatorul se trezește la realitate, cu toate problemele care-i apăsau sufletul nerezolvate, în plus fără banii pe care i-a cheltuit pentru procurarea drogului. Dar problema cea mai mare o constituie îmbolnăvirea funcțiilor organelor interne și a sistemului nervos²²⁶.

În afară de aceasta, un pericol mare îl constituie și dependența. Consu-

matorul simte nevoia să-și ia în mod regulat doza de drog, pentru satisfacerea acestei nevoi fiind în stare de orice faptă reprobabilă. Dependența poate fi de natură psihologică sau fizică. Cea psihologică se consumă în subconștientul persoanei consumatoare. El nu-și poate concentra gândurile decât asupra unui singur subiect și anume: modul în care ar putea să-și procure droguri.

Dependența fizică se manifestă prin starea de sevraj, când în momentul în care drogul nu este luat, persoana suferă de o agitație psihică, manifestă dureri groaznice musculare, tremurături ale membrilor sau capului, frisoane, transpirații, halucinații, convulsii. Totul poate avea un deznodământ fatal pentru consumatorul de droguri.

Prin consum îndelungat, organismul se obișnuiește cu drogul, iar pentru obținerea efectului dorit, și anume a acelei stări de evadare din realitate, consumatorul trebuie să mărească doza.

De asemenea, modul de administrare a drogului poate fi periculos. Unele droguri, cum ar fi cocaina, se inspiră pe nas, dar această procedură poate afecta căile respiratorii, iar injectarea cu ace nesterilizate poate provoca boli infecțioase cum ar fi hepatita sau, și mai grav, SIDA.

Consumul de droguri poate duce la săvârșirea unor fapte extreme cum ar fi jafurile, spargerile sau crimele săvârșite în scopul obținerii banilor pentru procurarea de droguri. La aceste fapte se pot deda în special persoanele care consumă droguri puternice, care le-au creat dependență și care, de cele mai multe ori, sunt și cele mai scumpe. Deținerea unui drog interzis prin lege reprezintă o infracțiune și se pedepsește ca atare.

Manifestarea tuturor acestor probleme în societate a evidențiat necesitatea găsirii unor modalități de a le rezolva. Astfel a apărut *consilierea*. Termenul se traduce prin discutarea problemelor de care se lovește un consumator de droguri cu un consilier, astfel încât primul este ajutat să-și identifice problemele, să le înțeleagă, să depisteze cauzele acestora. Consilierul îl ajută pe pacient să găsească soluții fără a-i oferi un sfat precis, lăsând la latitudinea consiliatului găsirea unui răspuns final.

S-a stabilit că rădăcinile acestui flagel sunt adânc înfipte în societatea secularizată și necesită consiliere la nivel de specialiști. Tratamentul psihoterapeutic se desfășoară pe termen lung, iar consilierii sunt de obicei psihiatri calificați.

După cum am văzut, drogurile au devenit o problemă importantă cu care se confruntă societatea. Acest lucru a necesitat crearea unui organism internațional și anume Conferința Permanentă asupra Abuzului de Droguri (SCODA) din Marea Britanie. Pe lângă acest organism, și alte state au servicii de consultanță capabile să pună consumatorii de droguri în contact cu autoritățile locale²²⁷.

Violența conjugală este o problemă de mare amploare, ea fiind asociată de obicei cu consumul exagerat de alcool. Pentru a combate acest flagel, sunt oferite servicii de consiliere atât victimelor, cât și agresorilor, cum ar fi asociația *Alcoolicii Anonimi (AA)*, înființată în America în 1935 și care are acum peste un milion de membri în 92 de țări.

Consilierea este folosită și în cazul bolilor cronice, fiind necesară nu numai bolnavilor, ci și familiilor pentru a ști cum să ofere un real sprijin celor care își trăiesc ultimele zile de viață²²⁸.

Am enumerat câteva din cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea actuală, probleme rezultate din abandonarea preceptelor morale creștine și adoptarea unei concepții raționale asupra lumii și a mediului înconjurător. Analizând aceste probleme, ajungem la concluzia că ele își au izvorul în mândria noastră, care a dus la îndepărtarea lui Dumnezeu din sufletele noastre. Deci, soluția rezultă din însăși analiza acestei probleme, ea constând în reîntoarcerea la adevăratele valori ale religiei creștine, sau așa cum zice însuși Prea Sfințitul dr. Casian Crăciun, Episcop al Dunării de Jos, în cartea sa de referință „Poarta cerului”: „...sugerăm, în loc de secularizarea din timpurile noastre, spiritualizarea necesară a tuturor preocupărilor profane. «Spiritualizarea» secularizării, în loc de secularizarea spiritualității! Astfel, putem păși în al Treilea Mileniu Creștin”²²⁹.

Concluzii

O morală adevărată își scoate puterile din principiile religiei. Religia este izvorul și rădăcina moralei, iar morala e fructul religiei. Cum sunt principiile religioase așa sunt și normele conduitei morale. O religie superioară inspiră o morală superioară. Creștinismul are o morală nêntrecută și desăvârșită tocmai pentru că se întemeiază pe Revelația

supranaturală adusă de Mântuitorul Iisus Hristos.

Când religia încetează să mai inspire morala e semn rău, e semn de decadență. Morala liberă sau morala laică, etica filozofică are tocmai acest defect fundamental: independența față de religie. De aceea, ea nu există decât ca eliberare mintală, ca lucrare rațională, ca produs de bibliotecă, fără putere de dinamizare și trăire.

Familia, instituție veche ca însăși umanitatea, căreia Mântuitorul Hristos, prin Întruparea Sa i-a conferit caracterul de taină, este și astăzi, în ciuda decadenței morale și a lipsei tot mai acute a legăturii omului cu Dumnezeu, o modalitate de conviețuire deplină, mediu de educație, de transmitere a valorilor culturale și religioase.

Familia creștină este spațiul de misiune creștină pentru că ea dă mărturie despre Hristos și Biserica Sa, ea însăși fiind o „biserică“ prin credință, prin rugăciune și prin intercomuniunea membrilor ei.

Lumea actuală în transformare și în căutare de noi modele de organizare umană trebuie să țină seama de această celulă fundamentală a vieții și societății umane în care relația bărbat-femeie-copii oferă tabloul plinătății existenței în manifestarea ei concretă, biologică, psihică, socială, morală și spirituală care sesizează și face experiența prezenței divine. În contextul actual, caracterizat prin schimbări socio-culturale profunde, dimensiunea sacramental-misionară trebuie să-și spună cuvântul pentru conștientizarea în special a familiilor tinere, pentru faptul că viața lor împreună trebuie să depășească necesitatea biologică și simpla atracție naturală pentru a intra în orizontul Tainei lui Dumnezeu. Uniți prin Taina Cununiei, bărbatul și femeia trebuie să devină o „mică biserică“ în care prin credință, nădejde și dragoste să devină o mărturisire a lui Hristos, ca răspuns la dragostea lui Dumnezeu pentru lume. Familia creștină, izvor de înnoire, de sensibilitate, de bogăție spirituală, prin finalitatea ei hristică și eclezială este chemată astfel să schimbe chipul lumii de astăzi. Calea nu este ușoară, dar credem că este singura care ne poate revela adevărata bucurie existențială pentru cei mai mulți dintre noi, ca sens autentic al trecerii noastre prin timp.